

**TÜRKİYESUMHURİYETİ
ÇAĞÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI**

**ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ ÇALIŞANLARINDA
DEPRESYON, ANKSİYETE VE TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ**

TEZİ YAZAN

Esma Nur PAMUK

Tez Danışman: Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ

Jüri Üyesi: Dr.Öğr. Üyesi Soner ÇAKMAK (Çukurova Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Doç.Dr. Mustafa KALE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN/HAZİRAN 2023

ONAY SAYFASI**T.C
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

2020011027 numaralı öğrencimiz olan **Esmâ Nur PAMUK** tarafından hazırlanan “**Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Çalışanlarında Depresyon, Anksiyete ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi**” başlıklı bu tez çalışması jüri üyelerimiz tarafından **oy birliği** ile **Psikoloji** Ana Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Suret İmzalıdır)

Üniversite İçi Asıl Üye - Tez Danışmanı - Jüri Başkanı: Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Suret İmzalıdır)

Üniversite İçi - Jüri Asıl Üyesi: Doç.Dr. Mustafa KALE

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Suret İmzalıdır)

Üniversite Dışı - Jüri Asıl Üyesi: Dr.Öğr. Üyesi Soner ÇAKMAK

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Suret İmzalıdır)

19/06/2023

Prof. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

*Sevgili annem ve babam,
Bana verdiğini emeklere ithafen.*

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

19.06.2023

Esmâ Nur PAMUK

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimine başladığım günden itibaren ve tez sürecimin her aşamasında bilgisi ve tecrübesiyle bana destek olan çok değerli tez danışmanı Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ'a çok teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini üzerimde esirgemeyen canım annem Gülizar PAMUK'a ve canım babam Ramazan PAMUK'a, kardeşlerim Tuğba PAMUK AÇIKGÖZ, Kübra PAMUK KAMAN, Hayat PAMUK ÖZBEK, Y. Eren PAMUK, Cemile PAMUK' a çok teşekkür ederim.

Tez dönemim boyunca yardımını esirgemeyen arkadaşlarım Aslıhan ŞAHİN, Şeyma ÇELİKCAN YEŞİLMEŞE, Murat, Hava PAMUK ORAL, Merve AÇIKGÖZ, Melisa ORAL ve Ebru ŞANGÜL'e çok teşekkür ederim.

ÖZ**ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZİ ÇALIŞANLARINDA
DEPRESYON, ANKSİYETE VE TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ****Esma Nur PAMUK****Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Ana Bilim Dalı****Danışman: Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ****Haziran 2023,117 sayfa**

Bu araştırmada, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi çalışanlarında depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeylerini belirlemek, ayrıca bu düzeylerle sosyo-demografik değişkenler ve çalışma koşulları arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Araştırma örneklemini; 2022-2023 tarihleri arasında Adana Çukurova ilçesindeki özel eğitim kurumlarında görev alan eğitim personelinde oluşmuştur.Çukurova ilçesindeki mevcut rehabilitasyon kurumlarında çalışmakta olan psikolog, psikolojik danışman, fizyoterapistve branş öğretmenleri(okul öncesi öğretmeni, çocuk gelişim uzmanı, sınıf öğretmeni ve usta eğitici) sayısının 594 kişiden oluştuğu bilinmektedir. Araştırmaya 234 çalışan birey katılım sağlamaktadır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Beck Depresyon Envanteri (BDE), Beck Anksiyete Envanteri (BAE), Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ) uygulanmıştır. Araştırma modeli ilişkisel tarama modelinde betimleyici bir çalışmadır. Verileri SPSS 26 paket programı ile analiz edilmiştir. Toplanan veriler, Spearman Korelasyon ve Kolmogorov Smirnov yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir.

Araştırma sonucuna göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi çalışanlarının depresyon puan ortalamalarına göre ($16,51 \pm 11,68$), hafif düzey depresyon belirtisi gösterdikleri; anksiyete puan ortalamalarına göre ($15,63 \pm 12,35$), hafif-orta düzey anksiyete belirtisi yaşadıkları tespit edilmiştir. Maslach tükenmişlik alt ölçekleri puan ortalamalarına göre duygusal tükenmenin ($27,27 \pm 9,12$), duyarsızlaşmanın ($12,61 \pm 4,74$) kişisel başarının ($22,59 \pm 6,76$) olduğu saptanmıştır. Beck Depresyon puanı ile Beck Anksiyete puanı, Tükenmişlik ölçeği, Duygusal tükenme alt puanı, Duyarsızlaşma alt puanı ve Kişisel başarı alt puanları arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon vardır.

Anahtar Kelimeler: Özel Eğitim Çalışanları, Depresyon, Anksiyete, Tükenmişlik.

ABSTRACT**EXAMINATION OF DEPRESSION, ANXIETY AND BURNOUT LEVELS IN
SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION CENTER EMPLOYEES****Esmâ Nur PAMUK****Master Thesis, Department of Psychology****Supervisor: Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ****June 2023, 117 pages**

In this study, it was aimed to determine the depression, anxiety and burnout levels in special education and rehabilitation center employees, and also to examine the relationship between these levels and socio-demographic variables and working conditions. The research sample consisted of education personnel working in private education institutions in Adana Çukurova district between 2022-2023. It is known that the number of psychologists, psychological counselors, physiotherapists and branch teachers (preschool teachers, child development specialists, classroom teachers and master trainers) working in the existing rehabilitation institutions in Çukurova district consists of 594 people. 234 working individuals participated in the research. Personal Information Form, Beck Depression Inventory (BDI), Beck Anxiety Inventory (BAI), Maslach Burnout Inventory (BDI) were used to collect data in the study. The research model is a descriptive study in relational screening model. The data were analyzed with SPSS 26 package program. The collected data were analyzed using Spearman Correlation and Kolmogorov Smirnov methods. As a result of the study, according to the mean depression scores (16.51 ± 11.68); the special education and rehabilitation center employees showed mild depression symptoms, according to the mean anxiety scores (15.63 ± 12.35), they were found to have mild to moderate anxiety symptoms. According to the mean scores of the Maslach burnout subscales, it was found that emotional exhaustion was (27.27 ± 9.12), depersonalization was (12.61 ± 4.74), personal achievement was (22.59 ± 6.76). There is a positive and statistically significant correlation between Beck Depression score and Beck Anxiety score, Burnout scale, Emotional exhaustion sub-score, Desensitization sub-score and Personal achievement sub-scores.

Keywords: Special Education Workers, Depression, Anxiety, Burnout.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan bireylerin depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Özel eğitim kurumları, özel gereksinime ihtiyaç duyan bireylere, ihtiyaç duydukları eğitimin verildiği okullardır. Özel eğitim kurumlarında çalışanların sosyo-demografik özellikleri ve çalışma koşulları ile ilişkili güçlüklerin, psikolojik sağlıkları üzerinde etki oluşturabileceği düşünülmektedir. En sık karşılaşılan sorunların depresyon ve anksiyete bozuklukları olduğu bilinmektedir. Özel eğitimde çalışanların sosyo-demografik özellikleri ve çalışma koşulları zorluklarının, tükenmişlik düzeyleri üzerinde de etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu tez çalışmasında özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri çalışanlarının sosyo-demografik özellikleri ve çalışma koşulları ile ilişkili yaşadıkları güçlükler incelenmiştir. Uluslararası ve ulusal araştırmalar da özel eğitim kurumları çalışanlarının depresyon düzeyleri, anksiyete düzeyleri ve tükenmişlik düzeyleri üzerinde etkisi ayrı ayrı çalışılmakla birlikte özel eğitim kurumları çalışanlarının depresyon, anksiyete ve tükenmişlik belirti düzeyleri bir arada ele alan çalışmaların yeterli olmadığı düşünülmektedir. Bu çalışma özel eğitim kurumlarında çalışan psikolog, psikolojik danışman, fizyoterapist ve branş öğretmenlerinin (okul öncesi öğretmeni, çocuk gelişim uzmanı, sınıf öğretmeni ve usta öğretici), depresyon, anksiyete ve tükenmişlik belirti düzeylerinin sosyo-demografik özellikler ve çalışma koşullarını incelemek üzerine ve daha iyi anlamak amacıyla literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Belirlenen hedef doğrultusunda yeni yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı ve gelecekteki çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Esma Nur PAMUK

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY SAYFASI.....	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI.....	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
EKLER LİSTESİ.....	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. YÖNTEM.....	34
2.1. Katılımcılar.....	34
2.2. Prosedür.....	35
2.3. Araştırmada Kullanılan Materyaller.....	35
2.4. Araştırmanın Modeli	36
2.5. Araştırma Verilerinin Analizi.....	37
3. BULGULAR	39
4. TARTIŞMA ve SONUÇ	57
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	71
5.1. Sonuç.....	71
5.2. Öneriler.....	73
KAYNAKÇA	75
EKLER	87

KISALTMALAR

BDE	: Beck Depresyon Envanteri
BDA	: BeckAnksiyete Envanteri
MTÖ	: Maslach Tükenmişlik Ölçeği
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
APA	: Amerikan Psikoloji Birliği
DSM	: Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.	Adana ili Çukurova ilçesi Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Çalışanlarının Sayıları	34
Tablo 2.	BDE, BAE ve MTÖ ait tanımlayıcı istatistikler ve Cronbach's Alpha güvenirlilik katsayıları	39
Tablo 3.	Katılımcılara ait demografik özelliklerin dağılımı	40
Tablo 4.	Katılımcıların çalışma koşulları dağılımı	41
Tablo 5.	Katılımcıların cinsiyetlerine göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması.....	42
Tablo 6.	Katılımcıların yaş gruplarına göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması.....	43
Tablo 7.	Katılımcıların medeni durumlarına göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması.....	44
Tablo 8.	Katılımcıların gelir düzeylerine göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması.....	45
Tablo 9.	Katılımcıların eğitim düzeylerine göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması.....	46
Tablo 10.	Katılımcıların mesleklerine göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması.....	47
Tablo 11.	Katılımcıların mesleki kıdeme göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması.....	48
Tablo 12.	Katılımcıların çalıştıkları kurum türlerine göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması.....	49
Tablo 13.	Katılımcıların hizmet verdikleri grubun tanılarına göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması.....	51
Tablo 14.	Katılımcıların çalışma koşullarına göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması.....	52
Tablo 15.	Katılımcıların günlük uyguladıkları seans sayısına göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması.....	53
Tablo 16.	Katılımcıların kendi yeterlilikleriyle ilgili sorunlara göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması.....	54
Tablo 17.	Katılımcıların kendi yeterlilikleriyle ilgili sorunların türlerine göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması.....	55
Tablo 18.	Katılımcıların göre BDE, BAE ve MTÖ arasındaki ilişkisi.....	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Araştırma Modeli	37
--	----

EKLER LİSTESİ

EK 1. Tez / Araştırma / Anket / Çalışma İzni / Etik Kurulu İzni Talep Formu ve Onay Tutanak Formu.....	87
EK 2. Bilgilendirilmiş Onam Formu	89
EK 3. Kişisel Bilgi Formu	90
EK 4. Beck Depresyon Envanteri	94
EK 5. Beck Anksiyete Ölçeği	97
EK 6. Maslach Tükenmişlik Ölçeği.....	98
EK 7. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Etik İzin İstek Formu.....	99
EK 8. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Tez Etik İzin Yazısı.....	100
EK 9. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Anket İzin Yazısı	101
EK 10. Adana Milli Eğitim Müdürlüğü Tez Anket İzin Yazıları	102

1. GİRİŞ

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri özel gereksinime ihtiyaç duyan bireylerin eğitim gördükleri kurumlardır. Bu ve buna benzer kurumlarda özel gereksinime ihtiyaç duyan bireylerin eğitimlerinden sorumlu olan psikolog, psikolojik danışman, fizyoterapist ve branş öğretmenler çalışmaktadır. Girgin ve Baysal (2005), özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan eğitimcilerin, zor ve ağır koşullar altında çalıştıklarını ifade etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO, 2017) yayımladığı listede en çok görülen psikolojik bozuklukların depresyon ve anksiyete olduğu bilinmektedir. Buradan yola çıkarak bireylerin günlük ve mesleki hayatları içerisinde yaşadığı zorlukların, psikolojik problemler yaşamalarına neden olabileceği söylenebilir. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinin ağır çalışma koşullarının psikolojik problemlere zemin hazırlayabileceği düşünülmektedir. Buradan yola çıkılarak, psikolojik sağlığı etkileyen depresyon, anksiyete ve tükenmişlik kavramları üzerinde detaylı bir şekilde çalışılıp, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki çalışanlarının hangi sorunlar yaşadığı incelenmiştir.

Özel eğitim kurumları, akranlarına göre gelişim basamaklarında ve eğitim düzeylerinde gerilik veya farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarının yanında bilişsel, dil ve fiziksel gelişimine uyum sağlamaları için hazırlanan eğitim hizmetidir. Özel eğitim kurumlarında çalışan meslek grupları: müdür, psikolog, psikolojik danışman, fizik tedavi uzmanı, sınıf öğretmeni, okul öncesi öğretmeni, özel eğitim öğretmeni, dil ve konuşma terapisti, odyolog, çocuk gelişimi ve eğitimi öğretmenleridir (Yiğit, 2018). Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerle çalışanların, çalışırken sabırlı, özverili ve hoşgörülü bir tutum içinde olmaları beklenmektedir. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerde sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerinde gerilik, karşılıklı sosyal iletişimlerinde kısıtlılık, alışılmadık dışında ilgi alanları, empati becerilerinde sınırlılık, farklı ve aşırı tepkiler, dikkat düzeylerindeki eksiklikler, öğrenme süreçlerindeki yavaşlık gibi sorunlar, özel eğitimde çalışanların sorumluluklarını ve iş yüklerini arttırmaktadır. Aynı zamanda özel eğitim kurumlarında çalışanların meslek yaşantılarının ilk yıllarında lisans dönemlerinde yeterli düzeyde teorik ve pratik bilgiye sahip olmamaları bu iş yükünü daha da arttırabilmektedir. Bundan kaynaklı meslek hayatları içerisinde zorluk yaşayabilmektedirler. Yaşanılan bu ve buna benzer zorluklardan dolayı özel eğitim kurumlarında çalışan meslek

gruplarının daha fazla zorlukla karşılaştıkları ifade edilmektedir (Girgin& Baysal, 2005; Çokluk, 1999).

Mesleki anlamda yaşanan bu durumların eğitimcilerin ruh sağlıkları üzerinde olumsuz etkileri olabileceği düşünülmektedir. Bunlardan kaynaklı özel eğitim kurumlarında çalışan bireylerde mental olarak daha fazla yorulma, yoğun stres yaşama, kaygılı ve depresif duygular içinde olma durumu gözlenmektedir. (Çabuk, 2015). Depresyon bozukluğu, kişilerin geçmiş döneme ilişkinsuçluluk, değersizlik, pişmanlıkduygusu hissetme hali ve geleceğe yönelik karamsarlık düşünceleri içerisinde olma durumudur (Alper, 1999). Eğitim kurumlarında çalışanların eğitim ve öğretim sürelerinde stres, mutsuzluk, öfke vb. duygular yaşamaları depresif bozukluğa zemin oluşturabilmektedir (Şanlı, 2017). Akman ve Abaslı (2015), eğitim kurumlarında çalışanların depresyon bozukluğu yaşamalarının iş motivasyonlarını ve meslekleriyle bütünleşmelerini engellediğini ifade etmektedir. Eğitim kurumlarında çalışanlarda depresyon bozukluğu görülmesini etkileyen faktörlerin ekonomik sorunlar, öğrencilerdeki motivasyon eksikliği, iş yükünün fazla olması, idare ve yönetimle yaşanan sorunlar, meslektaşlar arasında iş birliğinin olmayışı vb. durumlar olabileceği ifade edilmektedir (Doğan, 2008). Ekonomik sorunların bireylerin depresyon yaşamalarında etken olduğu düşünülmektedir. Patel ve Kleinman (2003), düşük ekonomik gelirin depresyonla ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Özel eğitim kurumlarında çalışanların aldığı maaş miktarlarının büyük oranda temel ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olduğu düşünülmektedir. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi çalışanlarının eğitim esnasında kullanmaları gerekli olan materyallerin ödeneklerinin yeterli düzeyde sağlanamamasından dolayı eğitim programları içerisinde aksaklıklar yaşanabilmektedir. Özel eğitim kurumlarında çalışanları zorlayan bir diğer konu da ebeveynlerin çocukları açısından gerçek dışı beklentiye girmeleridir. Ebeveynlerin çocuklarının özel eğitime ihtiyaç duydukları alanlarda çocuklarının seviyelerinin üstünde başarı beklentileri, çocuklarının tanılarını kabullenmemeleri, çocuklarından eğitim sürecinde hızlı bir gelişim beklentileri içinde oldukları düşünülmektedir. Bu ve buna benzer durumlar, özel eğitim kurumu çalışanları ile ebeveynler arasındaki iş birliğini zorlaştırabilmektedir. İş birliği sürecinde yaşanan zorlukların ve çocukların eğitim sürecinde yaşadığı problemlerin, çalışanlarda depresyon ve anksiyete belirtilerine yol açabileceği düşünülmektedir. Depresif belirtiler bireylerin iş hayatlarında isteksizlik yaşamalarına, sosyal ve kişisel gelişimlerine engel olmaya ve motivasyon düşüklüğüne neden olabilmektedir (Quinn, 2022). Özel eğitim ve

rehabilitasyon merkezi çalışanlarında anksiyete seviyelerinde farklılık olabileceği düşünülmektedir. Cüceloğlu'na (1991) göre anksiyete bireylerin gelecek ile ilgili kötü bir şey olacaktı gibi hissetme ve bu duruma eşlik eden endişe ve kaygı duygusunu yaşama halidir. Yukarıda bahsedilen depresif belirtilere yol açan birçok etmenin anksiyete bozukluğu içinde risk faktörü olabileceği düşünülmektedir. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi çalışanlarının, çalıştıkları kurumlarda yöneticiler tarafından kendilerine meslek dışı alanlarda sorumluluk verilmesi, ebeveynlerin çalışanlar ile iş birliği içerisinde bulunmaması, yöneticileri veya iş arkadaşlarıyla yaşanan sorunlar, günlük uygulanan çalışma saatleri, fiziksel çalışma koşulları, maaş gibi faktörler anksiyete düzeylerini arttırabileceği ifade edilmektedir (Cathryn, 2004). Kurum idarecilerinin davranışları stres kaynağı oluşturabilmektedir (Katleen, 1994). Eğitimcilerin sorun yaşadığı alanlar olan öğrenci davranışları, ebeveynler ve iş arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde kurum yöneticileri tarafından yeterince desteklenmemeleri anksiyete düzeylerini arttıran faktörler olabileceği ifade edilmektedir (Tokuçcu, 2006). Çalışanların özel gereksinime ihtiyaç duyan bireyleri kontrol etmekte güçlük çekmeleri, eğitim programında olan konuların öğretilmesinde güçlük yaşamaları ve eğitim ve öğretim sürecinde yeterli düzeyde doyum sağlayamaması eğitimcilerin anksiyete düzeyini etkilemektedir (Girgin & Baysal, 2005; Çokluk, 2001). Her meslek grubunun ortak sorunu olan tükenmişlik sendromu, eğitim kurumlarında çalışanlarda da sıklıkla görülmektedir (B. Filiz & Bayar, 2020). Tükenmişlik kavramı; duygusal kaynaklarda azalma, düşük başarı, enerji kaybı, yetersizlik hissi olarak tanımlanmaktadır (Maslach&Zimbardo, 1982). Maslachtükenmişlik kavramını üç alt gruba ayırmaktadır: Duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı(Maslach&Zimbardo, 1982; Maslach vd., 2001). Duygusal tükenme, tükenmişliğin ilk evresi olarak tanımlanmaktadır. Duygusal tükenme,bireyin günlük yaşamdaki aktivitelerinden eskisi kadar haz alamama ve sorumluluklarını yerine getirmek için ihtiyaç duyduğu enerjide azalma olması durumudur. Tükenmişliğin ikinci evresi olan duyarsızlaşma, sosyal ilişkilerde ve duygulanımda kısıtlılığa neden olmaktadır. Bu durum bireyin iş arkadaşları ve iş ortamındaki sorumlu olduğu diğer çalışanlara karşıyayıf, soğuk, mesafeli ve katı bir iletişim geliştirmesine sebep olmaktadır(Arı ve Bal, 2008). Son olarak kişisel başarıda azalma duygusu, kişilerin kendini yetersiz ve performansı azalmış olarak algılamaya başlamasıdır. Kişisel başarıda düşüş evresinde olan bireylerin suçluluk duygusunun fazla olduğu, kimse tarafından sevilmediği inancının hakim olduğu ve öz saygısını kaybettiği ifade

edilmektedir (Maslach&Zimbardo, 1982). Maslach ve Jackson tükenmişlik üzerine yaptıkları çalışmada belli meslek gruplarında çalışanların tükenmişlik sendromunu daha fazla yaşadıklarını ifade etmektedir. Bu mesleklerin hekim, psikolog, hemşire, öğretmen, sosyal hizmet uzmanı gibi insanlarla yakın ve yüz yüze çalışmayı gerektiren meslek grupları olduğu ifade edilmektedir (Demir vd., 2003). Özel eğitim kurumlarında çalışanların tükenmişlik yaşamlarının birden fazla sebepleri olabilmektedir. Bu durumları örnekleyecek olursak; öğrencilere verilen eğitimin karşılığını tam olarak alamamaları, öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim sürecine katkı sağlamamaları, kendilerini geliştirmekte zorluk yaşamaları, iş ortamlarındaki rekabet hali, meslek hayatlarında terfi etmekte zorluk yaşamaları vb. durumlardır. Bu tükenmişlik öğretmenlerin iş doyumlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu sebeplerden, öğretmenlerin meslek hayatlarına başladıktan bir süre sonra icra ettikleri meslekten uzaklaştıkları ve çalışmak istemedikleri görülmektedir (Özmen, 2001). Araştırmalardan edinilen bulgulara göre tükenmişlik sendromu özel eğitimde çalışan bireylerin diğer eğitim kurumlarında çalışan bireylere göre daha fazla olduğu görülmektedir (Vızlı, 2005). Özel eğitim merkezlerinde çalışan eğitimcilerin arasında tükenmişlik sendromu, depresyon bozukluğu ve anksiyete bozukluğundan bir veya birden fazlasını yaşayan bireylerde mesleklerini bırakma düşüncesi görülebilmektedir. Özel eğitim merkezlerinde çalışan eğitimcilerin mesleği bırakma oranı %8-10 arasında olduğu ifade edilmektedir (Riggs vd., 2003). Özel eğitim merkezlerinde çalışan eğitimcilerin sık değişimleri, eğitim hizmeti alan bireylerin öğrenimlerini ve psikolojik sağlıklarını negatif yönde etkileyebilmektedir (Leah vd., 2005).

Bu çalışmada, Adana ili Çukurova ilçesinde bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan eğitimcilerin depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Literatürde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan eğitimcilerin depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeylerini tek bir çalışmada inceleyen pek fazla çalışma bulunmamaktadır. Bundan dolayı bu alanda daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışanların depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeylerini daha iyi anlamak için aşağıda araştırma amacı belirlenmiştir.

Bu çalışmanın genel amacı “Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışan psikolog, psikolojik danışman, fizyoterapist ve branş öğretmenlerin (okul öncesi öğretmeni, çocuk gelişim uzmanı, sınıf öğretmeni ve usta eğitici) ‘depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeylerini’ belirlemektir. Ayrıca sosyo-demografik değişkenler (cinsiyet,

yaş, medeni durum, gelir düzeyi, eğitim düzeyi, mesleklere göre, mesleki kıdem, kurum türü) ve çalışma koşulları değişkenleri (hizmet verdikleri tanı grubu, çalışma koşulları, günlük uyguladıkları seans sayıları, kendi yeterlilikleriyle ilgili sorunlar) arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır ve aşağıdaki hipotezler sınanmaktadır.

Bu araştırmanın sorularına aşağıda yer verilmektedir:

1. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların cinsiyetlerine göre depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların yaş gruplarına göre depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların medeni durumlarına göre depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların gelir düzeylerine göre depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların eğitim düzeylerine göre depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların meslek gruplarına göre depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların mesleki kıdemlerine göre depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
8. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların kurum türlerine göre depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
9. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların hizmet verdikleri grubun tanınlarına göre depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

10. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanlarının çalışma koşullarına göre depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
11. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların günlük uygulanan seans sayılarına göre depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
12. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde kendi yeterlilikleriyle ilgili sorunlarına göre depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırma sorularına dayanılarak aşağıdaki hipotezler ileri sürülmüştür.

H1: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların depresyon belirti düzeyleri, anksiyete belirti düzeyleri ve tükenmişlik düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır.

H2: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların depresyon belirti düzeyleri, anksiyete belirti düzeyleri ve tükenmişlik düzeyleri yaş gruplarına göre farklılaşmaktadır.

H3: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların depresyon belirti düzeyleri, anksiyete belirti düzeyleri ve tükenmişlik düzeyleri medeni durumlarına göre farklılaşmaktadır.

H4: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların depresyon belirti düzeyleri, anksiyete belirti düzeyleri ve tükenmişlik düzeyleri gelir düzeylerine göre farklılaşmaktadır.

H5: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların depresyon belirti düzeyleri, anksiyete belirti düzeyleri ve tükenmişlik düzeyleri eğitim düzeylerine göre farklılaşmaktadır.

H6: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların depresyon belirti düzeyleri, anksiyete belirti düzeyleri ve tükenmişlik düzeyleri meslek grupları arasında farklılaşmaktadır.

H7: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların depresyon belirti düzeyleri, anksiyete belirti düzeyleri ve tükenmişlik düzeyleri mesleki kademelerine göre farklılaşmaktadır.

H8: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların depresyon belirti düzeyleri, anksiyete belirti düzeyleri ve tükenmişlik düzeyleri kurum türlerine göre farklılaşmaktadır.

H9: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların belirti düzeyleri, anksiyete belirti düzeyleri ve tükenmişlik düzeyleri hizmet verdikleri grubun tanınlarına göre farklılaşmaktadır.

H10: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların depresyon belirti düzeyleri, anksiyete belirti düzeyleri ve tükenmişlik düzeyleri çalışma koşullarına göre farklılaşmaktadır.

H11: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların depresyon belirti düzeyleri, anksiyete belirti düzeyleri ve tükenmişlik düzeyleri günlük uyguladıkları seans sayıları arasında farklılaşmaktadır.

H12: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışanların depresyon belirti düzeyleri, anksiyete belirti düzeyleri ve tükenmişlik düzeyleri kendi yeterlilikleriyle ilgili sorunlara göre farklılaşmaktadır.

Yapılan bu çalışmanın belirli sınırları vardır. Araştırmanın sınırları aşağıda belirtilmiştir.

- Araştırma Türkçe ve İngilizce kaynaklarla sınırlıdır.
- Veriler 2022-2023 yılında toplanmıştır.
- Araştırmanın genellenebilirliği örneklem grubu ile sınırlıdır.
- Kişisel Bilgi Formu, Beck Depresyon Ölçeği, Beck Anksiyete Ölçeği ve Maslach Tükenmişlik Envanterisöruları ile sınırlı kalmıştır.

Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak adına çeşitli varsayımlar aşağıda belirtilmiştir:

- Veri toplama araçlarının ölçülen değişkenlerinin geçerli ve güvenilir olarak ölçüldüğü varsayılmıştır.
- Örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışan; psikolog, psikolojik danışman, fizyoterapist ve branş öğretmenleri (okul öncesi öğretmeni, çocuk gelişim uzmanı, sınıf öğretmeni ve usta eğitici) tarafından uygulanan ölçeklerin doğru bir şekilde cevaplandırıldığı varsayılmıştır.

- Araştırmanın örneklemini oluşturan bireylerin ölçek sorularına cevap verecek seviyede oldukları varsayılmıştır.
- Çalışmaya katılan bireyler için ortam ve şartların eşit koşullarda olduğu varsayılmıştır.

Araştırma boyunca sık sık kullanılan temel tanımlar aşağıda belirtilmiştir.

ÖZEL EĞİTİM: Özel eğitim, akranlarına göre gelişim basamaklarında farklılık gösteren bireylerin bilişsel, sosyal, dil ve fiziksel gelişimi açısından uyum sağlamaları için hazırlanan eğitim hizmetleridir (Eripek, 2005, s.3-12).

DEPRESYON: Bireylerin en az iki hafta boyunca, günlük yaşam aktivitelerini yerine getirirken isteksizlik, derin üzüntü ve normalde zevk alınan yaşam aktivitelerini gerçekleştirirken bunlara karşı olan ilgide azalma olması hali olarak ifade edilmektedir (WHO,2017).

ANKSİYETE: Bireylerin gelecekle ilgili kötü bir şey olacaktı inancıyla birlikte gelişen endişe duygusunun, eşlik etme durumudur (Cüceloğlu, 1991).

TÜKENMİŞLİK: Bireylerin içsel kaynaklarında azalma, başarısızlık, enerji kaybı, yerine getirilemeyen istekler sonucu ortaya çıkan sorunlardır (Maslach&Zimbardo, 1982).

Özel Eğitim

Özel eğitim, akranlarına göre gelişim basamaklarında farklılık gösteren bireylerin bilişsel, sosyal, dil ve fiziksel gelişimi olarak uyum sağlamaları için hazırlanan eğitim hizmetleridir (Eripek, 2005). 25.04.2013 tarihinde yayımlanan 6462 sayılı kanunun dördüncü maddesinde “*Özel eğitim gerektiren tüm bireyler, ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.*” İfadesi ile özel eğitimle ilgili program oluşturulmaya çalışılmıştır (MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2013). Özel eğitim, özel gereksinim ihtiyacı duyan bireylere, ihtiyaçlarının üst seviyelere çıkması, bireyin kendi kendini idame ettirmesi, sosyal hayat içerisinde kaynaşması, kendisi ve toplum için yararlı birey haline gelebilmesi amacıyla yürütülen eğitim hizmetidir (Ataman, 2011). Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerinde rol alan çalışanların özel eğitim programlarını ve yöntemlerini kullanarak eğitim vermeleri beklenmektedir. Öğrencilerin özel gereksinim duydukları alanlarda eksik olan kazanımlarını yeniden kazandırmak üzere eğitim programları hazırlanmaktadır (Özsoy vd., 1998). Özel eğitim gereken bireylere özel planlanan,

bireysel ve grup dersleri şeklinde ihtiyaç duydukları eğitim programı uygulanmaktadır (Çay, 2016). Özel eğitim kurumları, Mili Eğitim Bakanlığına bağlı, gündüz eğitim kurumları, yatılı özel eğitim okulları, kaynaştırma eğitimi yapan okullar ile resmi ve özel kurumlar, özel eğitim ve rehabilitasyon kurumları şeklinde yürütülmektedir (B. Dönmez, 2010). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre, özel eğitim alan bireylerin ihtiyaçlarının sınıflandırılması aşağıda ifade edilmektedir:

- Bedensel Yetersizlik,
- Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu,
- Dil ve Konuşma Bozukluğu,
- Duygusal, Davranışsal ve Sosyal Uyum Güçlüğü,
- Görme Yetersizliği,
- İşitme Yetersizliği,
- Otizm Spektrum Bozukluğu,
- Ortopedik Yetersizliği,
- Özel Öğrenme Güçlüğü,
- Serebral Palsi,
- Süreğen Hastalıklar,
- Üstün Zekâ ve Üstün Yeteneği Olan Bireyler,
- Zihinsel Öğrenmede Yetersizlik (Mili Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim Tanıtım El Kitabı, 2013).

Özel eğitimlerde, yukarıda yer alan yetersizliklere uygun eğitim programlarıyla çalışılmaktadır. Özel eğitime ihtiyaç duyan kişileri iki ana başlıkta gruplandırmak mümkündür. Birinci grup yetersizlikten etkilenmiş engelli bireyler, ikinci grup ise özel yeteneğe sahip bireyler olarak ifade edilebilir. Bu tanımları anlayabilmek için engellilik, yetersizlik ve zedelenme kavramlarının açıklanması gerekmektedir.

- *Engellilik*: Bireylerin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak toplumda yerine getirmesi gereken sorumlulukları yaparken eksik yapma ya da hiç yapamama durumudur.
- *Yetersizlik*: Bilişsel, sosyal, dilsel, fiziksel, davranışsal ya da duyu organlarının zarar görmesi durumlarında gerekli işlevlerini yerine getirememesi durumudur.

- *Zedelenme*:Bebeklerin doğum öncesinde, doğum esnasında ve doğum sonrasında maruz kaldığı bir veya birden fazla problemler sonucu, organlarının normal işlevlerini yerine getirememesi durumudur (MilliEğitim Bakanlığı, 2022).

Özel Eğitimin Amacı ve İlkeleri

Türk Milli Eğitim Bakanlığının genel amaç ve temel ilkeleri yönünde özel eğitimin ana ilkeleri aşağıda ifade edilmektedir:

- A. Özel eğitim ihtiyacı olan kişiler ilgi, istek, yeterlilik ve eğitim ihtiyaçları yönünde ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden faydalandırılır.
- B. Özel eğitim ihtiyacı olan kişilerin bütün eğitimlerinin kesintisiz devam edebilmesi için her türlü rehabilitasyonhizmetleri sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.
- C. Özel eğitim ihtiyacı olan kişilerin eğitimlerine erken sürede başlanması önemlidir.
- D. Özel eğitim ihtiyacı olan kişilere, kişisel yeterliliklerinin ve bütün gelişim basamaklarındaki özelliklerinin, akademik süreç içerisinde planlı geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması önemlidir.
- E. Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim ihtiyacı olan kişileri, sosyal ve fiziksel ortamlarının içinde tutmayı planlar ve bu çerçevede çalışmalarını yürütür.
- F. Özel eğitim ihtiyacı olan kişilerin ebeveynlerinin, eğitimi süreci boyunca kişiyi desteklemesi beklenmektedir.
- G. Özel eğitim ihtiyacı olan kişilerin eğitimsel düzeyleri dikkate alınarak amaç, içerik ve öğretim süreçleri değerlendirilerek akranlarıyla birlikte eğitimmeleri öncelik alınır.
- H. Özel eğitim politikalarının geliştirilmesi ve ilerletilmesi için gerekli kurum ve kuruluşların fikirlerine yer verilmektedir.
- İ. Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim ihtiyacı olan kişilerin, toplumda iletişimini ve uyumunu bozmayacak şekilde yaşamlarını devam ettirebilmeleri için eğitim programlarını bu düzeyde planlar (Meb, 2022).

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

İyileştirme anlamına gelen“Rehabilitasyon” kelimesi, Fransızca kökenlidir. Fizyolojik ve psikolojik yetersizlikleri azaltmak ya da tamamen ortadan kaldırmak

üzere uygulanan tedavi anlamına gelmektedir (Yiğit, 2018). Özel Eğitim ve Rehabilitasyon merkezlerinin kurulma amacı, bireyin toplumsal yaşam içerisinde uyumlu davranışlarını arttırıp, uyumsuz davranışlarının sıklığını azaltıp, bireyi topluma faydalı bir kişi haline getirmektir. Bireylerin, özel eğitim süreci boyunca aldığı eğitimler sadece akademik eğitimler değildir. Bireyler, bunun yanında günlük yaşam becerileri, sosyal beceri eğitimleri, toplumsal yaşam becerileri, özbakım becerileri, iletişim becerileri gibi konu başlıkları altında eğitim almaktadırlar. Kurum bünyesinde çalışan psikologlar ve psikolojik danışmanlar özel eğitime ihtiyaç duyan bireylere ve bireylerin ebeveynlerine psikolojik destek sağlamaktadırlar (Yiğit, 2018).

06/06/1997 tarihinde yayımlanan 23011 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Hükmünde Kararname (573 sayılı madde 19, KHK) “*Özel eğitim gerektiren bireylere özel eğitim desteği sağlamak veya kişileri iş ve mesleğe hazırlamak veya örgün eğitim programlarından yararlanamayacak durumda olanların temel yaşam becerilerini geliştirme ve öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak üzere gündüzlü özel eğitim kurumları olarak tanımlanmaktadır*” (Meb, 1997). Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin aldığı eğitim durumlarına göre hizmet yönünden; bedensel yetersizlik eğitimi, zihinsel yetersizlik eğitimi, sosyal güçlüğü olanların eğitimi, duygusal güçlüğü olanların eğitimi ve özel yeteneklilerin eğitimi açısından sınıflandırılma yapılabilir (Meb, 2010). Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri MEB’e bağlı olarak çalışmaktadır. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitimini sağlayacak personel grupları bulunmaktadır. Bu kurumlarda çalışanlar: kurum müdürü, psikolog, psikolojik danışman, fizik tedavi uzmanı, sınıf öğretmeni, okul öncesi öğretmeni, özel eğitim öğretmeni, dil ve konuşma terapisti, odyolog, çocuk gelişimi ve eğitim öğretmenleridir (Yiğit, 2018).

Özel eğitime ihtiyaç duyan kişilere eğitim raporuyla istedikleri bir rehabilitasyon merkezinde ücretsiz olarak haftada 2 ders, ayda 8 derslik bireysel veya grup eğitimi verilmektedir. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerindeki eğitim, diğer milli eğitime bağlı kurumların eğitim sisteminden ayrılmaktadır. Her öğrencinin yetersizlik durumuna göre programlı eğitim çizelgesi oluşturulmaktadır. Kişilerin ihtiyaç duyduğu kazanımlar noktasında müfredat içeriği oluşturulur. Eğitim gören bireylerin kazanımları aylık olarak kontrol edilmektedir. Her 1 yılın sonunda kişiler tekrar kurula çıkmaktadır. Kazanımları öğrenme ya da öğrenememe durumlarına göre raporun tekrarlanma durumu belirlenmektedir. Bireysel eğitimlerde bir öğretici ve bir öğrenci olacak şekilde öğrencilerin kazanım çizelgesinde eksik olan bölümleri, öğrencilere

kazandırılmaya çalışılmaktadır. Grup eğitimlerinde ise bireyin tanı gruplandırılmasında aynı veya eşdeğer bireylerle, uygun eğitim programı gerçekleştirilmektedir (Yiğit, 2018).

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde Çalışan Personeller

Fizyoterapist

Fizyoterapistler, bireylerin fonksiyonel limitasyonunu, hastalıklarını, ağrılarını, yaralanma durumlarını, doğuştan gelen engel ve hareket sistemi bozukluklarını ölçme, değerlendirme ve inceleme süreçlerini takip ederek hekim tanısına göre çalışmalarını devam ettirmektedirler(Meb, 2014).

Fizyoterapistlerin Görevleri

- Rehabilitasyon (iyileştirme) gereksinimi duyan, fiziksel yetersizliği olan kişileri değerlendirir, tedavi sürecini programlar ve programladığı tedavi sürecine başlar.
- Ortopedik yetersizliği devam eden hastanın fiziki sorunlarını, en iyi şekil, araç ve yöntemler kullanarak hastaya ihtiyacı olan düzeyde tedavi hizmeti vermektedir.
- Fizik tedaviye ihtiyaç duyan kişilerin tedavi sürecinin takibini gerçekleştirip kaydetmektedir (Meb, 2014).

Psikolog

Psikologlar, insan vücudunun zihinsel ve bedensel fonksiyonlarında bir sorun meydana geldiğinde bilimsel yöntemleri kullanarak çalışmalarını gerçekleştirmektedir. İnsanların duygu, düşünce, davranışlarını incelemektedir. Özel eğitim kurumlarında atipik ve uyum güçlüğü olan kişileri gözlemler ve terapi hizmeti verir (Meb, 2014).

Psikologların Görevleri

- Psikologlar, otizm spektrum bozukluğu, davranış bozukluğu, özgül öğrenme bozukluğu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu vb. bozukluk tanısı olan bireyleri gözlemler, tanıma ve gerekli psikolojik ölçekleri uygulayarak ihtiyaç duyulan eğitim içeriğini gerçekleştirmektedir.

- Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerle terapi çalışmaları gerçekleştirir. Gerekli durumlarda farklı kurum ve kuruluşlara yönlendirme yapmaktadır.
- Ebeveynlerle çocuklarının tanı ve eğitim durumlarıyla ilgili rehberlik süreci gerçekleştirir. Bunun yanında ailelerin çocuklarıyla ilgili duygusal sorunlarının çözümünde terapi desteği sağlamaktadır.
- Personellerin hizmet içi eğitim programlarıyla ilgili çalışmalar gerçekleştirmektedir (Meb,2014).

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık destekleyici bir ruh sağlığı hizmetidir. Bu hizmetin uygulama alanlarından bir tanesi de eğitim kurumlarıdır. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlar ruh sağlığı bakımından normal bireylere, fakat gelişimsel ve uyum problemleri yaşayan herkese hizmet vermektedir(Meb, 2014).

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanların Görevleri

- Özel eğitim ihtiyacı olan kişilerin, bireysel farklılıkları anlaması ve kabul etmesi, problem çözme becerilerini öğrenmesi ve geliştirmesi üzerinde çalışmalarını gerçekleştirmektedirler.
- Öğretmenler ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programları (BEP) geliştirme birimi, özel eğitime ihtiyacı olan kişileri değerlendirmek ve ölçmek için form hazırlama sürecinde iş birliği yapmaktadır.
- Özel eğitim ihtiyacı olan kişilerin ebeveynlerine yönelik aile eğitimi hizmetlerini programlar, görüşmeler gerçekleştirir ve gereken durumlarda ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmaktadır (Meb, 2014).

Özel Eğitim Öğretmeni

Özel eğitim gerektiren bireylerin sosyal ve eğitim gereksinimlerini karşılamak için lisans eğitimlerini özel eğitim öğretmenliğinde tamamlayan kişilere denir. Öğretmen ihtiyacının karşılanamaması gibi durumlarda, eğitim bilimleri alanında lisansını tamamlamış ve özel eğitim alanında yüksek lisans veya doktora yapmış öğretmenlerde gerektiğinde mesleki görev almaktadırlar (Meb, 2014).

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Görevleri

- Öğrencilerin ve engeli olan bireylerin ulaşacağı eğitimsel çıktılar ve hedefleri dikkate alıp bireysel ya da grup eğitim programları hazırlanmasında ve sunulmasında rol oynamaktadırlar.
- Bu programların uygulanması için uygun fiziksel çevre ve ortam gereksinimlerini belirleyerek yönetime iletilmesini sağlarlar. Örneğin okuldaki eğitim faaliyetlerinin evdede ürdürülebilmesi içine ve de yapılabilecek eğitim faaliyetlerini planlarlar ve düzenlerler.
- Bireyin engel durumlarına uygun olarak alabileceği eğitimleri belirler ve ileriye yönelik rehberliğini yaparlar. Özelliklerine uygun planlamalar ve kararlar almak için diğer meslek gruplarındaki eğitimcilerle iş birliğinde bulunmaktadırlar.
- Ailesinin ve yakın çevresinin, bireyin gelişiminde aktif rol oynamasını sağlamak için ebeveynlerle birlikte iş birliğinde bulunarak, aile eğitim faaliyetlerini düzenlemek, ailelerin eğitim faaliyetlerine aktif katılımına rehberlik etmek ve nasıl yapılacağı konusunda eğitim hizmetleri sunarlar.
- Engelli olan bireylerin, bireysel ve grup eğitim programlarında hedeflerine ulaşılma derecelerinin kontrolünü yapmaktadırlar (Meb, 2014).

Sınıf Öğretmeni

Öğrencinin, sınıfın veya branşın derslerini programda belirlenen esaslara göre planlama ve yönlendirme yapan kişilerdir. Kanun, tüzük ve yönetmeliklerde belirtilen konularda planlar yapmaktadırlar. Bununla birlikte sınıf dışında okulun eğitim-öğretim ve sosyal faaliyetlerini düzenlemektedirler (Meb, 2014).

Sınıf Öğretmenlerinin Görevleri

- Bireyselleştirilmiş öğrenim programlarını icra etmek ve değerlendirmek,
- Öğrencilerin öğrenim performanslarını ve yetersizliklerinin sebebini, çeşidini dikkate alarak önemli ders materyallerini hazırlamak ya da temin etmek,
- Öğrencilerin öğrenim performansları doğrultusunda başka bir okul ya da kuruma yönlendirilmesinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yürütme komisyonu ile BEP geliştirme hizmet birimleriyle iş birliği içerisinde çalışmak,
- Eğitim ve öğretim hizmeti alan bireylerin gelişimleri, öğrenim performansları ve gereksinimleri ile alakalı öneri ve isteklerini dikkate alarak planlamaları yapıp çalışmak,

- Öğrencilerin öğrenim performansları ve gereksinimleri doğrultusunda sınıflarda bireysel eğitim ve öğretim yapmak,
- Sorumlu olduğu gruptaki bireylerin her türlü istek ve gereksinimleri, öğrenim ve öğretimleri, her bireyin özellikleri ve gelişmeleri ile yakından ilgilenilmek,
- Bireylerin fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişmelerini destekleyen etkinlikler ayarlayıp, rehberlik edip bireyleri bu etkinliklere yönlendirmek,
- Bireylerin ders dışı zamanlarında yaratıcılığını ve duygusal gelişimini sağlamak suretiyle faydalı etkinlikler düzenlemeye de bireyleri bu etkinliklere yönlendirmek,
- Okul ve kurumdaki aile öğrenim çalışmalarına katılmak, çalışmalarını düzenlemek ve aynı zamanda sınıftaki bireylerin ailelerine yönelik aile öğrenim çalışmalarını planlamak ve yürütmektir. (Meb, 2014).

Okul Öncesi Öğretmeni

Okul öncesi dönem, 36-72 aylık süreci kapsayan dönemdir. Bu yaş arandığındaki çocuklar hızlı bir şekilde büyürler. Öğrenme kapasite hızları da yüksektir. Bu dönemde okullarda alınan eğitim programını okul öncesi öğretmenleri vermektedirler (Albrecht&Miller, 2004).

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Görevleri

- Çocuklara kendilerini tanımayı öğretmektedirler.
- Çocukların ilişki kurmalarına ve toplum içerisinde sosyalleşmelerine katkı sağlamaktadırlar.
- Çocuklara müzik, dans, resim etkinlikleri yaptırıp dil hareketleri kullandırarak kendilerini tanımayı ve etkili iletişim kurmalarını öğretmektedirler.
- Ebeveynlere aile içi eğitim, rehberlik ve danışmanlık programlarıyla çocukların ev içerisindeki eğitim süreçlerine rehberlik yapmaktadırlar (Köksal vd., 2001).

Odyolog

İşitmede ve denge kontrolünde bozukluk olan bireylerin, işitme kaybını önlemek için çalışan kişilerdir. Ayrıca teşhis ve tedaviden sorumlu uzmanın talimatlarına göre testler yapılarak işitme bozukluğu ve denge bozukluğunun derecesi belirlenir ve hastanın sağlık durumuna göre tedaviye başlanılır (Meb, 2014).

Odyologların Görevleri

- İşitme, dil, konuşma ve ses bozukluğu olan bireylere yönelik tanılama, değerlendirme, program hazırlama ve uygulama yapmaktadırlar.
- İşitme, dil, konuşma ve ses bozukluğu olan kişilerin gelişim süreçlerinin takibini yapıp kayıt tutmaktadırlar.
- İlgili konular için personele hizmetiçi eğitim programları hazırlarlar ve bu programın uygulanmasında rol oynamaktadırlar (Meb,2014).

Çocuk Gelişimi ve Eğitimsi

Çocuk gelişimi ve eğitimsi, lisans eğitimlerini çocuk gelişimi ve eğitimi öğretmenliği alanında eğitim almış kişilerdir. Her çeşit gelişimsel durumun tespitini, önlemine ve çözümünün takibini yapan meslek grubudur. Özel eğitim merkezlerinde zorunlu çalışması gereken meslek gruplarındandır (Meb, 2014).

Çocuk Gelişimi ve Eğitimsilerinin Görevleri

- Bireylerin fiziksel, sosyal, duygusal gelişimlerini inceler ve ihtiyaç durumlarına göre eğitim verirler.
- Bireylerin gelişim özelliklerinin takibini yaparlar, gelişiminde geri kaldığı yerleri tespit edip diğer meslek gruplarıyla iş birliği içerisinde çalışmaktadırlar.
- Bireylerin ihtiyaçlarına göre ölçek geliştirip değerlendirme çalışmalarına katılım sağlamaktadırlar
- Ebeveynlere aile eğitimi, rehberlik ve danışmanlık programında, alanıyla ilgili programlar yapıp destek sağlamaktadırlar (Meb,2014).

Konuşma ve Dil Terapisti

Konuşma yetisinde herhangi bir organik, yapısal bozukluk veya işlevsizlikten kaynaklı, dili ses kanalı ile iletme aşamasında ses bozuklukları, yutma bozuklukları, afazi, kekemelik, gecikmiş konuşma, motor konuşma vb. dil sorunlarıyla çalışan kişiler konuşma ve dil terapistleridir(Topbaş, 1994).

Konuşma ve Dil Terapistlerinin Görevleri

- Dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların değerlendirmelerini yapmaktadırlar.
- Dil ve konuşma bozukluğu olan çocukların gelişim süreçlerinin takibini yapıp tedavi sürecini programlarlar.
- Ebeveynlere çocuklarının problemleri ve tedavi yöntemleri konularında rehberlik ve danışmanlık programıyla destek sağlamaktadırlar.
- Kurumdaki diğer meslek gruplarıyla iş birliği içerisinde çalışmaktadırlar (Toğram&Maviş, 2009).

Kurum Müdürü

Kurumun kanun, yönetmelik, yönerge, emir ve programına uygun olarak yönetilmesinden, değerlendirilmesinden ve işleyişinden sorumlu kişidir. Özel eğitim programına ihtiyaç duyan çocukların bilişsel, duygusal, fiziksel ve sosyal gelişimlerini koruyan tedbirler alır(Meb, 2014).

Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışan Meslek Gruplarının İş Birliği Sorunları

Özel eğitim kurumlarında farklı meslek grupları bir arada çalışmaktadır. Farklı branşların bir arada çalışırken belirli problemler yaşayabilecekleri düşünülmektedir. Özel eğitim kurumlarında okul müdürleri, özel eğitim öğretmenleri ve diğer meslek grupları arasında problemlerin var olduğu ifade edilmektedir (Demirtaş vd., 2016). Her meslek grubunun işleyişinde belirli yöntem ve prosedürler bulunmaktadır. Özel eğitimde çalışan bütün meslek gruplarının ortak hedefi öğrencilerin problemleri azaltmak veya ortadan kaldırmak ve öğrencileri topluma kazandırmaktır (Chandler&Dahlquist, 2002; Erbaş, 2008). Farklı branşlar bir arada çalışırken ortak hedef doğrultusunda ilerlenebilmesi için yöneticilerin, öğretmenlerin ve diğer meslek gruplarının iş birliği içinde olması beklenmektedir (Özgan& Aydın, 2010). Problemleri azaltmak veya ortadan kaldırmak veya en aza indirmek için çalışanların kendi içlerinde iş birliğine açık olmaları bunun yanında yöneticilerle ve ailelerle iş birliği içinde olmaları önemlidir (Ceylan & Yıkılmış). Çelenk (2003)'in ortak bir paydada çalışan eğitici, yönetici ve ailelerin çocuklarında problemleri azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Özel eğitim kurumlarında iş birliğinin olmaması durumunda, öğrenci başarısında düşme olabileceği tahmin edilmektedir. Üniversitede öğrenilen alan dersleri arasındaki farklılıklardan dolayı, ders içerisinde kullanılan yöntem ve materyallerde

farklılıklar olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanında özel eğitim kurumlarında çalışan branş öğretmenlerinin lisans dönemlerinde, özel eğitimle ilgili bilgi edinemediklerinden dolayı sorun yaşadıkları söylenmektedir (Kutlu, 2018). Özel eğitim çalışanlarının farklı yetersizliğe sahip bireylerle çalışırken, program hazırlamakta da problem yaşadıkları saptanmıştır.(Demirtaş vd., 2016). Özel eğitim kurumunda çalışan bireyler arasında iş birliğinin olmayışı öğrencilerin başarılarını, iş verimliliklerini ve mesleki başarılarını olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu durumlar, eğitim kurumu çalışanlarının mesleklerini icra ederken isteksizlik yaşamalarına neden olabilmektedir (Dworkin, 2001; Kyriacou, 2000).

Rehabilitasyon Merkezlerinde Çalışanlarda Görülen Zorluklar ve Problemler

Özel eğitim kurumları çeşitli bölümlerden oluşan karmaşık bir sistemdir. Bu yapı içerisinde yöneticiler, branş öğretmenleri, özel eğitim öğretmenleri, psikologlar, psikolojik danışmanlar, fizyoterapistler, çocuk gelişimi uzmanları, odyologlar, veliler vb. gruplar yer almaktadır. Eğitim sistemi içerisinde her bölüm önemli ve gereklidir (McLaughlin&Talbert, 2016). Özel eğitim kurumu çalışanlarının hizmet öncesi ve sonrası donanımlı eğitimciler olarak, meslek hayatlarını sürdürmeleri önemli bir ihtiyaçtır. Fakat birçok etmen özel eğitim kurumu çalışanlarının iş performanslarını etkilemektedir. Özel eğitim kurumlarında çalışanların yaşadığı sorunlar: kurum içindeki materyal sıkıntısı, çalışanların lisans dönemlerinde aldıkları eğitimleri yetersiz bulmaları, çocuklarla çalışırken yetersiz bilgi birikimine sahip olmaları, artan hastalıklarla birlikte özel eğitim çalışanlarının kendilerini sürekli geliştirememeleri durumları şeklinde ifade edilmektedir (Vızlı, 2005). Özel eğitim kurumlarında çalışanların, yetersizliğe sahip bireylerle çalışırken daha sabırlı, özverili ve hoşgörülü olmaları gerekmektedir. Bundan dolayı özel eğitim kurumlarında çalışan meslek gruplarının stres düzeylerinin daha yüksek olduğu düşünülmektedir (Girgin & Baysal, 2005; Çokluk, 1999). Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerle çalışanların daha ağır ve zor şartlar altında çalıştıkları bilinmektedir (Girgin& Baysal, 2005). Özel eğitim kurumlarında çalışanların lisans dönemlerinde yeterli düzeyde teorik ve pratik bilgi öğrenememelerinden dolayı, meslek hayatları içerisinde zorluk yaşayabilecekleri düşünülmektedir. Bu durumun eğitimcilerin mesleki başarılarında ve ruh sağlıkları üzerinde olumsuz etkiler yaratacağı ifade edilmektedir (Çabuk, 2015). Özel eğitim kurumlarında çalışanların, mesleklerinin ağır olması, iş yükünün fazlalığı, yoğun çalışma saatlerinin olması gibi etkenler eğitimcilerin mesleklerini icra ederken

zorlanmalarına neden olmaktadır (Akçamete vd., 2001). Bu durumlardan kaynaklı, özel eğitim kurumlarında çalışan bireylerde mental olarak daha fazla yorulma, yoğun stres yaşama, panik halinde olma, endişeli ve depresif duyguları yaşama, engellenmiş ve baskı altında hissetme, sürekli anksiyete halinde olma durumlarının olduğu ifade edilmektedir (Çabuk, 2015). Özellikle her meslek grubunda ortak sorun olan “tükenmişlik sendromu” eğiticilik yapan meslek gruplarında sık görülmektedir. (B. Filiz & Bayar, 2020). Tükenmişlik sendromu yaşayan çalışanlarda fiziksel, ruhsal ve davranışsal belirtiler görülebileceği tahmin edilmektedir. Bu belirtiler, öfke, anksiyete, depresyon, yorgunluk, huzursuzluk gibi semptomlardan oluşabilmektedir. Özel eğitim kurumu çalışanlarında görülen semptomların, çalışanların iş verimliliklerini ve mesleki başarılarını olumsuz yönde etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu durumlar eğitim kurumu çalışanlarının mesleklerini icra etmelerinde isteksizlik yaşamalarına neden olabilmektedir (Dworkin, 2001; Kyriacou, 2000). Eğiticilerde görülen tükenmişlik sendromu, iş performansında düşüklük veya yetersizlik, işten ayrılma vb. şekilde görülmektedir (Collie vd., 2012). Tümkaya (1996), eğiticilerin mesleki tükenmişlik üzerine yaptığı çalışmada, eğiticilerin tükenmişlik yaşamlarının nedenlerinin, belirli unsurlardan kaynakladığını ifade etmektedir. Bu unsurlar: Üst personelin baskıcı tutumları, öğrencilerin düşük ders başarısı veya ilgisizliği, iş arkadaşlarının olumsuz davranışları, okul-aile iş birliğindeki eksik ve iş yoğunluğu şeklinde tanımlanmaktadır.

Yukarıda incelenen literatür çalışmalarında da görüldüğü gibi özel eğitim kurumlarında çalışanların depresyon, anksiyete ve tükenmişlik sendromu bozukluklarından etkilendikleri görülmektedir. Bu kapsamda çalışmanın devamında bu kavramlar açıklanacaktır.

Depresyon

Depresyon Latince çöökkünlük anlamına gelmektedir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan çalışmalara göre gelecekte en sık karşılaşılan hastalıklardan biri olacağı ifade edilmektedir (DSÖ, 2017). Depresyon bozukluğu, kişilerin geçmiş döneme ilişkin ileri derecedesuçluluk, değersizlik, pişmanlık duygusu hissetme hali ve geleceğe yönelik ileri derecede karamsar düşünceler içerisinde olma halidir (Alper, 1999). Depresyon, bir duygu durum problemidir. Kişilerin belli süre içerisinde mutlu, üzüntülü, taşkın, çöökkün, sıkıntılı vb. duyguların içinde olması duygu durumu olarak isimlendirilmektedir. Bireylerin olaylara, durumlara, düşüncelere karşı, üzüntülü, mutlu, öfkeli, ümitsiz vb. duygusal tepkiler gösterme halidir. Belli bir duygu durum

uzun sürede ve yoğun derecede devam ettiğinde duygu durum bozuklukları ortaya çıkar ve bu durum depresyona neden olabilir (Karamustafalıoğlu&Yumrukçal, 2011; Öztürk & Uluşahin, 2008). Depresyon,bozukluğu sıklıkla duygu durumunun normal seviyenin altında indiğinde kendini gösterir. Kişilerde üzüntü, özgüvende ve öz saygıda kırılma, zevk ve enerji yitimi, cesaret kırılması semptomları görülmektedir (Morrison, 2014). Depresyon, sık görülen bir ruh sağlığı sorunudur ve ortaya çıkan yıkımnedeniyle önemlidir. Depresyon, kadınlarda erkeklere oranla iki kat fazla görülmektedir. Kadınlarda sıklığın daha çok görülmesinin nedenleri,hormonal yapı, gebelik, psiko-sosyal stres faktörlerine maruz kalma ve öğrenilmiş çaresizlik durumlarından kaynaklanabilmektedir (Kulaksızoğlu vd., 2009).Yapılan epidemiyoloji çalışmalarına göre depresyonun ortalama görülme yaşı otuzlu yaşlar olduğu ifade edilmektedir(Andreade vd., 2003). Depresyonun, medeni durumla ilişkisi ise, hiç evlenmemiş veya boşanmış bireylerde depresyon bozukluğu görülme oranının daha fazla olduğu bulunmuştur (Weismann vd., 1996). Kentte yaşayan kişilerde depresyon bozukluğu olma oranı kırsalda yaşan kişilere oranla daha fazla olduğu ifade edilmektedir (Patten vd.,2003). Depresyonun genetik yapısı incelediğinde, bireyin yaşadığı aile içerisinde depresyon bozukluğu tanısı almış bir bireyin oluşu, evdeki diğer bireylerde depresyon bozukluğunun olma sıklığını 2 -4 katarttırdığı ifade edilmektedir (Işık vd., 2013). Aile içerisinde bir bireyin depresyon bozukluğu tanısı olması durumunda, ev içerisinde birlikte yaşanan çocuklarda depresyon bozukluğunun erken yaşta görülebileceği ve şiddet derecesinin fazla olabileceği ifade edilmektedir (Liebet vd., 2002).

Anksiyete

Yunanca kökenli anksiyete kelimesi, gerginlik ve daralma anlamına gelmektedir(Rachman, 2004). Anksiyete, endişe, belirsizlik, sıkıntı ve korkuya benzer bir duygudur. Tüm insanlar, alarm sistemi niteliğinde olan anksiyeteye sahiptir. Bu sistem, çoğunlukla tehdit edici düşünceler ortaya çıktığında kendini göstermeye başlar(Riskind,2007). Bireylerin gelecek ile ilgili kötü bir şey olacaktı inancıyla birlikte gelişen endişe duygusunun eşlik etme durumudur (Cüceloğlu, 1991).Anksiyete bozukluğu yaşayan kişilerde psikolojik, fizyolojik ve davranışsal semptomlar bulunabilmektedir. Fizyolojik belirtilerin eşlik ettiği terleme, titreme, çarpıntı, uyuşma, nefes darlığı, kas ağrıları, mide ağrıları, bulantı, kusma gibi bedensel reaksiyonları da içerebilmektedir. Davranışsal belirtilerin eşlik ettiği durumlarda, bireyin günlük yaşam

becerilerinde sosyal çevre içerisinde kendini ifade etme yeteneğinde veya hareket performansında azalmalar görülebilmektedir. Psikolojik belirtilerin eşlik ettiği huzursuzluk ve endişenin kişisel bir halidir. En üst boyuttaki endişe ise bireyin bedeninden ayrılmış hissetme, delirmekten veya ölmekten aşırı korku duyma halidir(Bourne, 1995).Anksiyete ve diğer duygusal tepkiler, çevresel bir duruma, kişiye veya olaya verilen tepki olarak ortaya çıkmaktadır (Eysenck, 1992). Anksiyetenin fiziksel, psikolojik ve davranışsal olarak şiddeti insandan insana değişiklik gösterebilmektedir. Bununla birlikte aynı insanın anksiyete krizlerinin sıklığında ve şiddetinde bile değişiklik olabilmektedir. Anksiyete bozukluğunu doğru bir şekilde anlayabilmek için kişinin fiziksel, psikolojik ve davranışsal olarak nasıl reaksiyon verdiğini anlamak gerekmektedir(Clark&Beck, 2012). Anksiyete bozukluğunun, diğer hastalıklarla beraber görülme sıklığı fazladır ve komorbidite durumu görülebilmektedir(Jarrett&Ollendick, 2008; Kauffman&Landrum, 2015, s.272; McLaughling vd.,2003; Clark, Smith vd.,1994;).Anksiyete, bir tehdit karşısında iç güdüsel olarak cevap verme durumudur (Aktan&Utku, 1987). İnsanlar anksiyete, fobi ve korku kelimelerinin aynı tanıma uyduklarını varsayarak bu kelimeleri birbirlerinin anlamları yerlerine kullanmaktadırlar (Kalyon, 2018). Anksiyete ve korku birbirine benzeyen duygulardır. Korku, dışarıdan gelen belirgin bir tehlike karşısında kişinin kendini koruyabilmesi için fiziksel ve psikolojik verdiği tepkilerden ortaya çıkan duygudur. Anksiyete ise belirgin bir tehlike durumu olmadan kişinin fiziksel ve psikolojik verdiği tepkilerden ortaya çıkan duygudur. Anksiyete ve korku duygularının benzer fiziksel ve psikolojik belirtileri vardır (Aydın, 1987). Anksiyete ve korkuyu birbirinden ayıran üç belirgin özellik vardır. Birinci özellik kaynaktır. Anksiyetenin kaynağı belirsizdir, korkunun kaynağı bellidir. İkinci özellik ise şiddetidir. Korku duygusunun şiddeti daha fazla,anksiyete duygusunun şiddeti daha azdır. Üçüncü özellik ise zamandır. Anksiyete duygusu uzun sürelere yayılarak seyir eder, korku duygusu ise kısa süreli seyir eder. Anksiyete duygusunun bireyde bozukluk olarak kabul edilmesi için bazı etmenler gerekmektedir. Bunlardan ilki, bireyin alışık olduğu ortamın ortadan kalkması, ikincisi yaşanan olumsuz durumların sonuçlarından etkilenilmesi, üçüncüsü bireyin kabul ettiği düşünce yapısının tersine gerçekleştirmiş olduğu davranışlar arasında çelişki yaşaması, dördüncüsü ise geleceğin bilinmezlik halidir (Cüceloğlu, 1991).

Tükenmişlik

Tükenmişlik kelime anlamı, güç yitimi ve çaba göstermeme halidir (Türk Dil Kurumu, 2021).Freudenberger(1974), tükenmişlikle ilgili çalışmalar ortaya koymaktadır. Tükenmişlik kavramı, kişilerin içsel kaynaklarında azalma, başarısızlık, enerji kaybı, yerine getirilemeyen isteklerin sonucunda bireylerin yaşadığı sorunlar olarak tanımlanmaktadır (Maslach&Zimbardo, 1982). Kahill (1988). Tükenmişlik kavramı hastalık veya semptomla açıklanmayan azalmış fiziksel güç, davranışsal olarak iş kaybı, duygusal semptomlarda mutsuzluk, sosyal ilişkilerinde kişiler arası problem yaşama olarak ifade edilmektedir.Maslach ve Jackson (1981), iş süresi boyunca yoğun duygusal isteklere maruz kalan ve devamlı olarak insanlarla yüz yüze ve yakın çalışma ortamı içinde bulunan bireylerde görülen, fiziksel güçsüzlük, uzun süreli yorgunluk, bitkinlik, çaresizlik, umutsuzluk duygularının, kişinin kişisel, iş, ev ve sosyalhayatında sorunlara neden olabileceğini ifade etmektedir. Maslach'ıntükenmişlik tanımının daha sade bir anlatımı ise, iş süreci boyunca kişilerle yoğun ilişkiler içerisinde olan insanlarda görülen duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı olarak ifade edilmektedir (Maslach vd., 2001; Maslach&Zimbardo, 1982). Tükenmişlik durumunun, insanlarla yakın ve yüz yüze çalışma gruplarında çalışankişilerde görülme sıklığı daha fazladır (Maslach& Jackson, 1981). Tükenmişlik, insanlara hizmet sunan meslek gruplarının kendilerinden yüksek maliyetli ve fazla istekleri olan ve bu isteklere uzun zaman boyunca maruz kalan meslek gruplarında gözlemlenmiştir (Çam, 2016). Maslach ve Jackson tükenmişlik üzerine çalışırken belirli meslek gruplarında tükenmişliğin daha fazla olduğunu gözlemlenmiştir. Bunlar psikiyatrist, psikolog, hemşire, öğretmen, sosyal hizmetler uzmanı, avukat, polis gibi mesleklerdir ve bu meslekleri icra edenlerde yoğunlaştığını ifade etmektedir. (Demir vd., 2003). Tükenmişlik, kişilerle yakın çalışma ortamı olan mesleklerin karşılaştıkları bıkmaya veya duygusal tükenme olarak açıklanmaktadır. Tükenme tablosundaki eşik nokta tükenme duygusunun artmasıdır. Tükenme duygusu, bu meslek gruplarında çalışan bireylerin duygusal kaynaklarında azalma, bireylerin çalıştığı gruba olumsuz istenmeyen tutumlar sergileme, her olayı ve durumu olumsuz yorumlama, kendisini devamlı olarak mutsuz, öfkeli hissetme, işlerindeki başarılarında bile mutlu olamamaları olarak ifade edilmektedir (Maslach&Jackson, 1981). Schaufeli, Leiter ve Maslach tükenmişliği bir alevin gittikçekuvvetinin azalmasına benzetmektedirler. Bu ifadeye göre tükenmişlik yaşayan bireylerin ilerleyen süre zarfı içinde yaptıkları işlerde başarılarının artması beklenirken, tükenmişlik yaşayan bireylerde bunun aksine sönmek üzere olan bir alev

gibi işleri belirli bir seviyede yaparlarkatbu durum kendilerini kanıtlayacak işleri ortaya koyamama olarak ifade edilmektedir (Schaufeli vd., 2009).

Tükenmişliğin Boyutları

Maslach, tükenmişlik kavramını üç kavram altında ele almaktadır. Bunlar; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarıda düşme duygularıdır. (Ergin, 1992).

1. Duygusal tükenme: Maslach ve Jacksona 1981 yılında duygusal tükenmeyi tükenmişliğin ilk evresi olarak ifade etmişlerdir (Arı& Bal, 2008). Duygusal tükenme, duygu kanalındaki kaynaklarda ve iş yapmak için gerekli olan enerjide azalma şeklidir (Halbesleben&Buckley, 2014). Tükenme, kişilerarası etkileşimin fazla olduğu meslek gruplarında çalışan bireylerin iş stresinin en önemli nedeni olduğunu ifade etmektedir (Maslach& Jackson, 1981).
2. Duyarsızlaşma: Duyarsızlaşma, insanlarla ilişki içerisindeykenolumsuz, kaba ve katı tutumlarını, yapılan işe karşı tepkisizleşme olarak ifade edilmektedir (Wright & Bonett, 1998). Maslach' a göre tükenmişliğin duyarsızlaşma aşamasında olan bir insanın, iş kurallarınca etkileşimde olması gereken insanlara ve iş arkadaşlarına karşı duyarsızlaşma ve katılaşma hali gözlenmektedir. (Halbesleben&Buckley, 2004; Maslach& Jackson, 1981). Duyarsızlaşma evresinde olan bireylerde iş arkadaşlarına ve iş sorumlulukları gereği iletişimde olduğu kişilere karşı zayıf bir iletişim kurma, insanları nesne olarak algılayıp bu şekilde davranma ve onlara karşı soğuk, mesafeli ve katı davranışlar göstermektedirler (Maslach&Jackson, 1981).
3. Kişisel başarıda düşme duygusu: Tükenmişliğin üçüncü evresidir (Maslach ve Jackson, 1981). Kişisel başarıda düşüş, kişilerin kendini yetersiz ve düşük performanslı olarak görmeye başlayıp bununla beraber iş motivasyonunda ve başarısında azalma olacağını ifade etmektedir (Altan&Özpehlivan, 2019; Ergin, 1992). Bu durumları yaşayan meslek grubu çalışanları, işlerinde başarılı bir iş performansı gösterememektedirler (Halbesleben&Buckley, 2004). Kişisel başarıda düşüş evresinde olan bireylerin suçluluk duygusunun fazla olduğunu, kimse tarafından sevilmediği, öz saygısını kaybettiğini ve daha sonrasında depresyon problemi yaşadıkları ifade edilmektedir (Maslach&Zimbardo,1982).

Tükenmişliği Etkileyen Bireysel ve Örgütsel Etmenler

1. *Bireysel Etmenler:* Bireylerin kişisel sorunlarından kaynaklanan ve tükenmişliğe sebep olma durumudur(Altuntaş, 2014; Ardıncı&Polatçı, 2008). Bireysel etmenler içerisinde demografik özellikler olan; cinsiyet, yaş, medeni hal, eğitim düzeyleri, gelir düzeyi gibi maddeler bulunmaktadır (Arı &Bal, 2008).
2. *Örgütsel Etmenler:* Bireylerin meslek ve iş ortamı ile ilgili değişkenlerden etkilenme durumudur (Maslach&Leiter, 1997; Çam, 1992). Maslach ve Leiter, 1997 yılında çalışma hayatı alanları açısından birey ve iş arasındaki uyum ve uyumsuzluk başlıklı bir model oluşturmuşlardır. Bu modele göre tükenmişliğin artı ve eksi iki uç noktası vardır. Kişi ve iş arasındaki uyumsuzluk ne kadar fazlaysa tükenme olasılığı o kadar yüksektir ve uyum ne kadar fazlaysa işle bütünleşme, başarı olasılığı o kadar artar (Maslach&Leiter, 1997; Çam, 1992)

İlgili Araştırmalar

Alan yazın incelendiğinde Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan Psikologlarda, Psikolojik Danışmanlarda, Fizyoterapistlerde ve Branş öğretmenlerinde depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeylerini inceleyen sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Alan yazında bugüne kadar yapılan çalışmalar öğretmenlerin depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi üzerinde çalışılmıştır. Bu çalışmada Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışanların, depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri, sosyo-demografik özellikleri ve çalışma koşulları arasındaki ilişkilerin incelenmesi hedeflenmiştir.

Çalışma konusuyla ilgili araştırmalar aşağıda kısaca özetlenmiştir:

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar;

Alenezivd (2022) yaptıkları çalışmada Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara hizmet veren sağlık çalışanlarında tükenmişlik, depresyon ve anksiyete düzeyleri üzerine çalışmalarını uygulamıştır.Çalışmaya Birleşik Arap Emirliklerinden 326 kadın, 55 erkek katılmıştır. Katılanlar beş yıldan az deneyime sahip genç eğitimcilerdir. Verilerin toplanması için Maslach Tükenmişlik Envanteri, Çalışma Yaşamı Alanları Anketi (AWS), Yaygın Anksiyete bozukluğu için Hasta Sağlığı Anketi (GAD-7) ve Depresyon için Hasta Sağlığı Anketi'nin (PHQ) Arapça versiyonu kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre Maslach Tükenmişlik Envanteri alt ölçeklerine göre duygusal

tükenme %62, duyarsızlaşma %23,7 ve kişisel başarıda düşüş %76,5 olarak ifade edilmiştir. Katılımcıların %51,4'ünde orta ve yüksek kaygı seviyesi ve %47,8'inde orta ve yüksek depresyon seviyesi olduğu ifade edilmiştir. Erkek çalışanlarda kadın çalışanlara oranla duyarsızlaşmanın daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Agyapongvd (2022), öğretmenlerde stres, tükenmişlik, kaygı ve depresyon bozukluklarının incelemesi üzerine çalışmalarını yürütmüştür. Verilerin toplanması için Maslach Tükenmişlik Envanteri, Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi Depresyon Ölçeği, Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği (DASS), Beck Depresyon Envanterleri uygulanmıştır. Araştırmanın sonucuna göre öğretmenlik mesleği zorlu olmasına rağmen tercih edilen meslek gruplarının başında gelmektedir. Fakat öğretmenlik mesleğinde stres, tükenmişlik, kaygı ve depresyon çeşitli durumlarla ilişkilidir. Öğretmenlerin stres, tükenmişlik, kaygı ve depresyon arasındaki ilişkilerinde cinsiyet, yaş, medeni duruma, kurum türüne, mesleki kıdeme, sınıf mevcudu türlerine göre olan değişkenlerde anlamlı farklılık bulunmuştur.

Başka bir çalışmada, 498 öğretmen üzerinde iş stresinin ve depresyon sonuçlarının üzerine çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre depresif belirtiler ile düşük iş doyumunun, iş doyumunun ve depresif belirtilerin arasında negatif bir ilişki olduğu ve yüksek iş doyumunu ile işten çıkma arasında pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir. (Jurado vd., 2005).

Bir diğer çalışmada, 224 kadın, 52 erkek özel eğitim öğretmenlerinin üzerinde tükenmişliklerinin azaltılmasında, algılanan desteğin potansiyel rolünün incelenmesi üzerine çalışılmıştır. Araştırmanın verilerin toplanması için Maslach Tükenmişlik Envanteri- Eğitimciler Anketi ve Genel Eğitim Öğretmenlerinde Algılanan İş Birliği ve Desteği Ölçen Form kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre algılanan desteğin duygusal tükenmeyi azaltmada ve kişisel başarıdaki düşüşü arttırmada etkili olduğu ifade edilmiştir. Öğretmenlerin algılanan desteğin duyarsızlaşması arasındaki ilişkinin tartışmalı olduğu ifade edilmiştir (Langher vd.,2017).

Norveçte bulunan 25 rastgele okuldan seçilen 2249 öğretmenin öz yeterliliği ve tükenmişlikleri üzerine bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Norveç Öğretmen Yeterlilik Ölçeği, Maslach Tükenmişlik Ölçeği, Maslach Tükenmişlik Ölçeği- Eğitici Formu, Demografik Bilgi Formu verilerin toplanması için kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, işbirlikçi öğretmen ve öğretmen yeterliliği arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Öğretmenlerin aldıkları rehberlik hizmeti ile aile iletişimleri

arasında olumlu bir ilişki olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin yeterliliği ile tükenmişlik düzeyleri arasında olumsuz bir ilişki olduğu bulunmuştur (Skaalvik&Skaalvik, 2009).

Strassmeier (1992), Zihinsel engelli çocukların öğretmenleri arasında stres üzerine çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Araştırmaya 716 uzman özel eğitim öğretmeni katılım sağlamıştır. Maslach Tükenmişlik Envanteri- Eğitimciler Anketi verilerin toplanması için uygulanmıştır. Yapılan çalışmanın sonucuna göre tükenmişlik durumunun, eğitimcilerin demografik özelliklerinden ziyade kişilik özellikleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Eğitimcilerin, ileri derece zihinsel yetersizliğe sahip bireylerle çalışmaları tükenmişlik yaşamlarını arttırdığını ifade etmektedir.

Fizyoterapistlik meslek grubunda çalışan bireylerin tükenmişlik sendromlarıyla ilgili literatürde çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir çalışmada fizyoterapistlik meslek grubunda çalışan bireylerin tükenmişlik sendromu yaşadığı tespit edilmiştir (Donahoe vd., 1993, s.750-761). Japonya'da fizyoterapistler üzerinde yapılan tükenmişlik sendromu araştırmasında, fizyoterapistlerin orta şiddette tükenmişlik yaşadıkları, çalışma üzerinde görülmüştür (Ogiwara& Hayashi, 2002). İtalya'da fizyoterapistler üzerinde yapılan tükenmişlik sendromunu araştırmasında fizyoterapistlerin diğer sağlık personellerine oranla daha yüksek derecede tükenmişlik yaşadıkları görülmüştür (LiCalzi vd., 2006).

Schwabvd (1986) 339 öğretmenin tükenmişliklerinin kaynakları ve sonuçları üzerine çalışmışlarını yürütmüşlerdir. Verilerin toplanması için Maslach Tükenmişlik Envanteri, İş Doyum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre tükenmişlik alt boyutlarından olan duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarında, farklılık olduğu gözlenmiştir.

Polonya'da 310 kadın, 94 erkek öğretmenin öz yeterlik algılarını ve tükenmişlik düzeylerini belirlemek üzerine yapılan çalışmada, Maslach Tükenmişlik Envanteri ve Genel Öz Yeterlik Ölçeği, verilerin toplanması için kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre öz yeterlik puanları yüksek olan öğretmenlerin tükenmişlik alt bölümlerinde duygusal tükenme puanları düşük olduğu bulunmaktadır (Brudnik, 2009).

Özel eğitim ve genel eğitim öğretmenlerinin tükenmişlikleri üzerine çalışmasına yüzde 25'i erkek, yüzde 75'i erkek eğitimciler katılım göstermiştir. Araştırma verilerinin toplanması için Öğretmen İş Memnuniyeti, Maslach Tükenmişlik Envanteri- Eğitimciler Anketi uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre özel eğitim öğretmenlerinin tükenmişlik puanı diğer branş öğretmenlerinin tükenmişlik puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Roach, 2009).

Williams ve arkadaşları (2015), özel eğitim öğretmenleri örnekleminde tükenmişliğe ilişkin demografik değişkenlerin etkileri üzerine çalışmışlarını uygulamıştır. Maslach Tükenmişlik Envanteri- Eğitimciler Anketi ve Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre kişisel bilgi formundaki değişkenler ile tükenmişlik arasında bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Fakat cinsiyet ve medeni durum üç alt boyuta ilişkin çıkarımsal analizi, farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığını bulmuştur.

Bataineh(2009), Ürdün'de yapılan çalışmada 43 erkek, 40 kadın özel eğitim öğretmenlerinin sosyal destek kaynakları ile tükenmişlik arasındaki ilişkileri incelenmiştir. Verilerin toplanması için Maslach Tükenmişlik Envanteri ve Sosyal Destek Kaynakları Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre aile desteği ve kişisel başarıdaki düşüş arasında pozitif korelasyon olduğu görülmüştür. Medeni durumun, yaşın ve hizmet süresinin tükenmişlik alt boyutlarıyla anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Johnson (2010) yaptığı çalışmada iş doyumunun, öz yeterlik ve tükenmişlik durumlarının özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitim mesleğini terk etme eğilimi ile olan ilişkisini incelemiştir. Maslach Tükenmişlik Envanteri, Öğretmen Öz- Yeterlilik Ölçeği, Genel Meslek Anketi kullanılmıştır. Yapılan çalışmanın sonucuna göre kişisel başarının ve tükenmişlik durumunun, özel eğitim öğretmenlerinin mesleği bırakmalarında tetikleyici olduğu ifade edilmektedir.

Beck ve Gargiulo (1983), engelli ve engelli olmayan çocuklarla çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi üzerine çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Çalışmaya hafif düzey yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışan 111 öğretmen, orta derece düzey yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışan 133 öğretmen ve normal gelişim gösteren öğrencilerle çalışan 218 öğretmen katılım göstermiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilerle çalışan öğretmenlerin kişisel başarı algılarının, diğer öğrenci gruplarıyla çalışan öğretmenlere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Özel eğitim öğretmenlerinin tükenmişlik puanlarının diğer öğretmenlere oranla daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

McIntyre (1983), özel eğitim öğretmenlerinin stres ve tükenmişlik düzeylerinin yaşamlarına neden olan etmenler üzerine çalışmasını gerçekleştirmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre özel eğitim öğretmenlerinin yoğun stres yaşamlarının nedenleri; öğrenci yoğunluğu ve zorluğu, eğitim programını hazırlama ve uygulama, ek çalışma saatleri, aile etkileşimi ve ailelerin çocuklarının eğitimindeki etkileri olarak sıralanmaktadır.

Yurt İçinde Yapılmış Olan Araştırmalar;

Akman ve Abaslı (2016), öğretmenlerin depresif okul algılarının çeşitli değişkenler üzerinde çalışmalarını uygulamıştır. Çalışmaya Türkiye’de aktif olarak çalışmakta olan 289 kadın, 175 erkek olmak üzere 464 öğretmen katılım sağlamıştır. Verilerin toplanması için Örgütsel Depresyon Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; öğretmenlerin depresif okul algılarının orta seviyede olduğu cinsiyet ve okul türü değişkenleri arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmaktadır.

Bektaş vd (2013), 194 kadın, 239 erkek öğretmenin kişilik özellikleri ve kişisel sağlık davranışları ile depresif belirtileri arasındaki ilişkileri üzerine çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Beck Depresyon Ölçeği, Kişisel Bilgi Formu, Eysenck Kişilik Ölçeği verilerin toplanması için kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre depresif belirtilerde, anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. Bu çalışma, katılımcılarında depresyon düzeylerinin gelir düzeyleri değişkenleri üzerindeki etkileri araştırılmıştır.

Başka bir çalışmada, 225 öğretmenin tükenmişlik ve depresyon düzeyleri incelenmiştir. Maslach Tükenmişlik Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği ve Sosyodemografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Bu araştırmanın sonucuna göre sosyodemografik bilgi formundaki yanıtlara göre depresyon ve tükenmişlik puanlarında farklılık gözlenmiştir. Depresyon düzeyleri arttıkça duygusal tükenme ve duyarsızlaşmada da artış gözlenmiştir (Bayram, 2016).

İzgiş (2019), bir grup öğretmenin algıladıkları sosyal destek ve yaşam doyumu ile depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine çalışmıştır. Verilerin toplanması için Sosyal Destek Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Beck Depresyon Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre depresyon ve yaşam doyumu arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada, mevcut çalışmanın katılımcılarında depresyon düzeyleri, cinsiyet ve yaş değişkenleri üzerinden ele alınmıştır.

Tokkuçcu (2006), özel eğitim merkezleri ile çocuk yuvalarında çalışan çocuk eğitimcilerinin anksiyete düzeyleri açısından karşılaştırılması ve anksiyete düzeylerini etkileyen faktörlerin tespiti üzerine çalışmasını gerçekleştirmiştir. Çalışmaya İstanbul, Bursa, Eskişehir, Mersin, Afyon illerindeki özel eğitim ve çocuk yuvalarında çalışan 120 öğretmen katılmıştır. Verilerin toplanmasında Sosyodemografik form, Durumluluk Kaygı Ölçeği, Süreklilik Kaygı Ölçeği ve Eysenck Kişilik Envanteri kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre; özel eğitim merkezlerinde çalışan öğretmenlerin, çocuk

yuvalarında çalışan öğretmenlere oranla daha fazla kaygı yaşadıkları görülmüştür. Özel eğitim merkezlerinde çalışan öğretmenlerin medeni durumlarının, meslekte geçen yıllarının, çocuklarla, ailelerle ve yöneticileriyle sorun yaşama durumlarının, çocuk yuvalarında çalışan öğretmenlere oranla daha fazla olduğu gözlenmiştir.

Personelin kaygı düzeyinin iş tatminine olan etkisi: Sağlık sektöründe yapılan bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya Trakya üniversitesinde görev yapan sağlık personelleri katılım göstermiştir. Verilerin toplanması için Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı Anketi, Minnesota Doyum Anketi kullanılarak araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre anksiyete ile iş tatminliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Çapkın, 2011).

Develi (2006), Konya'da ilköğretim okullarında görev yapan 80 erkek 80 kadın beden eğitimi öğretmenlerinin sürekli kaygı durumlarının incelenmesi üzerine çalışmalarını yürütmüştür. Sürekli Kaygı Envanteri, Durumluluk- Sürekli Kaygı Envanteri verilerin toplanması için kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre kaygının cinsiyet ve yaş türlerine göre değişkenlik gösterdiği gözlenmiştir. Bu çalışmada çalışanların anksiyete düzeyleri, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, mesleki kıdem, günlük uygulanan çalışma saatleri ile karşılaştırılmıştır.

Özoğul (2020), 356 öğretmenin aile aidiyetli ile depresyon, anksiyete stres ilişkisi üzerine çalışmalarını sağlamıştır. Kişisel Bilgi Formu, Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği (DASS 21), Aile Aidiyet Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre aile aidiyeti ile depresyon, stres, anksiyete ölçek puanları arasında korelasyonel olarak negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmektedir.

Bir diğer araştırmada, eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmaya Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi ve Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi dördüncü sınıf öğrencilerinden, 243'ü kadın, 78'i erkek olmak üzere 321 kişi; 21-33 yaş aralığındaki öğretmen adayları katılım sağlamıştır. Öğretmenlik Mesleki Tutum Ölçeği ve Beck Kaygı Envanteri, verilerin toplanması için kullanılmıştır. Katılımcıların mesleğe yönelik olumsuz tutumları bulunmamaktadır. Kaygı puanlarının düşük olduğu görülmüştür (Doğan & Çoban, 2009).

Gönültaş (2017), 416 kadın, 212 erkek özel eğitim adaylarının ve öğretmenlerin öz-yeterlilik algıları ile kaygı ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi üzerine çalışmalarını yürütmüştür. Sosyo-demografik form, Süreklilik Kaygı Ölçeği, Öğretmen Mesleki Tükenmişlik Ölçeği, Özel Eğitim Öğretmenliği Yeterlilik Ölçme Aracı

kullanılmıştır. Öğretmenlerin kaygı düzeyleri puanları incelendiğinde anlamlı bir fark olduğu gözlenmiştir. Öğretmenlerin yaşları, cinsiyetleri, eğitim düzeyleri, mesleki çalışma süreleri ve okul türleri kaygı düzeylerinde etken olduğu bulunmuştur. Tükenmişlik düzeyinde ve cinsiyet değişkeni üzerinde anlamlı bir fark görülmüştür.

Amasya ilinde, özel eğitim okullarında çalışan 14 öğretmenin katılmış olduğu bir çalışmada tükenmişlik nedenlerini ve tükenmişliğe ilişkin çözüm önerilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin tükenmişlik kavramlarının tanımını, bıkkınlık, isteksizlik, yorgunluk, vazgeçme, umutsuzluk kelimelerini kullanarak ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin tükenmişlik nedenleri, iş yükü, eğitim sistemi, okul yöneticileri, kişisel problemler, materyal problemi, iş arkadaşlarıyla iletişim, veli problemlerine bağlı sorunlar olarak sınıflandırılmıştır. Çalışmanın tükenmişlik sendromunu ortadan kaldırmak için çözüm önerileri: iş yükünün azaltılması, eğitim sisteminin işlevselleştirilmesi, okul yöneticilerinin eğitilmesi, öğretmenlere yönelik öneriler, materyallerin zenginleştirilmesi, meslektaşlara yönelik eğitimler, velilere yönelik eğitimlerin sayılarını artırılması şeklinde ifade edilmiştir. (Büyükalın Filiz & Bayar ,2020).

Edirne ve İstanbul illerinde çalışan 175 öğretmenin katılmış olduğu özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ile yaşam doyumlarının incelendiği bir çalışmada, verilerin toplanması için, Kişisel Bilgi Formu, Öğretmen Mesleki Tükenmişlik Ölçeği ve Yaşam Doyum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur(Yavuz, 2019).

Akçadağ (2022), Özel Eğitim ve Rehabilitasyon merkezlerinde çalışan fizyoterapistlerin,pandemi dönemdeki fiziksel aktivite, yaşam kalitesi, yorgunluk, uyku kalitesi ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi üzerinde çalışma yürütülmüştür. Çalışmaya Kayseri ilindeki 88 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan 176 fizyoterapist katılmıştır. Verilerin toplanması için, Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi, Çalışanlar için Yaşam Kalitesi Ölçeği, Pittsburgh Uyku Kalite İndeksi, Maslach Tükenmişlik Ölçeği ve Yorgunluk Şiddet Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre yaşam kalitesine ait mesleki tatmin, tükenmişlik ve eş-duyum yorgunluğu alt parametrelerin arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

MEB'ebağlı altı özel eğitim kurumunda çalışan 100 özel eğitim öğretmenin tükenmişlik düzeylerinin incelendiği bir çalışmada,Maslach Tükenmişlik Ölçeği ve

Kişisel Bilgi Formu kullanmıştır. Öğretmenlerin medeni durumu, cinsiyeti, iş arkadaşlarıyla iletişimi, meslek seçimleri durumlarına göre tükenmişlik düzeyleri arasında fark bulunamamıştır. Bunun yanında özel eğitim öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyinin duyarsızlaşma alt boyutuna göre, meslek seçimi, mesleğin karakterle uyumu, duygusal tükenme alt boyutunda, duyarsızlaşmaya ek olarak, üst personel grubundan başarı cümlesialma, kişisel başarıda düşüş alt boyutunda hizmet süresi, yaş, öğretmenlik mesleğini karakterle uyumu, özel eğitim türü değişkenlerinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur (Çabuk, 2015).

Aydemir vd (2014), yaptıkları çalışmada özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini ve yaşam doyumlarını incelemiştir. Çalışmaya İstanbul ilinin Anadolu yakasında bulunan özel eğitim okullarında çalışan 179 erkek, 113 kadın toplam 292 öğretmen katılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri yaş gruplarına, meslekte çalışma sürelerine, çalıştıkları okul türlerine göre anlamlı derecede farklılaştığı gözlenmiştir. Verilerin toplanmasında Maslach Tükenmişlik Ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği kullanılmıştır.

Yetersizliği olan ve olmayan çocuklara hizmet veren öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini karşılaştırmak amacıyla yapılan bir çalışmada, verilerin toplanmasında Maslach Tükenmişlik Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre yetersizliği olan ve olmayan çocuklarla çalışan öğretmenlerin tükenmişlik puanları arasında fark saptanmamıştır (Sucuoğlu & Kulaksız-Aksaz ,1996).

Ersan (2021), 24-45 yaş arasında bulunan 251 psikoloğun katıldığı, psikologların iş doyumları ve tükenmişlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerinde çalışma uygulamıştır. Verilerin toplanması için Maslach Tükenmişlik Ölçeği, Minnesota İş Doyumu Ölçeği ve Sosyo-demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre Maslach tükenmişlik ölçeğine göre istatistiksel anlamda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. İş doyumunu ve tükenmişlik düzeyleri negatif yönde ve orta düzeyde; duygusal alt boyutunda pozitif yönde ve düşük düzeyde; duyarsızlaşma alt boyutunda eksi ve ortalama seviye; başarı alt boyutunda negatif yönde ve orta düzey seviyelerinde sonuçlar elde edilmiştir.

Altan (2015), özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan eğitim personelinde iş doyumunun genel ruh sağlığı düzeyine etkisinin branş çerçevesinde karşılaştırılması üzerine çalışmasını yürütmüştür. Çalışmaya 2014-2015 yılları içerisinde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan psikolog, fizyoterapist, çocuk gelişim uzmanı ve özel eğitim öğretmenlerinden oluşan 339 kadın, 214 erkek

eğitici katılım sağlamıştır. Verilerin toplanmasında Minnestona İş Doyum Ölçeği, Kısa Semptomlar Envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre iş doyumunun branş türlerine göre değişkenlik gösterdiği gözlenmiştir.

İzmir il merkezinde bulunan özel eğitim merkezlerinde çalışmakta olan 48 öğretmenin katılım sağladığı, zihinsel engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi ve bazı değişkenlerin incelendiği çalışmada, özel eğitim merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinde anlamlı farklılık gözlenmiştir. Öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri, sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet, iş arkadaşlarıyla iletişim, icra edilen meslekle toplumda saygınlık görme, iş yerindeki pozisyon olarak üstlerinden takdir görme değişkenleri üzerinden, tükenmişlik alt boyutlarından olan duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarında farklılık olduğu gözlenmiştir (Girgin & Baysal,2005).

Engelli ve engelli olmayan çocuklarla çalışan öğretmenlerin tükenmişlik ve iş doyumunu arasındaki ilişkinin karşılaştırmalı olarak incelendiği diğer bir çalışmada, 261 normal okul öğretmeni ile 153 özel eğitim öğretmeni katılım sağlamıştır. Verilerin toplanması için Maslach Tükenmişlik Ölçeği, İş doyum Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre normal okul öğretmenlerinin tükenmişliğinin toplam puanları ve tükenmişlik alt boyutlarından duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutları özel eğitim öğretmenlerinin iş puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu ifade edilmiştir (Akçamete vd.,1988).

Tümkaya (1996), 720 öğretmenin üzerinde,öğretmenlerin tükenmişliklerinin psikolojik belirtiler ve başa çıkma davranışları üzerine çalışmıştır.Maslach Tükenmişlik Ölçeği- Öğretmen Formu, ruhsal belirti tarama testi ve sosyo demografik form kullanılmıştır. Tükenmişlik düzeyinin, yaş, cinsiyet, çalışılan kurum türü, mesleki görevi, okulun sosyo-ekonomik düzeyi, eğitim düzeyi değişkenlerine göre farklılaştığı bulunmuştur. Araştırma sonucuna göre tükenmişlik alt boyutlarında farklılık olduğu gözlenmiştir.

Görme engelliler ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerle normal ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin karşılaştırıldığı bir çalışmada,çalışmaya İstanbul ili Üsküdar ilçesinde bulunan 37 görme engelliler öğretmeni ve 125 normal ilköğretim okulu öğretmeni katılmıştır. Araştırma sonucuna göre her iki okul türü öğretmenlerinde tükenmişlik alt boyutlarında, kişisel başarıda düşüş boyutunda yüksek düzeyde tükenmişlik yaşadıkları görülmüştür(Vızlı, 2005).

Çokluk(1999), zihinsel ve işitme engelliler okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerde tükenmişlik düzeyini araştırmıştır. Araştırmaya 65 okul yöneticisi ve 104 öğretmen katılmıştır. Verilerin toplanması için Maslach Tükenmişlik Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucuna göre özel eğitim okulu yöneticileri ile öğretmenlerinin toplam tükenmişlik puanı ve tükenmişliğin alt boyutlarından duyarsızlaşma ve duygusal tükenme boyutlarının öğretmenlerde daha yüksek olduğu ifade edilmektedir.

Özmen (2001), görme engelliler okullarında görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerini araştırmıştır. Çalışmaya 47 görme engelli öğretmeni katılım sağlamıştır. Araştırma sonucuna göre tükenmişlik alt boyutlarında farklılık olduğu gözlenmiştir.

Zihinsel, görme, işitme yetersizliği olan çocuklara eğitim veren özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin incelendiği bir çalışmada, yönetici grubunun okulda çalışma memnuniyeti, medeni durumu, engelli bireylere karşı tutumları ve meslek hizmet süreleri ile Maslach tükenmişlik puanları arasında ilişki bulunmuştur. Öğretmenlerin tükenmişlik alt boyutlarından olan duyarsızlaşma düzeylerinde farklılaşmanın fazla olduğu ifade edilmiştir(Başaran ,1999).

Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenlerle ilişkisinin incelendiği başka bir çalışmaya, Adana ili Seyhan ilçesinde görme, zihinsel ve işitme engelli bireylere hizmet veren 68 öğretmen katılmıştır. Maslach Tükenmişlik Ölçeği ve sosyo demografik form verilerin toplanması için kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre tükenmişlik alt boyutlarından duygusal tükenme ve duyarsızlaşma düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (Oruç, 2007).

Saraç (2018), İstanbul ilinde bulunan sekiz özel eğitim merkezi ve iki spor eğitim merkezinde görev yapan 120 öğretmenin katılım sağladığı özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin, tükenmişlik düzeylerini incelemiş, özel eğitim öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin duygusal tükenme, duyarsızlık ve kişisel başarıda düşüş alt boyutlarında yaş, medeni durum, cinsiyet, hizmet süresi, mezun olunan alan, gelir düzeyi değişkenlerinde farklılık gösterdiğini tespit edilmiştir.

2. YÖNTEM

Bu kısımda araştırmanın katılımcıları, araştırmanın prosedürü, araştırmada kullanılan materyaller, araştırmanın modeli ve araştırma verilerinin analizi ile ilgili bilgilere yer verilecektir.

2.1. Katılımcılar

“Bu araştırmada, 2022-2023 tarihleri arasında Adana Çukurova ilçesindeki özel eğitim kurumlarında görev alan eğitim personelinden veritoplanması planlanmıştır. Çukurova ilçesindeki mevcut rehabilitasyon kurumlarında Psikolog, Psikolojik Danışman, Fizyoterapistve Branş öğretmenlerinin sayısının 594 kişiden oluştuğu bilinmektedir. Bu bilgi göz önünde bulundurularak, bu popülasyonu temsil edebilmek için %95 güven aralığı ve %5 hata marjini ile 234 özel eğitim personelinin çalışmaya dahil edilmesi uygun bulunmuştur. Çalışmada 268 özel eğitim personeline ulaşılmıştır. 19 personel çalışmayı eksik doldurmuştur, 8 personel çalışmaya katılım göstermek istememiştir, 7 personel çalışmayı yanlış doldurmuştur. Tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak branşa göre ağırlık katsayıları hesaplanmış ve örnekleme dahil edilecek eğitim personeli sayısı ile çarpılmıştır. Buna göre her branştan örnekleme dahil edilmesi gereken eğitim personel sayısı aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo 1.

Adana ili Çukurova ilçesi Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Çalışanlarının Sayıları

Çukurova ilçesi	n	Oran (n/594)	Örnekleme sayısı (Oranx234)
Psikolog	33	0,055556	13
PDR	23	0,038721	9
FTR	74	0,124579	29
Branş	464	0,781145	183
Toplam	594	1.000	234

2.2. Prosedür

Tez çalışmasının yapılabilmesi için gerekli etik kurul izni Çağ Üniversitesi Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır. Ölçeklerin uygulanabilmesi için Adana Çukurova Kaymakamlığında Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler Çukurova ilçesinde bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışılan psikolog, psikolojik danışman, fizyoterapist ve diğer branş öğretmenlerine uygulanmıştır. Çalışma Google form üzerinden gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmasının ilk bölümüne bilgilendirilmiş onam formu eklenmiştir. Yapılan bilgilendirilmede araştırmanın amacı, uygulanma süresi, kimlik bilgilerinin istenmediği ve gönüllük esas olduğuna dair açıklayıcı yazıya yer verilmiştir.

2.3. Araştırmada Kullanılan Materyaller

Bu araştırmada veri toplamak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, Beck Depresyon Envanteri (BDE), BeckAnksiyete Envanteri (BAE), Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ) uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarıyla ilgili bilgiler aşağıda yer verilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formunun içerisinde katılımcıların ‘cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir düzeyi, eğitim düzeyi, mesleklere göre, mesleki kıdem, kurum türü, hizmet verdikleri grubun tanıları, çalışma koşulları,günlükuyguladıkları seans sayıları,ailelerle ilişki, kurum yöneticileriyle ilişki, iş arkadaşlarıyla ilişki,kendi yeterlilikleriyle alakalı sorunlar’ ile ilgili sorulardan oluşmaktadır.

Beck Depresyon Envanteri (BDE)

Beck Depresyon Envanteri, 1978 yılında Beck, Rush, Shaw ve Emery tarafından geliştirilmiştir (Beck vd., 1978). Bu testle depresyonda görülmesi beklenen semptom özellikleri, somatik, duygusal, bilişsel ve motivasyon belirtileri ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. BDE 21 maddelik bir testtir ve dört seçenekten oluşmaktadır. Her bir madde 0-3 arasında puanlanmaktadır. Bütün puanların eklenmesiyle en son oluşan puan depresyon puanını oluşturur.Ölçek Türkçeye Hisli (1988) tarafından çevrilmiştir. Minimaldüzey depresyon (0-9), hafif düzey depresyon (10-18), orta düzey depresyon

(19-29), şiddetli düzey depresyon (30-63) puan olarak hesaplanmaktadır. BDE'nin cronbach α güvenilirlik katsayısı 0,80 olarak kullanılmaktadır (İskender vd., 2018).

BeckAnksiyete Envanteri (BAE)

Beckvd(1988) tarafından geliştirilmiştir. Bu testin amacı bireylerin anksiyete belirtilerinin sıklığını ve derecesini ölçmektir. Ulusoy ve arkadaşları (1998), Türkçe geçerlilik ve güvenilirliğini geliştirmiştir. BAE 21 maddeli ve 4 seçenekten oluşmaktadır. Her bir madde 0-3 arasında puanlanmaktadır. Bütün puanların eklenmesi anksiyete puanını oluşturmaktadır ve puanın yüksekliği anksiyete şiddetini ifade etmektedir. Minimal anksiyete (0-7), hafif düzey anksiyete (8-15), orta düzey anksiyete (16-25), şiddetli düzey anksiyete (26-63) puanı olarak hesaplanmaktadır.

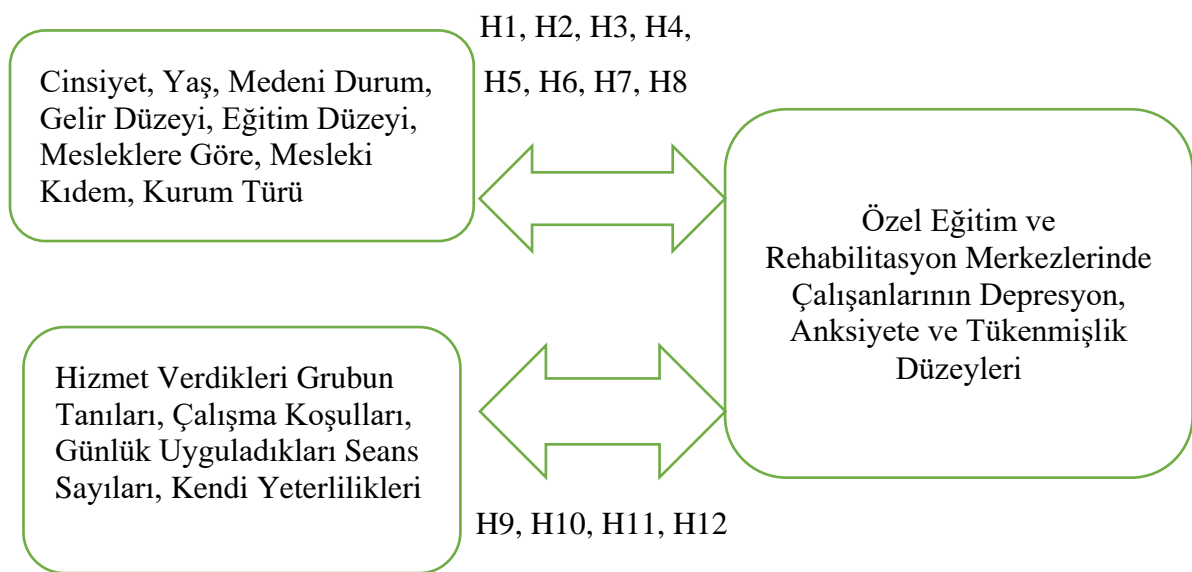
Maslach Tükenmişlik Ölçeği

1981 yılında Maslach ve Jackson tarafından geliştirilmiştir (Maslach&Jackson, 1981). Bu testin amacı bireylerin duygusal tükenmesini, duyarsızlaşmasını ve kişisel başarıdaki düşmesini ölçmektedir. Maslach Tükenmişlik Ölçeği 22 maddeden ve dört seçenekten oluşan likert tipli bir ölçektir. 1992 yılında Türkiye'de MTÖ'nün cronbach α güvenilirlik ve geçerlilik katsayısı, duygusal tükenme (0,82), duyarsızlaşma (0,60), ve kişisel başarı (0,80) olarak ifade edilmiştir (Ergin, 1992). Ölçeğin puanlanmasında; 1,2,3,6,8,13,14,16,20. sorulardan alınan toplam puan duygusal tükenmeyi; 5,10,11,15,22. sorulardan alınan toplam puan duyarsızlaşmayı; 4,7,9,12,17,18,19,21. sorulardan alınan toplam puan kişisel başarıyı ifade etmektedir. Kişisel başarı bölümünde olumlu sorular yer almaktadır ve bu bölümü kapsayan sorular tersine puanlanmaktadır. MTÖ'nin kesme puanı yoktur. Çapri (2006), tükenmişlik düzeyinin yüksekliği, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçeklerindeki yüksek puanı, kişisel başarı alt ölçeğindeki düşük puanı ifade etmektedir. Tükenmişliğin orta düzeyliği için her üç alt ölçek içinde, orta düzey puan olduğu ifade edilmektedir. Tükenmişliğin düşük düzeyliği için duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçeklerindeki puanların düşük, kişisel başarı alt ölçeğindeki puanların yüksek olması gerektiğinin ifade etmektedir.

2.4. Araştırmanın Modeli

Araştırma Adana ilinin Çukurova İlçesinde bulunun rehabilitasyon merkezlerinde çalışan, psikolog, psikolojik danışman, fizyoterapist ve branş öğretmenlerini

kapsamaktadır. Rehabilitasyon merkezlerinde çalışanlarının depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri sosyo-demografik özellikler ve çalışma koşulları arasındaki ilişki incelenmektedir. Bu amaçla ilişkisel tarama modelinde betimleyici bir çalışmadır. Araştırmanın bağımlı değişkeni “psikolog, psikolojik danışman, fizyoterapist ve diğer branş öğretmenlerinin depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri”; bağımsız değişkenleri, ‘cinsiyet, yaş, medeni durum, gelir düzeyi, eğitim düzeyi, mesleklere göre, mesleki kıdem, kurum türü, hizmet verdikleri grubun tanıları, çalışma koşulları, günlük uyguladıkları seans sayıları, kendi yeterlilikleriyle ilgili sorunlar’ olarak belirlenmiştir.

Şekil 1. Araştırma Modeli

2.5. Araştırma Verilerinin Analizi

Verilerin normal dağılıma uygunluğu KolmogorovSmirnov normallik testi ile kontrol edilmiştir. BECK depresyon ve BECK Anksiyete, Maslach Duygusal tükenme, Maslach Duyarsızlaşma ve Maslach Kişisel başarıda düşüş ölçek puanlarının KolmogorovSmirnov testi sonucuna göre normal dağılıma uygun dağılmadıkları görülmüştür ($p < 0.05$). Verilerin istatistiksel analizinde Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 26.00 paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler kategorik türdeki değişkenler için (cinsiyet, yaş grupları, medeni durum...vb.) sayı (n) ve yüzde (%) olarak, sürekli türdeki değişkenler için (ölçeklerden alınan puanlar) ise minimum (min) değer, maksimum (maks) değer, ortalama (ort) ve standart sapma (ss) şeklinde verilmiştir. Ölçeklerden alınan puanların hem

sosyodemografik hem de katılımcıların iş ile ilgili bilgilerde yer alan gruplar arasındaki farklılığını belirlemek için grup sayısı iki olduğunda bağımsız iki grup testi olan Mann Whitney U, grup sayısı ikiden fazla olduğunda ise tek yönlü varyans analizi yöntemi olan Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Kruskal Wallis test sonucunda istatistiksel olarak anlamlı çıkan farkların hangi gruplardan kaynaklandığının tespiti için Post Hoc Dunn testi kullanılmıştır. Ölçek puanlarının arasındaki ilişkinin miktarını ve yönünü belirlemek için Spearman Korelasyon analizi kullanılmıştır. Tüm testlerde istatistiksel önem düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde özel eğitim merkezlerinde çalışan eğitimcilerin depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla hesaplanan değerler aşağıda raporlanmıştır.

Tablo 2.

BDE, BAE ve MTÖ ait tanımlayıcı istatistikler ve Cronbach's Alpha güvenilirlik katsayıları

	N	Min-Maks	Ort ± SS	Cronbach's Alpha (α)
BECK Depresyon	234	0-63	16,51±11,68	0,958
BECK Anksiyete	234	0-63	15,63±12,35	0,963
Maslach Duygusal	234	9-45		0,948
Tükenme			27,27±9,12	
Maslach Duyarsızlaşma	234	5-25	12,61±4,74	0,890
Maslach Kişisel Başarı	234	8-40	22,59±6,76	0,917

Araştırma grubunun BDE puan ortalaması (16,51±11,68) hafif düzey depresyon belirtileribulunulmuştur. BAE puan ortalamaları (15,63±12,35) hafif-orta düzey anksiyete belirtileri saptanmıştır. MTÖ duygusal tükenme puan ortalaması (27,27±9,12) duyarsızlaşma puan ortalaması (12,61±4,74), kişisel başarı puan ortalaması (22,59±6,76) olarak bulunmuştur.

Tablo 3.

Katılımcılara ait demografik özelliklerin dağılımı

	N	%
Cinsiyet		
Erkek	83	35,3
Kadın	151	64,7
Yaş		
29 yaş ve altı	132	56,4
30-49 yaş	72	30,7
50 yaş ve üzeri	30	12,8
Medeni durum		
Evli	109	46,5
Bekar	125	53,4
Gelir düzeyi		
<7000 TL	165	70,6
7000-10000 TL	58	24,7
>10000 TL	11	4,7
Eğitim durumu		
Lisans	160	68,3
Lisansüstü	74	31,6
Meslek		
Psikolog	31	13,6
Psikolojik Danışman	19	8,1
Fizyoterapist	29	12,3
Branş Öğretmenleri	155	66,2
Mesleki kıdem		
5 yıl ve daha az	123	52,5
6-15yıl	93	39,8
15 yıl ve üzeri	18	7,6

Kurum		
Eğitim Uygulama Okulu	18	8,0
Otizimli Çocuklar Eğitim Merkezi	14	6,3
Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	202	85,7
Kurumdaki kıdem		
5 yıl ve daha az	143	61,1
6-15yıl	78	33,3
15 yıl ve üzeri	13	5,5

Tablo 4.

Katılımcıların çalışma koşulları dağılımı

	n	%
Katılımcıların hizmet verdikleri grubun tanıları		
Bedensel yetersizlik	173	73,8
Yaygın gelişimsel yetersizlik	44	19,0
Birden fazla tanı	17	7,2
Çalışma ortamı ve hizmet koşulları		
Yeterli	0	0
Yetersiz	234	100,0
Katılımcıların günlük uyguladıkları seanslar		
1-5	54	23,3
6-9	174	74,2
9 ve üzeri	6	2,5
Katılımcıların aldıkları eğitimle ilişkili sorunlar		
Evet	122	52,7
Teorik alt yapı yetersizliği	111	47,4
Uygulama yetersizliği	123	52,6
Hayır	112	47,3

Tablo 5.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması

	Kadın		Erkek		Z	P
	Min-Maks	Ort ± SS	Min-Maks	Ort ± SS		
Depresyon	0-63	15,30±11,54	0-62	19,11±11,44	-2,79	0,005
Anksiyete	0-63	14,78±12,14	0-63	17,20±12,73	-1,574	0,116
Duygusal tükenme	10-45	26,55±8,46	9-45	28,88±10,04	-2,001	0,045
Duyarsızlaşma	5-25	11,99±4,54	5-25	13,90±4,88	-2,93	0,003
Kişisel başarı	9-40	21,89±6,28	8-40	23,82±7,35	-2,153	0,031

Z: Mann-Whitney U testi

Manny- Whitney U testine göre;BDE puan ortalamaları erkeklerde (19,11±11,44), kadınlara (15,30±11,54) oranla daha yüksek ve aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu (p=0,005) saptanmıştır.MTÖ'deduygusal tükenme puanları erkeklerde (28,88±10,04), kadınlara (26,55±8,46) oranla daha yüksek;duyarsızlaşma puanlarıerkeklerde (13,90±4,88), kadınlara (11,99±4,54) oranla daha yüksek; kişisel başarıpuanları erkeklerin (23,82±7,35), kadınlara (23,82±7,35) oranla daha yüksekbulunmuştur.Her 3 alt ölçekte aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür (p<.05). BAE'nde puan ortalamaları bakımından cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 6.

Katılımcıların yaş gruplarına göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması

		Min- Maks	Ort ± SS	H	p	Post Hoc
Depresyon	29 yaş ve altı	0-43	15,38±10,64	2,513	0,285	
	30-49 yaş	0-62	17,93±11,15			
	50 yaş ve üzeri	0-63	18,63±16,41			
Anksiyete	29 yaş ve altı	0-55	14,92±11,42	0,948	0,622	
	30-49 yaş	0-63	16,32±11,68			
	50 yaş ve üzeri	0-63	16,83±17,15			
Duygusal tükenme	29 yaş ve altı ^a	12-45	26,16±8,03	8,312	0,016	b> a
	30-49 yaş ^b	9-45	29,64±8,78			
	50 yaş ve üzeri ^c	9-45	26,93±13,19			
Duyarsızlaşma	29 yaş ve altı ^a	5-25	11,95±4,21	10,407	0,005	b> a
	30-49 yaş ^b	5-25	14,12±4,51			
	50 yaş ve üzeri ^c	5-25	12,23±6,52			
Kişisel başarı	29 yaş ve altı	8-37	22,58±5,95	2,963	0,227	
	30-49 yaş	11-40	23,43±7,11			
	50 yaş ve üzeri	8-40	21,37±8,73			

H: Kruskal Wallis testi

Kruskal Wallis testine göre; MTÖ duygusal tükenme alt puanı ve duyarsızlaşma alt ölçekleri ile yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($p<.05$). Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığının tespiti için post hoc test sonuçlarına göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma ortalama puanlarına göre 30-49 yaş aralığında olan çalışanların puanları, 29 yaş ve altı çalışanların puanlarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($b>a$).

BDE, BAE ve MTÖ kişisel başarı puan ortalamaları açısından yaş gruplarına göre istatistiksel bir fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 7.

Katılımcıların medeni durumlarına göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması

	Evli		Bekar		Z	p
	Min-Maks	Ort ± SS	Min-Maks	Ort ± SS		
Depresyon	0-63	18,41±12,64	0-43	14,87±10,61	-2,146	0,032
Anksiyete	0-63	16,95±13,03	0-55	14,59±11,63	-1,367	0,172
Duygusal tükenme	9-45	28,35±9,92	9-45	26,41±8,31	-1,718	0,086
Duyarsızlaşma	5-25	13,55±4,91	5-25	11,79±4,47	-2,72	0,007
Kişisel başarı	8-40	23,48±7,5	8-40	21,78±5,97	-1,674	0,094

Z: Mann-Whitney U testi

Yapılan Mann-Whitney U testine göre; BDE puan ortalamalarının evli bireylerde (18,41±12,64), bekar bireylere (14,87±10,61) oranla daha yüksek ve aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p= 0,032$) tespit edilmiştir. MTÖ'de duyarsızlaşma evli bireylerde (13,55±4,91), bekar bireylere (11,79±4,47) oranla daha yüksek ve aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p= 0,007$) görülmüştür.

BAE ve MTÖ duygusal tükenme ve kişisel başarı puan ortalamaları açısından medeni durumlarına göre istatistiksel bir fark bulunmamıştır ($p>.05$)

Tablo 8.

Katılımcıların gelir düzeylerine göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması

		Min- Maks	Ort ± SS	H	P
Depresyon	<7000 TL	0-63	16,08±11,7	1,837	0,399
	7000-10000 TL	0-52	16,98±11,19		
	>10000 TL	0-42	20,55±13,98		
Anksiyete	<7000 TL	0-63	14,99±12,43	2,226	0,329
	7000-10000 TL	0-50	17,18±11,81		
	>10000 TL	0-42	17,09±14,11		
Duygusal tükenme	<7000 TL	10-45	27,25±8,64	0,105	0,949
	7000-10000 TL	9-45	27,26±10,35		
	>10000 TL	11-40	27,55±10,18		
Duyarsızlaşma	<7000 TL	5-25	12,34±4,58	2,267	0,322
	7000-10000 TL	5-24	13,14±5,26		
	>10000 TL	5-19	13,82±4,19		
Kişisel başarı	<7000 TL	8-40	21,91±6,18	5,038	0,081
	7000-10000 TL	9-40	24,71±8,03		
	>10000 TL	16-32	21,73±5,93		

H: Kruskal Wallis testi

Yapılan Kruskal Wallis testine göre; BDE, BAE ve MTÖ duygusal tükenme, duyarsızlaşma kişisel başarı ortalamaları açısından gelir düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur($p>.05$).

Tablo 9.

Katılımcıların eğitimdüzeylerine göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması

	Lisans		Lisansüstü		Z	P
	Min- Maks	Ort ± SS	Min- Maks	Ort ± SS		
Depresyon	0-63	17,16±12,16	0-43	15,28±10,55	-0,793	0,428
Anksiyete	0-63	16,65±12,95	0-42	13,64±10,80	-1,619	0,105
Duygusal tükenme	9-45	27,42±9,41	9-43	27,01±8,6	-0,169	0,866
Duyarsızlaşma	5-25	12,54±4,92	5-22	12,8±4,38	-0,734	0,463
Kişisel başarı	8-40	22,9±6,96	11-40	22,03±6,34	-1,087	0,277

Z: Mann-Whitney U testi

Yapılan Mann-Whitney U testine göre; BDE, BAE ve MTÖ duygusal tükenme, duyarsızlaşma kişisel başarı ortalamaları açısından eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır($p>.05$).

Tablo 10.

Katılımcıların mesleklerine göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması

		Min- Maks	Ort ± SS	H	p	Post Hoc
Depresyon	Psikolog	0-39	16,19±10,84	1,254	0,742	
	Psikolojik					
	Danışman	0-40	15,42±11,38			
	FTR	0-37	14,76±9,5			
	Branş					
Anksiyete	öğretmeni	0-63	17,07±12,31	4,868	0,182	
	Psikolog	0-55	16,03±13,58			
	Psikolojik					
	Danışman	0-42	12,89±10,57			
	FTR	0-29	11,52±8,5			
Duygusal tükenme	Branş			10,371	0,016	b>a
	öğretmeni	0-63	16,73±12,8			
	Psikolog	15-45	25,53±9,05			
	Psikolojik					
	Danışman^a	10-38	22,53±7,51			
Duyarsızlaşma	FTR	10-40	26,24±8,9	8,155	0,043	b>a
	Branş					
	öğretmeni^b	9-45	28,5±9,11			
	Psikolog^a	5-25	11,03±4,9			
	Psikolojik					
Kişisel başarı	Danışman	5-20	11,47±4,01	6,157	0,104	
	FTR	5-20	12,28±4,9			
	Branş					
	öğretmeni^b	5-25	13,19±4,68			
	Psikolog	8-33	21,22±6,69			
	Psikolojik					
	Danışman	14-36	25,42±7,4			
	FTR	13-38	21,41±7,02			
	Branş					
	öğretmeni	8-40	22,78±6,6			

H: Kruskal Wallis testi

Yapılan Kruskal Wallis testine göre; MTÖ duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçekleri ile mesleklere göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<.05$). Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespiti için post hoc test sonuçlarına göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma ortalama puanlarına göre branş öğretmenlerinin puanları, psikolojik danışmanların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur($b>a$).

BDE, BAE ve MTÖ kişisel başarı puan ortalamaları açısından mesleklere göre istatistiksel bir fark bulunmamıştır ($p>.05$)

Tablo 11.

Katılımcıların mesleki kıdeme göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması

		Min- Maks	Ort ± SS	H	p	Post Hoc
Depresyon toplam	5 yıl ve daha az	0-43	14,97±10,29	3,608	0,165	
	6-15 yıl	0-62	17,7±11,16			
	15 yıl ve üzeri	0-63	21,5±19,68			
Anksiyete toplam	5 yıl ve daha az	0-50	14,09±11,01	3,765	0,152	
	6-15 yıl	0-63	16,66±12,16			
	15 yıl ve üzeri	0-63	21,17±19,01			
Duygusal tükenme	5 yıl ve daha az^a	11-44	25,99±7,92	6,306	0,043	b> a
	6-15 yıl^b	9-45	28,83±9,59			
	15 yıl ve üzeri^c	10-45	28,17±13,05			
Duyarsızlaşma	5 yıl ve daha az^a	5-22	11,69±4,01	8,513	0,014	b> a
	6-15 yıl^b	5-25	13,71±4,94			
	15 yıl ve üzeri^c	5-25	13,22±6,86			
Kişisel başarı	5 yıl ve daha az	11-37	22,36±5,57	4,196	0,123	
	6-15 yıl	8-40	23,29±7,6			
	15 yıl ve üzeri	11-40	20,89±9,21			

H: Kruskal Wallis testi

Kruskal Wallis testine göre; MTÖ duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçekleri ile mesleki kıdem arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<.05$). Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığının tespiti için post hoc test sonuçlarına göre duygusal tükenme ve duyarsızlaşma ortalama puanlarına göre 6-15yıl arası çalışma hayatı içinde olan bireylerin puanları, 5 yıl ve daha az çalışma hayatında olan bireylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($b>a$).

BDE, BAE ve MTÖ kişisel başarı puan ortalamaları açısından mesleki kıdemlere göre istatistiksel bir fark tespit edilmemiştir ($p>.05$)

Tablo 12.

Katılımcıların çalıştıkları kurum türlerine göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması

		Min- Maks	Ort ± SS	H	p
Depresyon	Eğitim Uygulama Okulu	0-39	15,95±8,88		
	Otizmlili Çocuklar Eğitim Merkezi	6-40	21±8,86	3,666	0,160
	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	0-63	16,23±12,05		
Anksiyete	Eğitim Uygulama Okulu	1-55	14,47±11,84		
	Otizmlili Çocuklar Eğitim Merkezi	9-40	20,67±10,24	4,162	0,125
	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	0-63	15,35±12,51		
Duygusal tükenme	Eğitim Uygulama Okulu ^a	11-45	23,32±9,32		
	Otizmlili Çocuklar Eğitim Merkezi ^b	13-41	22,33±7,76	10,853	0,004
	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi ^c	9-45	28,01±9,03		

c>b

Duyarsızlaşma	Eğitim Uygulama Okulu	7-25	10,79±4,84		
	Otizmlı Çocuklar Eğitim Merkezi	8-18	12,07±3,33		
	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	5-25	12,83±4,8	5,012	0,082
Kişisel başarı	Eğitim Uygulama Okulu ^a	8-38	25,26±8,92		
	Otizmlı Çocuklar Eğitim Merkezi ^b	14-35	28±6,26	13,559	0,001
	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi ^c	8-40	21,94±6,34		

H: Kruskal Wallis testi

Kruskal Wallis testine göre çalıştıkları kurum türleri açısından değerlendirildiğinde, MTÖ duygusal tükenme ve kişisel başarı alt ölçekleri ile kurum türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < .05$). Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespiti için post hoc test sonuçlarına göre duygusal tükenme ortalama puanlarına göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan bireylerin puanları, otizmlı çocuklar eğitim merkezinde çalışan bireylere göre anlamlı düzeyde yüksek ($c > b$); kişisel başarı ortalama puanlarına göre otizmlı çocuklar eğitim merkezinde çalışan bireylerin puanları, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan bireylerin puanlarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($b > c$).

BDE, BAE ve MTÖ duyarsızlaşma puan ortalamaları açısından kurum türlerine göre istatistiksel bir fark tespit edilmemiştir ($p > .05$).

Tablo 13.

Katılımcıların hizmet verdikleri grubun tanılarına göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması

		Min- Maks	Ort ± SS	H	p	Post Hoc
Depresyon	Bedensel yetersizlik	0-63	17,27±12,22	4,121	0,127	
	Yaygın gelişimsel yetersizlik	0-40	15,27±10,52			
	Birden fazla tanı	0-27	11,88±7,1			
Anksiyete	Bedensel yetersizlik	0-63	16,27±12,35	3,649	0,161	
	Yaygın gelişimsel yetersizlik	0-55	14,93±13,46			
	Birden fazla tanı	2-32	10,5±7,7			
Duygusal kenme	Bedensel yetersizlik	9-45	27,99±9,34	5,444	0,066	
	Yaygın gelişimsel yetersizlik	10-45	26,14±8,58			
	Birden fazla tanı	10-36	22,82±6,78			
Duyarsızlaş ma	Bedensel yetersizlik	5-25	12,82±4,8	3,214	0,200	
	Yaygın gelişimsel yetersizlik	5-25	12,52±4,58			
	Birden fazla tanı	5-20	10,71±4,28			
Kişisel başarı	Bedensel yetersizlik ^a	8-40	23,37±7			
	Yaygın gelişimsel yetersizlik ^b	8-37	20,2±5,6	8,198	0,017	a > b
	Birden fazla tanı	13-32	20,88±5,34			

H: Kruskal Wallis testi

Kruskal Wallis testine göre hizmet verdikleri grubun tanılarına göre değerlendirildiğinde, MTÖ kişisel başarı alt ölçekleri ile hizmet verdikleri grubun tanıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < .05$). Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespiti için post hoc test sonuçlarına göre kişisel başarı ortalama puanlarına göre bedensel yetersizlik grubuyla çalışan bireylerin puanları, yaygın gelişimsel tanı grubuyla çalışan bireylerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($a > b$).

BDE, BDA ve MTÖ duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamaları açısından hizmet verdikleri grubun tanılarına göre istatistiksel bir fark tespit edilmemiştir ($p>.05$).

Tablo 14.

Katılımcıların çalışma koşullarına göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması

	Ortam ve hizmet (n=224)					
	Ortam yetersiz (n=10)		yetersiz		Z	P
	Min-Maks	Ort ± SS	Min-Maks	Ort ± SS		
Depresyon	0-39	13,70±11,31	0-63	16,63±11,70	-1,011	0,312
Anksiyete	0-55	11,11±17,05	0-63	15,81±12,14	-1,872	0,061
Duygusal tükenme	9-45	24,90±10,61	9-45	27,37±9,06	-0,771	0,441
Duyarsızlaşma	5-25	11,01±6,45	5-25	12,68±4,65	-1,314	0,189
Kişisel başarı	8-40	19,10±8,58	8-40	22,75±6,65	-2,051	0,040

Z: Mann-Whitney U testi

Yapılan Mann-Whitney U testine göre; MTÖ' de kişisel başarı puanları ortam ve hizmet yetersizliği (22,75±6,65) şartlarında çalışan bireylerde daha yüksek, ortam yetersiz(19,10±8,58) şartlarında çalışan bireylere göre dahadüşük olduğu saptanmıştır. Farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($p<.05$). BDE, BDA, MTÖ duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamaları çalışma koşullarına göre istatistiksel olarak bir fark bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 15.

Katılımcıların günlük uyguladıkları seans sayısına göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması

		Min-Maks	Ort ± SS	H	p	Post Hoc
Depresyon	1-5	0-43	16,78±10,77	1,578	0,454	
	6-9	0-63	16,35±12,12			
	9+	11-30	19,67±7,15			
Anksiyete	1-5	0-55	15,83±13,4	3,041	0,219	
	6-9	0-63	15,39±12,08			
	9+	5-34	22,17±10,3			
Duygusal tükenme	1-5^a	10-45	23,07±8,94	18,048	<0,001	c> a, b
	6-9^b	9-45	28,49±8,78			
	9+^c	22-43	32±8,46			
Duyarsızlaşma	1-5^a	5-25	11,20±4,75	8,592	0,014	b>a
	6-9^b	5-25	13,03±4,64			
	9+^c	7-22	14,6±5,59			
Kişisel başarı	1-5	8-38	24,48±7,68	4,467	0,107	
	6-9	8-40	22,1±6,37			
	9+	9-29	20,5±7,34			

H: Kruskal Wallis testi

Kruskal Wallis testine göre günlük uygulanan seans sayıları değerlendirildiğinde, MTÖ duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçekleri ile günlük uygulanan seans sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($p<.05$).

Farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını tespiti için post hoc test sonuçlarına göre duygusal tükenme ortalama puanlarına göre 9 ve üzeri günlük seansa giren bireylerin puan ortalamaları diğer saat aralığında seansa giren bireylerin puan ortalamaları anlamlı düzeyde yüksek olduğu ($c>a, b$); duyarsızlaşma puanları ortalama puanlarına göre 6-9 arası günlük seansa giren bireylerin puanları, 1-5 arası günlük seansa giren bireylerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır ($b>a$).

BDE, BAE ve MTÖ kişisel başarı puan ortalamaları açısından günlük uygulanan seans sayılarına göre istatistiksel bir fark tespit edilmemiştir.

Tablo 16.

Katılımcıların kendiyeterlilikleriyle ilgili sorunlara göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması

		N	Min-Maks	Ort ± SS	Z	p
BECK	Evet	124	0-42	13,9±10,18	-3,568	<0,001
Depresyon	Hayır	110	0-63	19,41±12,57		
BECK anksiyete	Evet	121	0-42	12,79±10,54	-3,544	<0,001
	Hayır	113	0-63	18,71±13,44		
Duygusal tükenme	Evet	125	9-45	24,09±8,8	-5,709	<0,001
	Hayır	109	10-45	30,88±8,11		
Duyarsızlaşma	Evet	126	5-24	11,11±4,39	-5,285	<0,001
	Hayır	108	5-25	14,39±4,54		
Kişisel başarı	Evet	124	8-40	21,92±7,25	-2,119	0,034
	Hayır	110	8-40	23,35±6,1		

Z: Mann-Whitney U testi

Yapılan Mann-Whitney U testine göre kendi yeterlilikleriyle ilgili sorunlar ile BDE puanlarına göre evet (13,9±10,18) cevabını veren çalışanların puanları daha düşük, hayır (19,41±12,57) cevabını veren çalışanların puanlarından daha yüksektir; BAE puanlarına göre evet (12,79±10,54) cevabını veren çalışanların puanları daha düşük, hayır (18,71±13,44) cevabını veren çalışanların puanlarından daha yüksektir; MTÖ duygusal tükenme puanlarına göre evet (24,09±8,8) cevabını veren çalışanların puanları daha düşük, hayır (30,88±8,11) cevabını veren çalışanların puanlarından daha yüksektir; duyarsızlaşma puanlarına göre evet (11,11±4,39) cevabını veren çalışanların puanları daha düşük, hayır (14,39±4,54) cevabını veren çalışanların puanlarından daha yüksektir; kişisel başarı puanlarına göre evet (21,92±7,25) cevabını veren çalışanların puanları daha düşüktür, hayır (23,35±6,1) cevabını veren çalışanların puanlarından daha yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmüştür (p<.05).

Tablo 17.

Katılımcıların kendi yeterlilikleriyle ilgili sorunların türlerine göre BDE, BAE ve MTÖ ait puanlarının karşılaştırılması

		Min- Maks	Ort ± SS	Z	P
Depresyon	Teorik altyapı			-3,568	<0,001
	yetersizliği	0-63	19,41±12,57		
	Uygulama yetersizliği	0-42	13,9±10,18		
Anksiyete	Teorik altyapı			-3,544	<0,001
	yetersizliği	0-63	18,71±13,44		
	Uygulama yetersizliği	0-42	12,79±10,54		
Duygusal tükenme	Teorik altyapı			-5,709	<0,001
	yetersizliği	10-45	30,88±8,11		
	Uygulama yetersizliği	9-45	24,09±8,8		
Duyarsızlaşma	Teorik altyapı			-5,285	<0,001
	yetersizliği	5-25	14,39±4,54		
	Uygulama yetersizliği	5-24	11,11±4,39		
Kişisel başarı	Teorik altyapı			-2,119	0,034
	yetersizliği	8-40	23,35±6,1		
	Uygulama yetersizliği	8-40	21,92±7,25		

Z: Mann-Whitney U testi

Yapılan Mann-Whitney U testine göre kendi yeterlilikleriyle ilgili sorunların türleri ile BDE puanları incelendiğinde teorik alt yapı yetersizliği (19,41±12,57) olan çalışanların puanları daha yüksek, uygulama yetersizliği (13,9±10,18) olan çalışanların puanları daha düşük; BAE puanları incelendiğinde teorik alt yapı yetersizliği (18,71±13,44) olan çalışanların puanları daha yüksek, uygulama yetersizliği (12,79±10,54) olan çalışanların puanları daha düşük; MTÖ duygusal tükenme puanları incelendiğinde teorik alt yapı yetersizliği (30,88±8,11) olan çalışanların puanları daha yüksek, uygulama yetersizliği (24,09±8,8) olan çalışanların puanları daha düşük; duyarsızlaşma puanları incelendiğinde teorik alt yapı yetersizliği (14,39±4,54) olan çalışanların puanları daha yüksek, uygulama yetersizliği (11,11±4,39) olan çalışanların puanları daha düşük; kişisel başarı puanları incelendiğinde teorik alt yapı yetersizliği

(23,35±6,1) olan çalışanların puanları daha yüksek, uygulama yetersizliği (21,92±7,25) olan çalışanların puanları daha düşük olduğu tespit edilmiştir (p<.05).

Tablo 18.

Katılımcıların göre BDE, BAE ve MTÖ arasındaki ilişkisi

		1	2	3	4	5
1. BECK Depresyon	r	1	0,837	0,719	0,667	0,405
	p	-	<0,001	<0,001	<0,001	<0,001
2. BECK Anksiyete	r		1	0,684	0,613	0,374
	p		-	<0,001	<0,001	<0,001
3.MASLACH Duygusal tükenme	r			1	0,800	0,165
	p			-	<0,001	0,011
4. MASLACH Duyarsızlaşma	r				1	0,260
	p				-	<0,001
5. MASLACH Kişisel Başarı	r					1
	p					-

r: Spearman Korelasyon Katsayısı

BDE puanı ile BAE (r= 0,837 ve p<0,001), MTÖduygusal tükenme alt puanı (r=0,739 ve p<0,001), duyarsızlaşma alt puanı (r=0,667 ve p<0,001) ve kişisel başarı alt puanları (r=0,405 ve p<0,001) arasında pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon vardır.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmanın amacı, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan eğitimcilerin depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesidir. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan eğitimcilerin 'cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, gelir düzeyi, eğitim düzeyi, hangi mesleği icra ettiği, mesleki kıdemi, kurum türü, hizmet verdikleri grubun tanıları, çalışma koşulları, günlük uyguladıkları seans sayıları, ailelerle ilişki, kurum yöneticileriyle ilişki, iş arkadaşlarıyla ilişki, kendi yeterlilikleriyle ilgili sorunları' gibi değişkenler ile depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar literatüre göre tartışılmıştır. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre:

Araştırma grubunun BDE puan ortalamasına göre katılımcıların depresyon belirti düzeyleri hafif olarak bulunmuştur. BAE puan ortalamalarına göre ise hafif-orta düzeyde anksiyete belirtileri gösterdikleri saptanmıştır. Özel eğitim kurumlarında çalışanların depresyon puanlarının hafif düzey olması, sosyo-demografik özelliklerin ve çalışma koşullarının uyumlu olmasıyla ilgili olduğu düşünülmektedir. Hafif-Orta düzeyde anksiyete yaşamaları, gelecekte hayal ettikleri yaşam koşullarına ulaşmaları konusunda çalıştıkları kurumların çalışma koşullarının, istedikleri düzeyde olmadığını gösterebilmektedir. MTÖ, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanlarının yüksek olması çalışma koşullarının zorlu ve yoğun olduğunu düşündürmektedir. Kişisel başarı puanının yüksek olması çalışma koşullarının zorluğuna rağmen özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara eğitim verildikçe hayat standartlarındaki artışın çalışanlara motivasyonel destek sağladığı söylenebilir (Tablo 2).

Cinsiyete göre BDE puanları ve MTÖ, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı arasında puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ve bu fark erkeklerde daha fazladır. BAE'den aldıkları puanlar incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir (Tablo 5).

Alan yazına baktığımızda mevcut çalışmaya benzer olarak erkeklerde depresyon puanı daha yüksek olan çalışmalar bulunmaktadır. Aslan vd. (2014), Sağır (2015), Tuzcuoğlu ve Korkmaz (2001), Tanhan (2014), yaptıkları çalışmada cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğunu bulmuşlardır. Erkek çalışanların depresyon puanlarının, kadın çalışanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Mevcut çalışmayla alan yazın arasında benzerlik olduğu görülmektedir. Bakan vd. (2014) ve Avcı (2013) yaptıkları çalışmada cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark

bulmamışlardır. Alan yazın incelendiğinde İzgiş (2019), Bursa (2010), Khatib (2013), Karadağ (2019) ve Akyüz (2015), yapılan çalışmalarda kadınların depresyon puanlarının erkeklere oranla daha yüksek olduğunu göstermişlerdir. Mevcut çalışma ve alan yazın arasında benzerlik olmaması çalışmalara katılan katılımcı sayısındaki farktan kaynaklı olduğunu düşündürmektedir. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde erkek çalışan sayısının daha az olduğu düşünülmektedir. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan erkek çalışanların azlığından dolayı, erkeklere düşen iş yükü fazlalığı, çalışma koşullarının zorluğu, ücret azlığı, yetersiz yönetici desteği, öğretmenlik mesleğinin zorluğu vb. durumlar erkek çalışanların depresyon puanlarının yüksek olmasına neden olabileceği tahminlerini ortaya çıkartmıştır. Prentice ve Carranza (2002), erkeklerin kadınlara göre sınırlı, girişimci ve azimli olduklarını ifade etmektedir. Erkeklere atfedilen bu gibi durumlar iş yükünün fazlalığı, kurum yöneticileriyle erkek eğitimcilerin arasında geçen gerek eğitimsel gerek yönetsel konulardan dolayı oluşan problemler, yetersizliğe sahip bireylerle yaşanan sorunlar, meslek hayatlarında ilerleme talep ederlerken bu durumun gerçekleşmemesinden kaynaklı depresyon puanlarının erkek çalışanlarda daha fazla yaşanmasına neden olabileceği düşünülmektedir. Kadınların yapı gereği daha uyumlu, kabullenici ve anaç yönlerinin depresif yönlerini düşüren faktörlerden olduğu sanılmaktadır. Mevcut çalışmada cinsiyetlerin kişilik özellikleri üzerindeki etkisi çalışılmamıştır. Alan yazında bu alanda çalışma yapılabilmektedir.

Cinsiyete göre BAE'den aldıkları puanlar incelediğinde literatürde benzer çalışmalar ve farklı çalışmalar olduğu tespit edilmektedir. Alan yazın incelendiğinde Özoğul (2020) ve Çapkın (2011), yaptığı çalışmada cinsiyet değişkeninin, kaygı puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratmadığını göstermektedir. Alan yazın ve mevcut çalışma arasında benzer veriler olması, kadın katılımcı sayısının erkeklere göre daha fazla olmasından kaynaklı gibi düşünülebilir. Literatüre baktığımızda Arslan vd, (2016), Akgün vd. (2007), Çiçek ve Sağlam (2008) ve Tümerdem (2007) yaptığı çalışmada kadınların anksiyete puanlarının istatistiksel olarak anlamlı ve daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Alan yazında yapılan araştırmalarla mevcut çalışma arasında ortak sonuçlar olmadığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde, Piçakçıefe vd. (2009)'nin çalışmasında erkeklerin kadınlara göre anksiyete puanlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Alan yazın ve mevcut çalışma arasında benzerlikler olduğu tespit edilmiştir.

MTE ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar incelediğinde duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı puan ortalamaları literatürde benzer çalışmaların ve farklı çalışmaların olduğunu göstermektedir. Girgin ve Baysal (2005), Aydemir vd., (2014), Tümkaya (1996), ve Agyapong vd. (2022) çalışmalarında cinsiyetin tükenmişlik üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark yarattığını göstermişlerdir. Sucuoğlu ve Kuloğlu Aksaz (1996), yaptıkları çalışmada cinsiyet ve tükenmişlik arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermişlerdir. Girgin ve Baysal (2005), cinsiyet değişkeninin tükenmişliğin alt boyutlarından olan duygusal tükenmenin boyutunda, anlamlı bir farklılık olduğunu göstermişlerdir. Bu çalışmada erkek çalışanların, kadın çalışanlara göre duygusal tükenme puanlarının bizim çalışmamızdaki gibi daha yüksek olduğu görülmektedir. Yine benzer olarak Schwad vd., (1986) yaptıkları çalışmada erkek çalışanların, kadın çalışanlara göre duyarsızlaşma alt ölçeğindeki puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. İş sorumluluğunun fazla oluşundan kaynaklı sosyal ilişkilerinde azalma olması erkeklerde daha fazla duyarsızlaşmaya neden olabileceğini düşündürmektedir. Agyapong vd. (2022), kadın çalışanlarda duygusal tükenmenin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Skaalvik ve Skaalvik (2010), çalışanların iş yüklerinin fazla olmasının duygusal tükenme puanlarında yükselmeye neden olabileceğini ifade etmektedir. Çabuk (2015), çalışmasında kişisel başarı puanlarının kadın çalışanlarda, erkek çalışanlara göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Sonucun kadınlar lehine olmasının nedeninin cinsiyet dağılımındaki katılımcı sayısının farklılığından kaynaklı olacağı düşünülmektedir.

Yaş grupları arasında BDE, BAE ve MTÖ arasında, kişisel başarı puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. MTÖ duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanları 30-49 yaş aralığında olan çalışanlarda daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.(Tablo 6).

Literatür incelendiğinde Aslan vd. (2014), yaptığı çalışmada büyük yaş gruplarında, depresyon puanlarının daha fazla olduğunu göstermiştir. Yaş faktörü arttıkça depresyon puanında artma olması, tecrübeli çalışanların yaşla birlikte tahammül seviyelerinde azalmaların olması, öğrenci, meslektaş, kurum yönetici vb. ile yaşanan sorunların ileri yaş çalışanlarının depresyon puanlarında artışa yol açabileceğini düşündürmektedir. Akman ve Abaslı (2016), Bakan vd., (2014), ve Akyüz (2015), yaptığı çalışmada daha büyük yaş gruplarında, depresyon puanlarının daha düşük olduğunu göstermektedir. Bizim çalışmamızla bu sonuç benzerlik göstermemektedir. Mevcut çalışma ile alan

yazın arasında benzerlik olmaması yaş grupları arasındaki değişiklik ve yaş gruplarıyla katılımcı sayısı arasındaki farklılıktan kaynaklanabileceğini söyleyebiliriz.

Özoğul (2020)'un yaptığı çalışmada yaş faktörü değişkeni ile anksiyete puanları arasında bizim çalışmamızdaki gibi istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bunun yanında Gönüldaş (2017), ve Agyapong (2022), yaptığı çalışmada yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğunu ve büyük yaş gruplarında anksiyete puanlarında artma olduğunu ifade etmektedir. Gönüldaş (2017), mevcut çalışmada benzer sonuçların olmamasının nedenini, yaş gruplarının eşit dağılımlı olmamasından dolayı farklılık gösterebileceğini göstermiştir.

Yaş gruplarına ilişkin MTE, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma ve kişisel başarı puanları incelediğinde alan yazınla benzer çalışmalar ve farklı çalışmalar olduğu görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde Başaran (1999), Vızlı (2003), Çokluk (2001), çalışmalarında yaş değişkeninin duygusal tükenmede anlamlı bir fark olduğunu göstermektedirler. Özmen (2001)'in yaptığı çalışmada, yaşı büyük olan eğitimcilerin, yaşı küçük olan eğitimcilere göre duyarsızlaşma puanlarının daha fazla olduğu ifade edilmektedir. Literatürde yapılan çalışmalarla araştırma bulguları arasında benzerlik bulunmaktadır. Agyapong vd., (2022), yaş değişkenleri ileri yaş eğitimcilerde duygusal tükenmenin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Buna göre, genç eğitimcilerin kariyerlerinin başlarında hevesli olmaları, ileri yaş eğitimcilerinde ise bitkinliğin artmasının etken olabileceği ifade edilmektedir. Bizim çalışmamızda 30-49 yaş gruplarında duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanlarının yüksek olmasının sebebi bu yaş grubu bireylerinin seçim yaptıkları çoğu şeyde artık değişim için geç kaldıkları düşüncesi içinde oldukları şeklinde yorumlanabilir. Bu yaş grubu çalışanlarının, meslek grubu, iş yerlerindeki çalışma ortamları, iş arkadaşları, maaş, çalışma koşulları gibi etmenleri değiştiremeyeceklerini düşünmeleri, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanlarının yüksek olmasına yol açtığını düşündürmektedir.

Medeni durumuna göre BDE, MTÖ duyarsızlaşma puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu, evlilerde daha yüksek olduğu görülmektedir. BAE ve MTÖ duygusal tükenme ve kişisel başarı puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. (Tablo 7).

Literatüre baktığımızda Güven (2008), Lök ve Bademli (2017) ve Akyüz (2015), evli çalışanların bekar çalışanlara göre depresyon puanlarını daha yüksek olduğunu bulmuştur. Çalışmamızla benzer sonuçlar olduğu görülmektedir. Evli çalışanların depresyon puanlarının yüksek olmasındaki etkenlerin, yoğun çalışma saatleri, eş ve

çocuklarının fiziksel ve zihinsel sorumluluklarının fazlalığından kaynaklı olduğunu düşündürmektedir. Bireylerin sorumluluklarından dolayı kendilerine vakit ayıramamaları, bireyin çökkünlük, mutsuzluk, içe kapanıklık yaşamasına neden olabilir.

Çapkın (2011), evli ve çalışan bireylerin bakmakla sorumlu oldukları bir aileye sahip olmalarından dolayı daha fazla kaygı yaşadıklarını ifade etmektedir. Özel eğitimde çalışan bireylerin meslek hayatlarındaki yoğun çalışma saatlerinden sonra kişisel hayatlarında kendilerini bekleyen sorumluluklarının da olması evli bireylerde anksiyete puanlarının daha fazla artmasına yol açabileceğini gösterebilmektedir. Gönüldaş (2017), yaptığı çalışmada bekar çalışanların anksiyete puan ortalamalarının daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bu iki çalışma arasında benzerlik bulunmamaktadır.

Medeni durumlarıyla ilişkin MTÖduygusal tükenme ve duyarsızlaşma ve kişisel başarı puanları incelediğinde alan yazınla benzer çalışmalar ve farklı çalışmalar olduğu tespit edilmektedir. Özmen (2001), Tümkaya (1996), Gönüldaş (2017), yaptıkları çalışmalarda evlilerde toplam tükenmişlik puanı ve alt tükenmişlik boyutları puanlarına göre anlamlı bir fark olduğunu bulmuşlardır. Çalışmamızda duyarsızlaşma puanlarında evliler lehine istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Mevcut çalışma ve alan yazın arasında ortak sonuçlar olduğu tespit edilmiştir. Duyarsızlaşmanın evli çalışanlarda daha fazla olması ev, çocuk ve iş sorumluluklarının daha fazla olmasına bağlı olabilir. Schwab ve arkadaşları (1986), ve Maslach ve Jackson (1981), evli çalışanların bekar çalışanlara göre kişisel başarı puanının daha yüksek olduğunu göstermektedirler. Bu durumun sebebinin ise eş desteğinden kaynaklandığını ifade etmektedirler. Çalışmamızda ise evli çalışanların kişisel başarı puanlarının daha yüksek olduğu görülmekle birlikte istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Gelir düzeyi grupları arasında BDE, BDA, MTÖ duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. (Tablo 8).

Literatürde gelir düzeyi grupları açısından benzer ve farklı çalışmalar görülmüştür. Bektaş vd. (2013), İzgiş (2019) ve Gök (2020), istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulamamışlardır. Farklı olarak Tuzcuoğlu ve Korkmaz (2001), Akyüz (2015), ve Akbağ (2000), yaptıkları çalışmalarda gelir düzeyi düşük olan bireylerin depresyon puanlarını gelir düzeyi yüksek olan bireylere göre daha yüksek bulmuşlardır.

Literatürü incelediğimizde Civan (2002), Özoğul (2020),Çapkın (2011), ve Develi (2007), yaptıkları çalışmada gelir düzeyi değişkenin anksiyete puanlarında istatistiksel

olarak anlamlı bir fark yaratmadığını göstermişlerdir. Literatür ve mevcut çalışma arasında benzerlik olduğu tespit edilmektedir.

Alan yazına baktığımızda Akçamete vd. (2001), Yavuz (2019), Oruç (2007) çalışmalarında gelir düzeyinin tükenmişlik düzeyinin arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermişlerdir. Çalışmamızda da benzer sonuçlar bulunmuştur.

Eğitim düzeyine göre BDE, BAE ve MTÖ toplam puan ve alt ölçek puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemişlerdir. (Tablo 9).

Alan yazında eğitim düzeyleri açısından benzer ve farklı çalışmalar görülmüştür. Sağır (2015), Akman ve Abaslı (2016), Yıldırım (2018)'in çalışmalarında, bu çalışmaya benzer olarak eğitim düzeylerine göre depresyon puanlarında anlamlı düzeyde bir fark bulunmamaktadır. Develi (2006), ve Özogul (2020)'nun yaptıkları çalışmada BAE puanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Mevcut çalışma arasında benzerlik olduğu saptanmıştır. Çalışmamıza benzer olarak Gönüldaş (2007)'in çalışmasında eğitim düzeyleri değişkeni ile MTÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Mesleğe göre MTÖ, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark göstermemiştir ve branş öğretmenlerinde duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanındaha yüksek olduğu tespit edilmiştir. BDE, BAE, MTÖ kişisel başarı puan ortalamaları bakımından, aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yoktur (Tablo 10).

Keçili (2022), yaptığı çalışmada BDE'ye göre meslek grupları arasında anlamlı bir farklılık bulmamıştır. Mevcut çalışmayla benzer sonuçlar elde edilmektedir. Akçakaya (2022)'nin, yaptığı çalışma incelendiğinde, branş öğretmenleri özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin derslerine girmek istememektedirler. Bu durumun nedeni üniversite döneminde özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitimleriyle ilgili bilgiye ve tecrübeye sahip olmamalarından kaynaklandığını göstermektedir. Kutlu (2018), branş öğretmenlerin lisans dönemlerinde özel eğitimle ilgili bilgi edinemediklerinden dolayı sorun yaşadıklarını söylemektedir.

Aydın ve Soyer (2012)'in ve Ekşi (2006)'nin çalışmalarında, BAE'ye göre meslek grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmaktadır. Literatürleile mevcut çalışma arasından benzer sonuçlar bulunduğu görülmektedir.

Sucuoğlu ve Kuloğlu- Aksaz (1996), Saraç (2018), Oruç (2007), yaptıkları çalışmada çalışanların meslek gruplarına göre tükenmişlik üzerinde istatistiksel olarak

anamlı bir fark olmadığını ifade etmektedir. Mevcut çalışmaya göre MTÖ duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunduğundan, alan yazınla arasında benzerlik görülmemektedir. Bu durumun meslek grupları sınıflandırılmalarından kaynaklı farklılık göstereceğini düşündürmektedir. Mevcut çalışmanın bulguları incelendiğinde, branş öğretmenlerinde duygusal tükenme puanlarının diğer meslek gruplarına göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Ülkemizdeki üniversitelerde özel eğitim bölümlerinin az olmasından dolayı bu bölümden mezun öğretmen sayısı az olduğu sanılmaktadır. Bundan dolayı özel eğitim öğretmenliğinden mezun olunmamasına rağmen özel eğitim kurumlarında branş öğretmenlerinin, özel eğitim öğretmenleri şeklinde çalıştıkları düşünülmektedir. Branş öğretmenlerinin, lisans dönemlerinde özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklara uygun eğitim programlarını ve yöntemlerini detaylı öğrenmedikleri tahmin edilmektedir. Branş öğretmenlerinin öğrencilerine yeterli eğitim veremediklerini düşünüp duygusal açıdan düşüşe neden olabileceği sanılmaktadır. Duyarsızlaşma puanının branş öğretmenlerinde yüksek olması lisans dönemlerinde öğrenilmesi gereken bilgileri iş hayatında öğrenmek zorunda kaldıklarından kaynaklı olduğu tahmin edilmektedir. Bunun yanında zorlu iş yaşantıları, yoğun iş saati ve atanamama durumlarının var olması iş kurallarınca etkileşimde olması gereken insanlara ve iş arkadaşlarına karşı duyarsızlaşma halinin gözlenebileceği düşünülmektedir.

Bu hipotez başlığı altında alan yazında çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı tahmin edilmektedir.

Mesleki kıdem grupları arasında, MTÖ duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamaları bakımından, istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir ve 6-15 yıl arası meslekte olan çalışanların puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. BDE, BAE MTÖ kişisel başarı puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. (Tablo 11).

Alan yazın incelendiğinde Yıldırım (2018), Gürşen-Otacıoğlu (2008), Keçili (2022) ve Çetin (2004), yaptığı çalışmada BDE göre mesleki kıdemle arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemektedir. Mevcut çalışma ve alan yazın arasında benzer sonuçlar elde edilmektedir. Bakan vd. (2014), yaptığı çalışmaya göre meslekte geçirilen süre arttıkça depresyon puanında azalma olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmayla literatür arasında ortak sonuçlar bulunmamaktadır. İki çalışma arasındaki fark, mesleki kıdemle değişen unvan değişikliklerinden kaynaklı olabileceği tahmin edilmektedir.

Gönüldaş (2017), yaptığı çalışmada eğitim durumları değişkenlerininanksiyete puanları üzerinde istatikselsel olarak anlamlı olduğunu ve 1-3 yıl arası çalışanlarında daha yüksek olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmayla ortak sonuçlara rastlanmamaktadır.Çalışmaya benzer olarak Develi'nin (2006)'da yaptığı çalışmasında mesleki kıdemler arasında istatikselsel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Skaalvik ve Skaalvik (2010), yapmış oldukları çalışmada duygusal tükenme puanlarınınmesleğe yeni başlayan çalışanlarda daha az olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmada da benzer sonuçlar olduğu görülmektedir. Skaalvik ve Skaalvik (2010), göre mesleğin ilk yıllarında yaşanan iş tecrübesizliğinden kaynaklı özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerle daha az vakit geçirmeleri duygusal tükenmenin daha az olabileceğini ifade etmektedir. Çalışanların mesleki kıdem sürelerindeki artış, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerle sıkça vakit geçirmelerinden dolayı duygusal tükenme seviyelerinde artma olabileceğindüşündürmektedir.Bununla birlikte 50 yaş ve üstü çalışanların duygusal tükenme puanlarında azalma olduğu görülmektedir. Bunun nedenin 15 yıl ve üzeri meslek hayatında kaldıklarından dolayı yoğun tecrübe kazanmaları ve emeklilik dönemine daha yakın olduklarından duygusal tükenme düzeylerinde tekrar bir düşme olabileceği düşünülmektedir.Sucuoğlu ve Kuloğlu (1996), Başaran (1999), Çokluk (2001), Özmen (2001) yaptıkları çalışmalarında mesleki kıdem üzerinde istatikselsel olarak anlamlı bir fark olduğunu bulmuşlardır. Tükenmişlik ölçeği, Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanlarında istatikselsel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmaya göre duyarsızlaşmanın, mesleğin 6-15 yılları arasındaki çalışanlarda daha fazla olması uzun yıllar özel eğitimde çalışan bireylerin yoğun ders saatleri, veli ve yönetici tutumları ve ekonomik sorunlar vb. durumlar çalışanların duyarsızlaşma puanlarında artmaya etken olabileceğini düşündürmektedir. Çalışanların iş yaşantılarındaki zorluklar, sosyal ve iş çevresindeki insanlarla iletişimlerinde azalma, insanlara karşı soğuk, mesafeli ve sert davranışlar sergileyebilecekleri tahmin edilmektedir. Literatür incelendiğinde Akçamete vd. (2001), yaptıkları çalışmalarda mesleki kıdem ile ilgili istatikselsel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemektedir. Mevcut çalışmada tükenmişlik ölçeği, kişisel başarı puanlarında istatikselsel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır.

Çalışılanlarda kurum türü ile MTÖ duygusal tükenme ve kişisel başarı puan ortalamaları bakımından istatikselsel olarak anlamlı bir fark vardır: duygusal tükenme özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi çalışanlarında daha fazla; kişisel başarının otizmliler çocuklar eğitim merkezinde daha fazla olduğu görülmüştür. BDE, BAE, MTÖ

duyarsızlaşma puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. (Tablo 12).

Gürşen-Otacıoğlu (2008), Akman- Abaslı (2016) yaptığı çalışmada kurum türleri değişkenleri depresyon puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır. Gürşen-Otacıoğlu (2008), devlet kurumunda çalışan eğitimcilerin, özel kurumda çalışanlara göre yüksek olduğu görülmektedir. Literatür ile mevcut çalışma arasındaki farkın kurum türü değişkenlerinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Aslan vd. (2014) yaptığı çalışmada kurum türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Mevcut çalışma ve alan yazın arasında ortak sonuçlar bulunmaktadır.

Gönüldaş (2017)'in, yaptığı çalışmada kurum türü değişkenleri anksiyete puanları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu ve en yüksek anksiyete puanını işitme engelliler ilkokullarında ve ortaokullarında çalışan eğitimcilerle ait olduğu tespit edilmektedir. Mevcut çalışma arasında benzerlik olmamasının nedeni Gönüldaş'ın okul türü değişkeni seçiminde geniş bir yelpazede çalışmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Bulgular incelendiğinde çalışanların duygusal tükenme düzeyleri en yüksekten en düşüğe doğru sıralandığında sırasıyla özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, eğitim uygulama okulu ve otizmli çocuklar eğitim merkezi şeklinde sıralanmaktadır. Özel eğitim kurumları çalışanlarında farklı tanı gruplarıyla çalışmaktadırlar ve yarı özel kurumlardır. Otizmli çocuklar eğitim merkezi, sadece otizm spektrum bozukluğu tanısı almış bireylerin gittikleri okullardır. Özel eğitim kurumlarında çalışanların yoğun çalışma koşullarına rağmen alınan ücret azlığı çalışanların duygusal tükenme puanlarında yükselme olmasına neden olabileceği düşünülmektedir. Kişisel başarı puanının otizmli çocuklar eğitim merkezinde çalışanlarında daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu eğitim kurumlarında sadece otizm tanısı olan bireylerle çalıştıklarından, çalışanların aldıkları eğitimlerin, katıldıkları seminerlerin bu bozukluk üzerine olduğu sanılmaktadır. Çalışanların akademik bilgileri arttıkça otizmli bireylerin eğitim başarılarında artış beklenmektedir. Öğrencilerin yetersizliklerinde azalmanın, eğitimcilerin meslektan aldıkları başarıyla doğru orantılı olduğu düşünülmektedir.

Hizmet verdikleri tanı gruplarına göre MTÖ, kişisel başarı puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ve bedensel yetersizlik grubu çalışanlarında daha fazla olduğu görülmektedir. BDE, BAE, MTÖ duygusal

tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. (Tablo 13).

Alan yazında hizmet verdikleri tanı gruplarına açısından benzer ve farklı çalışmalar görülmüştür. Bedensel yetersizlik grubuyla çalışanların depresyon puanlarının daha yüksek olduğu bulunmaktadır. Bedensel yetersizlikle çalışan bireylerin uzun yıllar sabır içerisinde bu öğrencilerle çalışması gerektiği düşünülmektedir. Çalışanların zorlu iş yükleri, öğrencilerin hızlı ve kesin iyileşme durumlarının olmaması, çalışanların olumsuz duygu yaşamalarına neden olabileceği düşünülmektedir. Eğitim kurumlarında çalışanların, eğitim ve öğretim sürelerinde stres, mutsuzluk, öfke vb. duygular yaşamaları depresif bozukluğa zemin oluşturabilmektedir (Şanlı, 2017).

Mevcut çalışmada bedensel yetersizlik grubuyla çalışanların anksiyete puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Akçamete vd. (2001), çalışanların farklı tanı grubu yetersizliğine sahip öğrencilerle çalışmalarının, duygusal açıdan yorucu ve yıpratıcı olduğunu ifade etmektedir.

Saraç (2018) ve Çokluk (1999) yaptıkları çalışmada yetersizlik türleri tükenmişlik düzeyleri, kişisel başarı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Literatür ve mevcut çalışma arasında benzer sonuçlara rastlanmamaktadır. Her iki çalışma arasında çalışanların, çalıştıkları yetersizlik türlerindeki farklılıklardan dolayı benzer sonuçlar elde edilmediği tahmin edilmektedir. Çalışanların çeşitli tanı gruplarıyla çalışmalarına rağmen kişisel başarı puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Brolin (1989), özel eğitim çalışanları yetersizlikleri olan bireylere, kişisel uyumu, toplumsal uyumu, günlük yaşamı ve mesleki becerileri öğretmeyi hedeflemektedir. Bu eğitimlerin hedefi yetersizlikleri olan bireylerin gelecekte kimseye bağımlı olmadan kendilerine uygun seviyelere gelmelerine ve topluma kaynaşmalarına zemin hazırlamaktır (Maciag vd. 2000). Eğitimcilerin çeşitli tanı gruplarıyla çalışıp bu bireyleri topluma kazandırmayı hedeflediklerinden dolayı kişisel başarı puanlarının yüksek olduğu düşünülmektedir.

Çalışma koşullarına göre MTÖ, kişisel başarı puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ve ortam ve hizmet yetersizliği şartlarında çalışanlarında daha fazla olduğu görülmektedir. BDE, BAE, MTÖ duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır. (Tablo 14).

Sağır (2015) ve Akyüz (2015), çalışma koşulları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Alan yazın ve mevcut çalışma arasında benzer sonuçlar bulunmaktadır.

Literatür incelendiğinde Çimen ve Karadağ (2020), çalışma koşulları zorlaştıkça eğitim kurumu çalışanlarınınanksiyete puanlarında artma olduğunu bulmuştur. Mevcut çalışmaya göre ortam ve hizmet yetersizlikleri artıkça katılımcıların anksiyete puanlarında artma olduğu saptanmaktadır. Çimen ve Karadağ (2020) yaptıkları çalışmada mevcut çalışmayla benzer sonuçlar elde etmişlerdir.

Alan yazın incelendiğinde Pines (1993), Filiz ve Bayar (2020) yaptıkları çalışmada ortam koşulları ve hizmet yetersizliğiartıkça tükenmişlik puanlarında artma olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmektedir. Mevcut çalışmada tükenmişlik alt boyutlarında kişisel başarı puanlarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir. Literatür ve mevcut çalışma arasında benzer sonuçlar elde edilmektedir. Kişisel başarı puanlarının, ortam ve hizmet yetersizliği şartlarında çalışan bireylerde daha yüksek olduğu saptanmaktadır. Bu durumun, çalışanların çalışma ortamlarında ve eğitim esnasında yetersizlikler olmasına rağmen, eğitim vermeye devam edilmesi kişisel başarı puanlarının artmasında etken olabileceği sanılmaktadır.

Uygulanan günlük seans sayısına göre MTÖ duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. 9 ve üzeri seansa giren çalışanlar duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamalarında daha yüksek olduğu saptanmaktadır. BDE, BAE, MTÖ kişisel başarı puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemektedir (Tablo 15).

Keleş (2016), istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu tespit etmiştir. Keleş (2016), depresyon puanlarının, haftalık 31 saat derse giren çalışanlarda daha fazla artma olduğunu saptamıştır. Bu çalışma ve mevcut çalışma arasında benzerlik bulunmamaktadır. Mevcut çalışmayla aralarındaki fark uygulanan ölçek farklılığından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde Develi (2006), yaptığı çalışmada günlük seans saatlerinin, anksiyete düzeyleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığınıbulmuştur. Develi'nin (2006), yaptığı çalışmalar mevcut çalışmayla benzer sonuçları saptamaktadır. Literatüre baktığımızda Gök (2020), Muşlu vd., (2012)yaptıkları çalışmalarda çalışma saatleri artıkça anksiyete puanlarında artma olduğunu saptamışlardır.Gök (2020), Muşlu'nun ve arkadaşlarının (2012) yaptıkları çalışmalar mevcut çalışmayla benzer sonuçlar göstermektedir.

Bulgular incelendiğinde 9 ve üstü seansa giren çalışanların duygusal tükenme puanlarının daha yüksek olduğu bulunmaktadır. Bu durum yoğun çalışma saatlerinden dolayı iş arkadaşlarıyla etkileşim içerisinde olamayışları ve kişisel ihtiyaçları için

gereken sürenin azlığı, iş yapmak için gerekli olan enerjilerinde azalma olabileceği sanılmaktadır. Strasmeier (1992), çalışanların yoğun iş ortamlarında, iş arkadaşlarıyla etkileşim içerisinde olmayışının tükenmişliği etkilediğini ifade etmiştir. Duyarsızlaşma puanının da aynı şekilde 9 ve üstü seansa giren çalışanlarda daha fazla olduğu görülmektedir. Wright ve Bonett(1998), yoğun çalışma koşulları içerisinde bulunan meslek gruplarındakilerin, insanlarla ilişki içerisindeykenolumsuz, kaba ve katı tutumlarını, yapılan işe karşı tepkisizleşmeleri olduğunu ifade edilmektedir. Fazla çalışma saati içerisinde olan çalışanların zorlu çalışma ortamlarında bulunmaları ve yetersizliğe sahip bireylerle çalışmalarından kaynaklı duyarsızlaşma puanlarında artma olabileceği düşünülmektedir.

Literatürde bu hipotez başlığı altında yeterli düzeyde çalışmaların olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Katılımcıların kendi yeterliliklerine göreBDE, BAE MTÖ duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.Kendini mesleğiyle ilgili kendini yetersiz bulanların puanlarının daha yüksek, kendini mesleğiyle ilgili yeterli görenlerin puanlarının daha düşük olduğu tespit edilmiştir. (Tablo 16).

Bilecik (2019) ve Uçar- Rasmussen ve Kış (2018), branş öğretmenlerinin lisans eğitimlerinden yeterli düzey özel eğitim bilgisiyle mezun olmadıklarını ifade etmektedirler. Branş öğretmenlerinin, psikologların, psikolojik danışmanların, fizyoterapistlerin vb. meslek gruplarının lisans dönemlerinde yeterli düzeyde bilgi donanımıyla mezun olamamalarından kaynaklı meslek hayatlarında bu meslek gruplarının zorlandığı düşünülmektedir. Meslek içerisinde kendini yetkin görmeyen çalışanların depresyon puanlarında artma olacağı düşünülmektedir.

Kendini mesleğiyle ilgili yetersiz bulan çalışanların, anksiyete puanlarında artma olduğu görülmüştür. Çalışmaya, psikolog, psikolojik danışman, fizyoterapist, branş öğretmenleri meslek gruplarından katılım sağlanmıştır. Özel eğitim öğretmenlerinin lisans döneminde özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerle, dil ve konuşma bozukluğu, çoklu yetersizlik, fiziksel yetersizlik, süreğen hastalık, duygu ve davranış bozukluğu, sınıflandırma, yaygınlık ve görülme sıklığı, nedenler, tarama, tanılama, eğitim-öğretim ortamları, bilimsel dayanaklı uygulamalar derslerinin teoride öğrenilerek üniversiteden mezun olmaktadırlar (Yükseköğretim Kurulu). Bu bilgi donanımı sayesinde ders öncesinde kullanılacak olan materyal hazırlama, eğitim yöntemlerini kullanma ve

yeterli düzeyde teorik bilgiyle donanarak meslek hayatlarına başlamaktadırlar. Özel eğitim kurumunda çalışan her bir meslek grubu donamlı olarak çalışma hayatlarına başlamıyorlar. Bu durumdan kaynaklı çalışanların anksiyete puanlarının yüksek olacağı sanılmaktadır.

Sucuoğlu (1996) tükenmişlik puanlarında anlamlı düzeyde bir fark tespit edilmemiştir. Mevcut çalışmayla benzerlik bulunmamaktadır. Özel eğitim kurumlarının zor ve ağır çalışma ortamları olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma ortamlarında çalışırken çalışanların duygusal açıdan daha fazla yıprandığı sanılmaktadır. Bu çalışma koşulları varken çalışanların mesleki olarak kendilerini yetersiz görmeleri tükenmişlik puanlarında artma olmasına yol açacağı tahmin edilmektedir.

Bu hipotez başlığı altında alan yazında çalışmaların kısıtlı olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Katılımcıların kendi yeterlilikleriyle ilgili sorunlara göre BDE, BAE MTÖ duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. (Tablo 17).

Kendini yetersiz hisseden çalışanların BDE, BAE MTÖ duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı puan ortalamalarının yüksek olduğu saptanmıştır. Çalışanların teorik alt yapı yetersizlik puanları daha yüksek, uygulama yetersizliği olan çalışanların puanları daha düşük olarak tespit edilmiştir.

Literatüre baktığımızda Düzbastı ve Eyüpoğlu (2019), branş öğretmenlerinin lisans eğitimlerinden, donanımlı teorik bilgiye hâkim olmadan mezun olduklarını ifade etmektedir. Özel eğitim kurumlarında çalışanların lisans döneminde yeterli teorik bilgi edinememelerinden dolayı ders materyallerini ve farklı eğitim yöntemlerini nasıl hazırlamaları konusunda problem yaşayabilecekleri tahmin edilmektedir. Bu durumun çalışanların olumsuz duygular yaşamasına neden olabileceği düşünülmektedir. Düzbastı ve Eyüpoğlu (2019), yaptıkları çalışmada branş öğretmenlerinin özel eğitim okullarına atandıklarında korku, endişe ve tedirginlik duyguları yaşamalarının, bilgi yetersizliğinden kaynaklı olacağını ifade etmektedir. Özel eğitim kurumlarında çalışanların lisans dönemlerinde yeterli teorik alt yapı elde etmeden mezun olmaları, meslek hayatları içerisinde yaşadıkları zorluklardan dolayı depresyon puanlarının yüksek olduğu tahmin edilmektedir.

Mevcut çalışmaya göre teorik altyapı yetersizliği problemi yaşayan çalışanların anksiyete puan ortalamalarının, uygulama yetersizliği problemi yaşayan çalışanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmektedir. Çalışmaya katılan meslek grupları:

psikolog, psikolojik danışman, fizyoterapist ve branş öğretmenleridir. Özel eğitim merkezlerinde çalışan diğer meslek grupları lisans dönemlerinde detaylı ve geniş teorik bilgiyle mezun olamamaktadırlar. Yeterli bilgileri lisans dönemlerinde öğrenemediklerinden, meslek hayatı içerisinde ders esnasında bilgi azlığından dolayı sorunlar yaşayabilmektedirler. Anksiyete bozukluğu ise bireylerin gelecekle ilgili kötü bir şey olacakmış inancıyla birlikte gelişen endişe duygusunun eşlik etme durumudur (Cüceloğlu, 1991). Özel eğitim kurumlarında çalışanların kendilerini teorik bilgi çerçevesinde yetersiz olarak adlandırması kişilerde endişe, stres, korku vb. duygularında artış olabileceği yönündedir. Bu durumda çalışanların anksiyete yaşayabilme ihtimallerinin tetikleyebileceği düşünülmektedir. Bundan dolayı teorik altyapı yetersizliği problemi yaşayan özel eğitim kurumu çalışanlarının anksiyete puanlarının daha yüksek olduğu tahmin edilmektedir.

Çabuk (2015) yapılan çalışmalarda tükenmişlikleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulmamıştır. Mevcut çalışmayla benzer sonuçlar olmamasının sebebinin eğitim sürecindeki farklılıklardan kaynaklı olacağı düşünülmektedir. Ülkemizde özel eğitim alanında ciddi eksiklikler olduğu düşünülmektedir. Bu eksikliklere rağmen okullarda özel eğitim öğretmeni ihtiyacının karşılanmamasından kaynaklı bu alanda çalışan öğretmenler daha çok farklı branş dallarından mezun olmaktadır. Bundan dolayı yeterli teorik alt yapıyla mezun olamamaktadırlar. Her geçen yıl nörolojik ve bedensel yetersizliklerde artmalar meydana gelmektedir. Otizm, günümüzde en sık rastlanan nörolojik bozukluk olduğu ve her 44 çocuktan 1'inin otizm tanısı aldığı tahmin edilmektedir (Tohum, 2023). Bozuklukların giderek artışı ve bunun tedavi yönteminin eğitimden geçtiği yollarda özel eğitim öğretmen eksikliğini branş öğretmenlerden giderilmektedir. Alan yazın incelendiğinde İzci (2005), yaptığı çalışmada branş öğretmenlerinin bilgi ve becerilerinin kaynaştırma öğrencilerine verilecek olan eğitim-öğretim çalışmalarında yeterli olmadıklarını ifade edilmektedir. Branş öğretmenlerinin, Psikolojik Danışmanların ve Psikologların yeterli düzeyde teorik bilgiye sahip olmamaları duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanlarının yüksek olmasına etken olabileceği düşünülmektedir. Kişisel başarı puanının teorik altyapı yetersizliği olan çalışanlarda yüksek olmasının nedeni, meydana gelen olumsuzluklara rağmen meslek hayatı içinde yeni şeyler öğrenip bunu öğrencilere aktarabilmelerinden dolayı olduğu tahmin edilmektedir.

Bu hipotez başlığı altında alan yazında çalışmaların kısıtlı olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Çalışanların cinsiyete göre BDE puanları ve MTÖ, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı puan ortalamaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır. Erkeklerde daha fazla kadınlarda daha düşük olduğu tespit edilmiştir. BAE'nde aldıkları puanlar incelediğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışanların yaşa göre MTÖ, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamalarına bakıldığında anlamlı bir fark görülmektedir. 30-49 yaş aralığında olan çalışanların puanları, diğer yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. BDE, BAE ve MTÖ kişisel başarı puan ortalamaları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanamamıştır.

Çalışanların medeni durumuna göre BDE, MTÖ'de duyarsızlaşma puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. BDE, MTÖ'de duyarsızlaşma puanları evli bireylerde, bekar bireylere oranla daha yüksek ve istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu bulunmuştur. BAE ve MTÖ duygusal tükenme ve kişisel başarı puan ortalamaları açısından medeni durumlarına göre istatistiksel olarak bir fark tespit edilememiştir.

Çalışanların gelir düzeyi BDE, BAE ve MTÖ duygusal tükenme, duyarsızlaşma kişisel başarı ortalamaları açısından bakıldığında gelir düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışanların eğitim düzeyi BDE, BAE ve MTÖ duygusal tükenme, duyarsızlaşma kişisel başarı ortalamaları açısından incelendiğinde eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanamamıştır.

Çalışanların mesleklerine göre MTÖ duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamaları açısından bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Branş öğretmenlerinin puanları diğer meslek gruplarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. BDE, BAE ve MTÖ kişisel başarı puan ortalamaları açısından meslek gruplarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Çalışanların mesleki kıdemlerine göre MTÖ duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. 6-15 yıl arası çalışma hayatı içinde olan bireylerin puanları, diğer bireylerin çalışma yılları içerisinde

olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir. BDE, BAE ve MTÖ kişisel başarı puan ortalamalarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanamamıştır.

Çalışanların kurum türlerine göre MTÖ duygusal tükenme ve kişisel başarı puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Duygusal tükenme ortalama puanlarına göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde çalışan bireylerin puanları, diğer kurumlarda çalışan bireylere göre anlamlı düzeyde yüksek; kişisel başarı ortalama puanların göre otizmlili çocuklar eğitim merkezinde çalışan bireylerin puanları, diğer eğitim kurumlarda çalışan bireylerin puanlarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. BDE, BAE ve MTÖ duyarsızlaşma puan ortalamaları açısından kurum türlerine göre istatistiksel açıdan bir fark görülmemiştir.

Çalışanların hizmet verdikleri grubun tanılarına göre MTÖ kişisel başarı ile hizmet verdikleri grubun tanıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Kişisel başarı ortalama puanlarına göre bedensel yetersizlik grubuyla çalışan bireylerin puanları, diğer tanılı grubuyla çalışan bireylerin puanlarında anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. BDE, BDA ve MTÖ duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamaları açısından hizmet verdikleri grubun tanılarına göre istatistiksel bir fark tespit edilememiştir.

Çalışanların çalışma koşullarına göre MTÖ'de kişisel başarı puanları ortamları bakımında ortam yetersizliği yaşayan bireylerde istatistiksel olarak anlamlı yüksek olduğu görülmüştür. BDE, BDA, MTÖ duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamaları çalışma koşullarına göre istatistiksel olarak bir fark elde edilememiştir. Ortam ve hizmet yetersizliği yaşayan çalışanların puanları daha yüksek, ortam yetersiz çalışma ortamında çalışan bireylerin daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışanların günlük uyguladıkları seans sayısına göre MTÖ duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçekleri ile günlük uygulanan seans sayıları arasında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Duygusal tükenme ortalama puanlarına göre 9 ve üzeri günlük seansa giren bireylerin puan ortalamaları diğer saat aralığında seansa giren bireylerin puan ortalamaları anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Duyarsızlaşma puanları ortalama puanlarına göre 6-9 arası günlük seansa giren bireylerin puanları, diğer saat aralığında seansa giren bireylerin puan ortalamaları anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. BDE, BAE ve MTÖ kişisel başarı puan ortalamaları açısından günlük uygulanan seans sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Çalışanların kendi yeterlilikleriyle ilgili sorunların göre BDE, BAE, MTÖ duygusal tükenme, duyarsızlaşma, kişisel başarı puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük olduğu bulunmuştur. Kendini mesleğiyle ilgili yeterli bulanların puan ortalamaları düşük, kendini yetersiz bulan çalışanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Çalışanların kendi yeterlilikleriyle ilgili sorunların türleri ile BDE, BAE, MTÖ duygusal tükenme, duyarsızlaşma, kişisel başarı puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Teorik alt yapı yetersizliği olan çalışanların puanları daha yüksek, uygulama yetersizliği olan çalışanların puanları daha düşük olduğu bulunmuştur.

5.2. Öneriler

Araştırma sonucundan ilenerek uygulamalara ve ileride yapılacak olan araştırmalara yönelik öneriler aşağıda sıralanmıştır.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Özel eğitim kurumlarında çalışan branş öğretmenlerine alan yeterliliklerini geliştirilmesi için hizmet içi eğitimler ve seminer programları düzenlenebilir.
- Özel eğitim kurumlarında çalışabilen branş öğretmeni, psikolog, psikolojik danışman, fizyoterapi ve rehabilitasyon bölümleri için üniversitelerde özel eğitim dersleri ve seminerleri eklenebilir.
- Mesleğin ilerleyen yıllarında yaşanabilecek depresyon, anksiyete ve tükenmişlik sendromunu önlemeye yönelik seminerler ve konferanslar düzenlenebilir.
- Kurum yöneticisi, eğitici ve velilerin iletişim becerileriyle artırmaya yönelik seminer ve konferanslar düzenlenebilir.
- Meslektaşlar arasında iletişim yeterliliklerini fazlalaştırmayı hedefleyen programlar oluşturulabilir.
- Çalışma saatleri dışında eğitimcilerin ve kurum yöneticilerin birbirlerinin daha iyi tanımalarına yönelik sosyal aktiviteler düzenlenebilir.
- Milli eğitim bakanlığı tarafından velilere yönelik haftalık psikolojik destek programları eklenebilir.
- Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin farkındalık günlerinde, belli gün ve haftalarda yönetici, eğitici ve velilerin bir araya gelerek iletişim becerilerini artırmaya yönelik programlar, seminerler ve konferanslar düzenlenebilir.

- Okul yönetimi tarafından velilerin iş birliğini artırmaya, sorumluluk almaya, eğitim sürecinde etkin kılmaya yönelik ev ziyaretleri ve toplantılar ayarlanabilir.

İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Bu araştırma Adana ilinde bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde çalışan eğitimcileri kapsamaktadır. Benzer çalışmalar Türkiye'deki diğer iller dahil edilerek gerçekleştirilebilir.
- Bu araştırma Adana ilinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini genişletilerek bölgesel çalışma yapılabilir. Elde edilen bulgular kapsamında sonuçlar karşılaştırılabilir.
- Bu araştırma özel eğitim merkezlerinde çalışan eğitimcilere yapılmaktadır. Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitim ve tedavi aldığı farklı kurumlarda bulunmaktadır. Diğer kurumlarda çalışan eğitimcilerinde depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeylerinin incelemesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Özel eğitim merkezlerinde çalışan bütün personellerin depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeylerinin incelemesine yönelik çalışmalar yürütülebilir.
- Özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin ve ailelerinin depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeylerinin incelemesine yönelik çalışmalar uygulanabilir.

KAYNAKÇA

- Adwas, A.A.,SJBireal, J.M., Azad, A.E.(2019). Anxiety: insightsintosigns, symptoms, etiology, pathophysiology, andtreatment. East AfricanScholars J MedSci, 2(10), 580-591.
- Agyapong,B., Obuobi-Donkor, G., Burbach, L., &Wei, Y.(2022). Öğretmenlerde Stres, tükenmişlik, kaygı ve depresyon: Bir kapsam belirleme incelemesi. AlbertaUniversty, 19(17), 10706; <https://doi.org/10.3390/ijergh191710706>
- Akbağ, M., (2000). Stresle Başa Çıka Tarzlarının Üniversite Öğrencilerinde Olumsuz Otomatik Düşünceler, Transaksiyonel Analiz Ego Durumları ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi [Yayımlanmamış DoktoraTezi, İstanbul].
- Akçadağ, İ. (2022). Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışan Fizyoterapistlerin pandemi dönemdeki fiziksel aktivite, yaşam kalitesi, yorgunluk, uyku kalitesi ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi [Yüksek Lisans tezi, Kırşehir]
- Akçamete, G., Kaner, S. & Sucuoğlu, B. (1998). Engelli ve engelli olmayan çocuklarla çalışan öğretmenlerin tükenmişlik ve iş doyumu arasındaki ilişkinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. VI. Ergonomi Kongresi, Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları No:622.
- Akçamete, G., Kaner, S. & Sucuoğlu, B. (2001), Öğretmenlerde Tükenmişlik İş doyumu ve kişilik, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Akgün vd, (2007) İlköğretim fen ve matematik öğretmenliği öğrencilerinin kaygı düzeyleri bazı değişkenlere göre incelenmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi.
- Akman, Y. Abaslı, K. (2016) Öğretmenlerin depresif okul algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Doi: <http://dx.doi.org/10.17218/hititsosbil.280833> Erişim tarihi:05.12.2022
- Aktan, S., Utku, U., (1987). Anksiyetedeiki genetik ve moleküler etkenlerin deneysel yöntemlerle incelenmesi. Yeni Tıp Dergisi, 4 (5): 52-56.
- Akyüz, İ., (2015). Hemşirelerin Tükenmişlik ve Depresyon Düzeylerinin Çalışma Koşulları Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi. İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi. 3(1): 21-34.
- Albrecht, K. ve Miller, L.G. (2004). Thecompherensivepreschoolcurriculum. Maryland.

- Alenezi, S., Almadani, A., Almadani, A., Tuwarqi M., Alzahrani, F., Alshabri, M., vd. (2022) Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara hizmet veren sağlık çalışanlarında tükenmişlik, depresyon ve anksiyete düzeyleri. *Behavioralsciences* 15(12): 1-21
- Altan, İ. (2015) Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışan eğitim personelinde iş doyumunun genel ruh sağlığı düzeyine etkisinin branş çerçevesinde karşılaştırılması [Yüksek Lisans tezi, İstanbul]
- Altan, S. ve Özpehlivan, M. (2019). Duygusal emek ve tükenmişlik ilişkisi. *International Journal of Management and Administration*, 3(5), 80-100. DOI:10.29.064/ijma.518590.
- Ardıç, K. ve Polatçı, S. (2008). Tükenmişlik sendromu akademisyenler üzerinde bir uygulama (GOÜ örneği). *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(2), 69-96. Erişim 12.12.2018, <http://dergipark.org.tr/gaziuiibfd/issue/28328/301039>.
- Alper, Y., Bütün yönleriyle depresyon, Gendaş Yayınları, İstanbul, 1999.
- Altuntaş, S. (2014). Tükenme. İçinde Tatar Baykal, Ü. ve Ercan Türkmen, E. Hemşirelik Hizmetleri Yönetimi. İstanbul: Akademi Basın ve Yayıncılık; 654-663.
- Amerikan Psikiyatri Birliği [APA]. (2013). Ruhsal bozuklukların tanısallık ve sayımsal elkitabı (5.baskı, E.Köroğlu, Çev.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Andreada L, Caraveo- Anduaga JJ, Berglund P, Bijl RV, Graaf RD, Volleberg W, Dragomirecka E, Kohn R, Keller M, Kessler RC, Kawakami N, Kılıç C, 62 Offord, D, Üstün TB, Wittchen HU. Theepidemiology of majör depressiveepisode: resultfromtheInternatioanlConsortium of PsychiatricEpidemiology (ICPE) Survers. *Int J MethodsPsychiatrRes* 2003, 12: 3-21.
- Arı, G. S. ve Bal, E. Ç. (2008). Tükenmişlik kavramı: Birey ve örgütler açısından önemi. *Yönetim ve Ekonomi*, 15(1), 131-148. Erişim tarihi: 15.11.2018,<http://dergipark.org.tr/yonveek/issue/13688/165664>.
- Arslan, E., (2019). Tükenmişlik ile öz yeterlilik inancı arasındaki ilişkide sosyal destek algısının aracı rolü: Akademik personel örneğinde kuşaklar arasında farklılık. Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü [Yüksek lisans tezi, Ankara].

- Avcı, S., (2013). Farklı Mesleklerde Çalışan Kadınların Yaşam Doyumu, Tükenmişlik ve Algılanan Cinsiyet Ayrımcılığı Düzeylerinin Depresyon İle İlişkisinin İncelenmesi.[Yüksek lisans tezi, İstanbul].
- Aydemir, H., Diken İ.H., Yıkılmış, A., Aksoy, V, &Özokçu, O. (2014). Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve yaşam doyumlarının incelemek. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15 (Özel sayı), 68-86.
- Bakan, İ., Taşlıyan, M., Taş, F., & Aka N., (2015). Örgütsel depresyon ve iş tatmini arasındaki ilişki; Bir üniversitedeki akademisyenler üzerinde alan araştırması. Kahraman Maraş Üniversitesi. 269-315.
- Başaran, İ.E., (1999). Zihinsel, görme, işitme özürlü çocuklara eğitim veren özel eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin kişilik özelliklerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması. [Yayınlanmamış Doktora Tezi,İzmir].Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bataineh, O. &Alsagheer, O. (2012). Ürdün'deki özel eğitim öğretmenlerinin sosyal destek kaynakları ve tükenmişlik ile ilişkileri. International Journal of special education 27(2): 5-11
- Baykoç Dönmez, N. (2010). Öğretmenlik Programları İçin Özel Eğitim. Baykoç, N. (Ed.). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık
- Bayram, V. (2016) Eğitim çalışanlarının tükenmişlik ve depresyon düzeylerinin incelenmesi [Yüksek Lisans tezi, İstanbul]
- Beck, C.L. ve Gargiulo, R.M., (1983). Burnout in teachers of retardes and nonretarded children. Journal of Educational Research. 76(3), 169-173.
- Beck A.T., Epstein N, Brown G. (1988). An inventory for measuring clinical anxiety: Psychometric properties. J Consult Clin Psychol.56:893-7
- Beck, J.S. (2014). Bilişsel davranışçı terapi: Temelleri ve ötesi (M. Şahin, Çev.). Ankara:Nobel.
- Bettini, E., Kimerling, J., Park, Y., &Murhy, K.M. (2015). Responsibilities and instructional time: Relationship identified by teachers in self-contained classes for students with emotional and behavioral disabilities. Preventing School Failure, 59 (3), 121-128. Doi:10.1080/1045988X.2013.859561.
- Betoret, F.D., (2006). Stressors, self-efficacy, coping resource and burnout among secondary school teachers in Spain. Education Psychology. 26(4);519-539.

- Bilecik, S., (2019). Özel eğitim ve din kültürü ahlak bilgisi öğretmenlerine göre otizmlilerde din-ahlak eğitimi ve din kültürü ahlak bilgisidersleri. *Bilimname*,2,553-589. Doi: <http://dx.doi.org/10.28949/bilimname.564836>
- Bourne, E. J., (1995). *The anxiety and phobia workbook*. New York: MJF Books.
- Brolin, D.E., (1989). *Life Centered Career Education: A Competency Based Approach* (3rd ed). Reston, VA: The Council for Exceptional Children.
- Brouwers, A. ve Tomic, W., (1998). A longitudinal study of teacher burnout and perceived self-efficacy in classroom management. *Teaching and Teacher Education*, 16(2000), 239-253
- Brudnik, M. (2009). Perception of self-efficacy and Professional burnout in general education. *Human Movement*, 10(2), 170-175.
- Büyükalan-Filiz, S. & Bayar, M. (2020) Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik nedenleri ve tükenmişliğe ilişkin çözüm önerileri. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*. 6 (33): 1890-1902. DOI: <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.445>
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö, E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (2.Baskı). Pegem Akademi: Ankara.
- Chase, C.I., (1985). Two thousand teachers view their profession. *Journal of Educational Research*, 79,12-18.
- Chandler, L.K & Dahlquist, C.M. (2002). *Functional assessment: Strategies to prevent and remediate challenging behaviors in school settings*: Columbus Ohio: Merrill, Prentice Hall.
- Ceylan, M. & Akar, B. (2010). Ortaöğretimde okul-aile iş birliği ile ilgili öğretmen ve veli görüşmelerinin incelenmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2,43-64.
- Civan, A. (2001). Bireysel ve takım sporlarında yer alan sporcuların müsabaka öncesi ve sonrası durum luluk ve sürekli kaygılarının karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, S.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Clark, D.B., Smith, M.G., Neighbors, B.D., Skerlec, L.M. and Randall, J. (1994). Anxiety disorders in adolescence: Characteristics, prevalence, and comorbidities, *Clinical Psychology Review*, 14(2), 113-137.
- Collie, R.J., Shapka, J.D., & Perry, N.E. (2012). School climate and social-emotional learning: Predicting teacher stress, job satisfaction, and teaching efficacy. *Journal of Educational Psychology*, 10(4),1189-1204.

- Cüceloğlu D. (1991). İnsan ve Davranışı. Remzi Kitabevi
- Çabuk, A. (2015) Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenlere açısından incelenmesi [Yüksek Lisans tezi, İstanbul]
- Çam, O. (1992), “Tükenmişlik Envanterinin Geçerlik ve Güvenirliğinin Araştırılması”, 7.Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Hacettepe Üniversitesi, Editörler: R. Bayraktar ve İ. Dağ, Ankara, ss.155-160.
- Çam, O. (1995), Tükenmişlik. [Burnout]. İstanbul: Saray Medikal Yayıncılık.
- Çam, Z. (2016). Lise öğrencilerinde okul tükenmişliğine ilişkin bir modelin sınanması ve sınıf tekrarına yordama düzeyinin incelenmesi [Doktora tezi]Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çapkın, N., (2011). Personelin kaygı düzeyinin iş tatminine olan etkisi: Sağlık sektöründe yapılan bir araştırma. [Yüksek lisans tezi, Edirne]
- Çapri, B., (2006). Tükenmişlik ölçeğinin Türkçe uyarlaması: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2(1):62-77.
- Çay, E., (2016). Özel eğitim gereksinimi olan çocukların ebeveynleri ile özel eğitim gereksinimi olmayan çocukların ebeveynlerinin bedensel duyuları abartma düzeyleri ve empatik eğilim düzeyleri açısından karşılaştırılması. [Yüksek lisans tezi, İstanbul]
- Çiçek & Sağlam, A. (2008). Müzik Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarını Etkileyen Etmenler. Milli Eğitim Dergisi, 162, 160-167.
- Çimen & Karadağ (2020), Özel okullarda çalışan öğretmenlerin çalışma şartları ve gelecek kaygıları üzerine nitel bir çalışma, Akdeniz Üniversitesi; 21(2).
- Çokluk, Ö. (1999), Zihinsel ve İşitme Engelliler Okullarında Görev yapan yönetici ve öğretmenlerde Tükenmişlik Kestirilmesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara].
- Çokluk O., (2001). Engelliler okulunda görev yapan yöneticilerde ve öğretmenlerde tükenmişlik. Özel Eğitim Dergisi 2001; 3: 35-47
- Demir, A. Ulusoy, B. Ve Ulusoy, M. F. (2003). Investigation of factors influencing burnout levels in the professional and private lives of nurses. International Journal of Nursing Studies, 40, 807-827. DOI: 10.1016/S0020-7489(03)00077-4.

- Demirtaş, H., Arslan M.& Güven D. (2016). Özel eğitim okullarının yönetimsel sorunları. *E-InternatioanlJournal of EducationResearch*. 7:21-49.
- Develi, E.(2006). Konya’da ilköğretim okullarında görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin sürekli kaygı durumlarının incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Doğan, T, & Çoban, A. E.(2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(153),157-168.
- Donahone E., Nawawl., Walker L., Schindler T., (1993). Jette UDE: Factorsassociatedwithburnout of physiotherapists in Massachusettesrehabilitationhospitals, *PhysTher*. 73: 750-761.
- Duru, H., Güneş Akgün E.& Maviş İ. (2018) Dil konuşma terapisi mesleğine yönelik farkındalığın belirlenmesi. *Journal of Language, Speech andSwallowingResearch* 1(3), 260.
- Dworkin, A. (2001). Perspectives on teacherburnoutandschool reform. *International EducationJournal*, 4(2).
- Düzbastılar, M., & Eyüpoğlu, G. (2019). Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin müzik öğretimine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *International Journal of SocailSciencesandEducationResearch*, 5(4),384-404. Doi:10.24289/ijsser.571267
- Erbaş, D. (2008). Özel eğitim öğretmenleri tarafından uygulanan olumlu davranışsal destek programının etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. Özel Eğitim Dergisi*. 2008, 9(2)1-14.
- Ergin, C. (1992). Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach tükenmişlik envanteri uyarlanması. R. Bayraktar & İ. Dağ (Ed), 7. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları (s.143-154). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Eripek, S., (2005). Özel Eğitim. EripekS.(Ed.). Özel Gereksinimli olan çocuklar ve özel eğitim, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 2005; 1411:3-12
- Ersan, Ç. (2021) Psikologların iş doyumları ve tükenmişlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerinde çalışmasını [Yüksek Lisans tezi, İstanbul]
- Girgin, G. & Baysal, A. (2005) Zihinsel engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi ve bazı değişkenler (İzmir Örneği). *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 18(0) 3-15
- Gök, M. (2020). Kadınların iş yerindeki çalışma saatlerine göre depresyon ve anksiyete düzeylerinin incelenmesi. [Yüksek Lisans tezi, Lefkoşa]

- Gönüldaş, H. (2017). Özel eğitim adaylarının ve öğretmenlerin öz-yeterlilik algıları ile kaygı ve tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. [Yüksek Lisans tezi, Eskişehir]
- Gürşen-Otacıoğlu, S., (2007). Müzik öğretmenlerinin sosyotropik ve otonomik kişilik özellikleri ile depresyon düzeyleri üzerine ilişkisel bir araştırma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(1).
- Halbesleben, J. R. B. ve Buckley, M. R. (2004). Burnout in organizational life. *Journal of Management*, 30(6), 859-879. DOI: 10.1016/j.jm.2004.06.004.
- Heim, C. & Nemeroff, C.B. (2001). The role of childhood trauma in the neurobiology of mood and anxiety disorders: preclinical and clinical studies. *Biological Psychiatry*, 49(12), 1023-1039.
- Hisli N. (1998). Beck depresyon envanterinin geçerliği üzerine bir çalışma. *Psikoloji Dergisi*. 6(22): 118-122
- Hisli N. (1998). Beck depresyon envanterini üniversite öğrencileri için geçerliği güvenilirliği, *Psikoloji Dergisi*, 23:3-13.
- İskender, İ., Dokumacıoğlu, E., Kanbay, Y., Kılıç, N., (2018). Üniversite öğrencilerinde sağlıklı yaşam ve depresyon puan düzeyleri ile ilgili faktörlerin belirlenmesi. *ACU Sağlıklı Bilim Dergisi*, 9(4):414-423
- İzci, E., (Ed.). (2005). Sınıf Öğretmeni Adaylarının “Özel Eğitim” Konusundaki Yeterlilikleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* www.e-sosder.com ISSN: 1304-0278 C.4 S.14(106-114)
- Işık E, Işık U, Taner YI., (2013). Çocuk Ergen, Yetişkin ve Yaşlılarda Depresif ve Bipolar Bozuklukları, 1. Baskı. Ankara, Rota Tıp Yayınevi; 118.
- Johson, B. W. (2010). Jobsatisfaction, self-efficacy, burnout and path of teacher certification: predictors of attrition in special education teacher. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Minneapolis: Capella University
- Jurado, D., Gurpegui, M., Moreno, O., Fernandez, M.C., Luna, J.D. & Galvez, R. (2005). Association of personality and work conditions with depressive symptoms. *European Psychiatry*. 20;213-222.
- Kahill, S. (1988). Symptoms of professional burnout: A review of the empirical evidence. *Canadian Psychology/Psychologie canadienne*, 29 (3), 284
- Kalyon, A. (2018) Anksiyete duyarlılığının ve sosyal anksiyete eşlik eden anksiyete duyarlılığının azaltılmasında bilişsel-davranışçı müdahale programının etkisi [Doktora tezi, Trabzon]

- Karabıyık L, Eker M, Anbar A., (2008). Determining the factors that affect burn outamongacademics, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. 63(2).
- Karamustafalıoğlu, O., Yumrukçal, H., (2011). “Depresyon ve Anksiyete Bozuklukları” Şişli Eftal Hastanesi Tıp Bülteni. 45pp. 65-74,2011.
- KatleenGreen. Careers in SpeacialEducation, Occupatioanl Outlook Quartery, Washington, 1993-1994, Winter, vol. 37, p.2
- Keçili,B., (2022). Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık öz yeterlik ve psikolojik yardım alma tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yüksek lisans tezi, İzmir]
- Keleş, E., (2016). Öğretmenlerin görüşlerine göre liselerde örgütsel depresyon.[Yüksek lisans tezi, Van]
- Köksal, O., Balaban Dağal, A.& Duman, A. (2016) Okul Öncesi Öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programı hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi. InternationJournal of socialscience 46 (5), 379-394.doi:10.9761/JASSS3395
- Kyriacou, C. (2000). Stres-Bustingforteachers. Cheltenham: Nelson Thornes.
- Langher, V., Caputo, A. &Ricci, ME (2017). Özel eğitim öğretmenlerinin tükenmişliklerinin azaltılmasında algılanan desteğin potansiyel rolü. InternatioanlJournal of EducationalPsychology, 6 (2), 120-147. <https://doi.org/10.17583.7ijep.2017.2126>
- LiCalzi S, Farinelli M, Ercolani M., (2006).Pysicalrehabilitationandburnout: differentaspect of thesyndromeandcomparisonbetweenhealthcareprofessionalsinvolved. EuraMedicophys. (42): 27-36.
- Liebet R, Isensee B,HoflerM., (2002) Prenatal majör depressionandthe risk of depressionandothermentaldisorder in offspring: a prospective-longitudinalcommunitystudy. Arch Gen Psychiatry, 59: 365,74

- Maciag, K., Schuster, J., Collins, B., & Cooper, J. (2000). Training Adults with Moderate and Severe Mental Retardation in a Vocational Skill Using a Simultaneous Prompting Procedure. *Educational and Training in Retardation*. Retrieved from: <http://www.jsto.org/stable/23879652>
- Maslach, C. ve P. M. Leiter ; (1997), *The Truth about Burnout*, Jossey-Bass, San Francisco, Ca.
- Maslach, C. ve S. E. Jackson; (1981), "The Measurement of Experienced Burnout", *Journal of Occupational Behavior*, 2, ss.99-113.
- Maslach, C. ve Zimbardo, P.G. (1982). *Burnout: The Cost of Caring*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (1997). 573 Sayı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Resmî Gazete 23011, <http://orgm.meb.gov.tr>
- MEB. (2014). Özel Eğitim Kurumlarında Fiziksel Özellikleri ve Personel, <http://www.megep.meb.gov.tr> , Erişim Tarihi: 28.09.2022
- Meb Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2022,Mart). <https://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim-alani/icerik/1951>, Erişim Tarihi: 27.09.2022
- McLaughlin. M.W. & Talbert, J. E. (2006). *Building school-based teacher learning communities: Professional strategies to improve student achievement* New York: Teacher College Press.
- McIntyre, T., (1983). *Teachers stress and burnout. A review of research literature*. Erişim tarihi: 19.01.09. ERIC database. ED236868.
- Morrison, E. (2014). *DSM-5'i kolaylaştırıcı klinisyenler için tanı rehberi* (M. Şahin & H. Uğur Kural, Çev.). Nobel Yayınevi. (Orijinal baskı, 2016).
- Muşlu vd. (2012), Birinci basamak ve hastanelerde çalışan hemşirelerde anksiyete, depresyon ve hayat kalitesi *Konuralp Tıp Dergisi*, 4(1): 17-23.
- Noyes R JR, Clarkos C, Crowe RR & ark. (1987). A family study of generalized anxiety disorders, *AM J Psychiatry*, 144:1019-1024.
- Ogiwara S, Hayashi H. Burnout among physiotherapists in Ishikawa prefecture. *J Phys Ther Sci*. 2002; 14:7-13.
- Oruç, S., (2007). Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. [Yüksek lisans tezi, Adana]

- Özdemir, F., (2022). Hafif mentalretardasyonu olan çocuklarda çift görev eğitiminin fonksiyonel mobilite, denge ve dikkat düzeyleri üzerine etkisi. [Yüksek lisans tezi, Malatya]
- Özdemir K., Coşkun A., Özdemir HD., (1999). Diş hekimliği fakültesi elemanlarında mesleki tükenmişlik ölçeğinin değerlendirilmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Diş hekimliği Fakültesi Dergisi. (2): 98-104.
- Özgan, H., & Aydın, Z. (2010). Okul- aile iş birliğine ilişkin yönetici, öğretmen ve veli görüşleri. E-Journal of New World sciences Academy educationscience, 5(30),1169-1189.
- Özmen, H., (2001). Görme engelliler okullarında görev yapan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü [Yüksek Lisans Tezi, Ankara].
- Özoğul, R., (2020). Öğretmenlerde aile aidiyetli ile depresyon, anksiyete stres ilişkisi [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul].
- Özsoy, Y., Özyürek, M., Eripek, S., (1998). Özel eğitime muhtaç çocuklara ve özel eğitime giriş, Ankara: Karatepe Yayınları.
- Patel, V., & Kleinman, A.(2003). PovertyandCommonMenralDisorders in DevelopingCountries; Bullentin of the World HealthOrganization, 81:609-615.
- Patten SB, Stuart HL, Russel L. Epidemiology of majör depression in a predominantlyruralhealthregion. SocPsychiatryPsychiatrEpidemioş 2003, 38: 360-5.
- Pavlaklis A., Raftopoulos V., Theodorou M., (2010). Burnoutsyndrome in Cypriotphsiotherapists: a nationalsurvey. BMC HealthServres; 63(11).
- Quinn, B. (2022). Herkes için depresyon el kitabı. İstanbul: HYB Yayınları.
- Pıçakçıefe M, Turgut A, Igneci E. Relationshipbetweensocio-economicstatusworkrelatedconditionsandlevelanxiety of healtyworkers in primaryhealtycare. Cape Town- South Africa. 29th. ICOH 2009 Congress, 2009, p.422.
- Rachman, S. (2004). Anxiety (2nd ed.). New York: Taylor& Francis Inc
- Riggs, Cathryn, G. (2004). Toteachers: Whatparaeducatorswantyouknow'', TeachingExceptionalChildren, May, vol.36, p.8
- Riggs, Cathryn, Mueller, Patricia: "Employmentandutilization of para educators in inclusivesettings",TheJournal of Special Education, 2003, Spring, Vol. 35, p. 54-66

- Riskind, J. H. (2007). Genellenmiş anksiyete bozukluğu. T. Özakkaş (Ed.), Bilişsel terapi ve uygulamaları içinde (s.141-167) (H. Hacak, M. Macit & F. Özpilavcı, Çev).
- Roach, A. (2009). Teacher burnout: Special education versus regular education. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Virginia: Marshall University.
- Saraç. I.H., (2018). Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyinin incelenmesi. [Yüksek lisans tezi, Malatya].
- Schaufeli, W.B. Leiter, M.P., & Maslach, C. (2009). Burnout: 35 years of research and practice. *Career Development International*, 14(3), 204-220.
- Schwab, R.L.; Jackson, S.E.; Schuler, R.S. (1986). Educator Burnout: Sources and Consequences. *Educational Research Quarterly*; 10.
- Skaalvik, E.M. ve Skaalvik, S. (2009). Teacher self-efficacy and teacher burnout: A study of relations. *Teaching and Teacher Education*, 26(2010), 1059-1069.
- Strasmeier, W. (1992), Stress among teachers of children with mental handicaps; *International Journal of Rehabilitation Research*; (15) 3 ss. 235-239
- Sucuoğlu, B., Kuloğlu-Aksaz, N. (1996). Özürlü çocuklarla çalışan öğretmenlerde tükenmişliğin değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(36), 44-60.
- Şanlı, Ö., (2017). Öğretmenlerin algılanan stres düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Electronic Journal of Social Sciences*, 16(61).
- Toğram, B. & Maviş, İ. (2006) Aileler, öğretmenler ve dil konuşma terapistlerinin çocuklardaki dil ve konuşma bozukluklarına yönelik tutum ve bilgilerinin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Fakültesi* 10(1) 71-85.
- Tohum Otizm (2023), <http://tohumotizm.org.tr/> Erişim Tarihi: 02.04.2023
- Tokkuçcu, T. (2006) Özel eğitim merkezleri ile çocuk yuvalarında çalışan çocuk eğitimcilerinin anksiyete düzeyleri açısından karşılaştırılması ve anksiyete düzeylerini etkileyen faktörlerin tespiti [Yüksek Lisans tezi, İstanbul]
- Tümerdem, R. (2007). Dicle üniversitesi eğitim fakültesi ve fen edebiyat fakültesi kimya son sınıf öğrencilerinin kaygılarının etkileyen etmenler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Tüm kaya, S. (1996). Öğretmenlerdeki tükenmişlik görülen psikolojik belirtiler ve başa çıkma davranışları [Psychological symptoms and coping behaviors in teachers]. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Türk Dil Kurumu, (2021). Güncel Türkçe sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.
- Uçar Rasmussen, M & Kış, A. (2018). Qualifications of subject teachers in special education school. *Journal of Education and Training Studies*, 6(4),48. Doi:10.11114/jets.v6i4.2093
- Ulusoy M, Şahin N, Erkman H. (1988). Turkish Version of the Beck anxiety inventory: Psychometric properties. *J. Cognitive Psychotherapy: Int Quaterly*. 12:28-35.
- Uluşahin, A. (2003). Depresyon genel yaklaşım. *Türkiye Tıp Dergisi*, 10(2), 79-88.
- Vızlı, C., (2005). Görme engelliler ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlere normal ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin karşılaştırılması Üsküdar İlçesi Örneği. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Washburn- Moses Leah: “How to Keep Your Paraeducators”, *Principal Leadership*, 2005 Jan, Vol.5, p.35-44
- Weismann MM, Bland RC, Canino G. Cross-national epidemiology of major depression and bipolar disorder *JAMA* 1996, 276: 293-298.
- WHO. (2017). Depression and other common mental disorders: Global Health Estimates. Geneva: World Health Organization. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/254610/WHO-MSD-MER2017.2-Eng.Pd>. Erişim Tarihi: 20.12.2022
- Williams., Joy., Dikenler, & Catherine. (2015). Özel eğitim öğretmenleri örnekleminde tükenmişliğe ilgisiz demografik değişkenlerin etkileri. *Project Innovation Austin*, 135 (3): 337-345(9)
- Yavuzer, H. (1988). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuz, M. (2019) Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ile yaşam doyumlarının incelenmesi. *Journal of Society Researches*. 13(19). DOI: 10.26466/opus.601008
- Yükseköğretim Kurulu (1982). https://yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Ozel_Egitim_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf

EKLER**EK 1. Tez / Araştırma / Anket / Çalışma İzni / Etik Kurulu İzni Talep Formu ve Onay Tutanak Formu**

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	ESMA NUR PAMUK
ÖĞRENCİ NO	2020011027
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	Psikoloji Ana Bilim Dalı
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	TEZ
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLIK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2021-2022 Bahar Dönemi Kaydı Yenilendi
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Çalışanlarında Depresyon, Anksiyete ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi
TEZİN AMACI	Otistik ve Mental Retardasyon tanısı almış olan çocuklarla çalışan Özel eğitim ve Rehabilitasyon merkezlerindeki çalışanların Depresyon, Anksiyete ve Tükenmişlik Düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.Cinsiyet, yaş, eğitim, hizmet süresi, medeni durum, fiziksel çalışma koşulları, ücret, durumları değişkenleri açısından depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki farkların incelenmesi.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Bu araştırma Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi çalışanların ruh sağlıklarının günlük hayatlarında aksaklık, bozukluğa sebebiyet veriyor mu anlamak amacıyla yapılacaktır. Araştırmanın bağımlı değişken, 'Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi çalışanların depresyon, anksiyete tükenmişlik belirtileri düzeyleri',bağımsız değişken 'yaş, cinsiyet, eğitim, hizmet süresi, medeni durum, fiziksel çalışma koşulları, ücret, durumları. Araştırmada veri toplama aracı olarak Beck Depresyon Ölçeği, Beck Anksiyete Ölçeği ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği ve Demografik Bilgi Form
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	ADANA- ÇUKUROVA'DAKİ ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİ
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	İLÇE MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI- ÖZEL EĞİTİM VE REHABİLİTASYON MERKEZLERİ BİRİMİ- ADANA- ÇUKUROVA
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	Adana- Çukurova'daki Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışan Psikolog, Psikolojik Danışman, Fizyoterapist,
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI	Beck Depresyon Envanteri, Beck Anksiyete Envanteri, Maslach Tükenmişlik Envanter, Demografik Bilgi Formu
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, ... V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) Beck Depresyon Envanteri (.....) Sayfa: 1 Ölçeği. 2) Beck Anksiyete Envanteri (.....) Sayfa: 1 Ölçeği. 3) Maslach Tükenmişlik Envanteri(.....) Sayfa 1 Ölçeği. 4) Demografik Bilgi Formu (.....) Sayfa 3 Anket
ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Esmâ Nur PAMUK	ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. TARİH: 22/ 02/ 2022
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU	
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.	
2. Anılan konu .....Psikoloji..... faaliyet alanı içerisine girmektedir.	

1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI			
Nurgül Özpoyraz	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: ŞÜKRÜ UĞUZ	Adı - Soyadı: MURAT KOÇ			
Prof.Dr.	Unvanı:	Unvanı: PROF. DR.	Unvanı: DOÇ.DR.			
Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	İmzası: .... / ..... / 20.....	İmzası:..... ..... / ..... / 20.....	Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır. ..... / ..... / 20.....			
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİNKARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı : Prof. Dr. Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Unvanı : Prof. Dr. Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Unvanı: Prof. Dr. Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Unvanı : Prof. Dr. Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Unvanı: Prof. Dr. Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Unvanı : Prof. Dr. Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.	Unvanı : Prof. Dr. Enstitü müdürlüğünde evrak aslı ıslak imzalıdır.
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	☒	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, ... / ..... / 20..... - ..... / ..... / 20..... tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi tarafımızca uygundur.				
OY ÇOKLUĞU İLE	☐					
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

EK 2. Bilgilendirilmiş Onam Formu

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ETİK KURULU

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu formun amacı araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılmanız ile ilgili izin almaktır.

Bu kapsamda “Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Çalışanlarında Depresyon, Anksiyete ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi” başlıklı araştırma “Esmâ Nur PAMUK” tarafından gönüllü katılımcılarla yürütülmektedir. Araştırma sırasında sizden alınacak bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacıyla görüşebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmama hakkınız bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan çıkabilirsiniz. Bu formu onaylamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz anlamına gelecektir.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Araştırmanın Amacı: Otistik ve Mental Retardasyon tanısı almış olan çocuklarla çalışan Özel eğitim ve Rehabilitasyon merkezlerindeki Psikolog, Psikolojik Danışman ve Fizyoterapistlerin Depresyon, Anksiyete ve Tükenmişlik Düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.

Cinsiyet, yaş, eğitim, hizmet süresi, medeni durum, fiziksel çalışma koşulları, ücret, iş deneyimi durumları değişkenleri açısından depresyon, anksiyete ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki farkların incelenmesi

Araştırmanın Nedeni:

Özel eğitim ve rehabilitasyonlarda çalışanların depresyon ve anksiyete ve tükenmişlik düzeylerinin artabilecekleri düşünülmektedir, bu çalışma kişilerdeki depresyon anksiyete ve tükenmişlik düzeylerini ölçmek.

Araştırmanın Yürütüleceği Yer: ADANA Özel Eğitim Uygulama Merkezleri.

Çalışmaya Katılım Onayı:

Araştırmanın amacını, nedenini, yürütüleceği yer ile ilgili bilgileri okudum ve gönüllü olarak üzerine düşen sorumlulukları anladım. Araştırma ile ilgili ayrıntılı açıklamalar yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunuldu. Bu araştırma ile ilgili faydalar ve riskler ile ilgili bilgilendirildim.

Bu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Islak imzası ile ***)

Adı-Soyadı:

İmzası ***:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Esmâ Nur PAMUK

Enstitü Müdürlüğünde Evrak Aslı Islak İmzalıdır

İmzası:

EK 3. Kişisel Bilgi Formu

Aşağıdaki soruları size en uygun seçenekleri işaretleyerek yanıtlayın

1.Cinsiyetiniz

Kadın( )

Erkek( )

2.Yaşınız

25 yaş ve öncesi ( )

26-30 yaş ( )

31-35 yaş ( )

36-40 yaş ( )

40yaş ve üzeri( )

3. Medeni Durumunuz

Evli ( )

Bekar ( )

4. Aylık Geliriniz

5500 Altı ( )

5500-7000 ( )

7000-10000 ( )

5.Öğrenim Düzeyiniz

Lisans ( )

Lisansüstü ( )

Doktora( )

6.Mesleki Kıdeminiz

0-5 yıl ( )

6-10 yıl ( )

11-15 yıl ( )

15 yıl+ ( )

7. Hangi Kurumda Çalışıyorsunuz?

Eğitim Uygulama Okulu ( )

Otizimli Çocuklar Eğitim Merkezi ( )

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi ( )

8.Özel Eğitim ve Rehabilitasyondaki Kıdeminiz

0-5 yıl ( )

6-10 yıl ( )

11-15 yıl ( )

15 yıl+ ( )

9. Günde kaç seansa giriyorsunuz?

1-3 ( )

3-6 ( )

6-9 ( )

9 ve üstü ( )

10. Mezun Olduğunuz Alan?

Psikolog ( )

Psikolojik Danışman ( )

Fizyoterapist ( )

Okul Öncesi Öğretmeni ( )

Özel Eğitim Öğretmeni( )

Çocuk Gelişimi Uzmanı ( )

Sınıf Öğretmeni ( )

Usta Eğitici ( )

11. Çalıştığınız Kurumda Çocukların Tanı Grubu:

Bedensel Engelli ( )

Görme Engelli ( )

Zihinsel Engelli ( )

İşitme Engelli ( )

Birden Fazla Engelli ( )

Yaygın Gelişimsel Engelli ( )

12.Fiziksel Çalışma Koşularınız Nasıldır?

Kendinize ait odanın varlığı ve materyallerin yeterli oluşu ( )

Kendinize ait odanın olmayışı ve materyallerin yeterli olmayışı ( )

Klima var ( )

Klima yok ( )

Yemek hizmeti var ( )

Yemek hizmeti yok ( )

Servis hizmeti var ( )

Servis hizmeti yok ( )

13. Çalıştığınız kurumda aileler yaşadığınız sorunlar çalışma motivasyonunuzu etkilediğini düşünüyor musunuz?

Evet ( )

Hayır ( )

14.Cevabınız evetse aşağıdakilerin hangilerinde sorun yaşıyorsunuz?

A. Ailelerin çağırıldıklarında okula gelmemeleri

B. Çocuğun eğitiminde iş birliği yapmamaları

C. Çocukların durumunu kabullenmemeleri

D. Çocuklarıyla ilgili yapılan önerileri uymamaları

E. Çocuklarından seviyelerinin üstünde başarı beklmeleri

F. Diğer:

15.Çalıştığınız Kurumda Yöneticilerle Problem Yaşıyor musunuz?

Evet ( )

Hayır ( )

16.Cevabınız evetse aşağıdakilerin hangilerinde sorun yaşıyorsunuz?

A. Olumlu çalışma koşullarının (ücret, izin, vb) sağlanmaması

B. Gerekli ders araç gereçlerinin ve ödeneğin sağlanamaması

C. Ailenin ve çevrenin olumsuz tutumlarını iyileştirmede yardımcı olmama

D. Eğitim olayına ticari olarak

F. İstek ve öneriler dikkate alınmaması

G. Diğer

17.Çalıştığınız Kurumda İş Arkadaşlarınızla Problem Yaşıyor Musunuz?

Evet ( )

Hayır ( )

18.Cevabınız evetse aşağıdakilerin hangilerinde sorun yaşıyorsunuz?

- A. Danıştığınız zaman yardım alamama
- B. Ekip çalışmasının ve işbirliğinin olmaması
- C. Eşit işe eşit ücret alınmaması
- D. Gizli çekişmelerin ve rekabetin var olması
- E. Diğer

19. Kendinizi özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinin çalışma öncesinde ve sürecinde yeterli bilgi birikiminizin edindiğinizi düşünüyor musunuz?

Evet ( )

Hayır ( )

20. Cevabınız hayırsa aşağıdakilerin hangilerinde sorun yaşıyorsunuz?

- A.Eğitim esnasında yaptığım staj niteliksel olarak kendimi geliştirmemi sağlayacak düzeyde değildi.
- B. Eğitim esnasında özel eğitim alanı ile ilgili yeterli teorik donanım almadım.
- C. Eğitimde kullanacağım materyalleri nasıl hazırlayacağımı bilmiyorum.
- D. Farklı eğitim yöntemlerinin nasıl kullanacağımı bilemiyorum.
- E. Öğrencilerin performanslarını nasıl değerlendireceğimi bilemiyorum.
- F. Eğitim sürecinde yazılı kaynak ve materyale ihtiyaç duyuyorum.
- G.Diğer

EK 4. Beck Depresyon Envanteri

BECK DEPRESYON ENVANTERİ

AÇIKLAMA:

Sayın cevaplayıcı aşağıda gruplar halinde cümleler verilmektedir. Öncelikle her gruptaki cümleleri dikkatle okuyarak, BUGÜN DÂHİL GEÇEN HAFTA içinde kendinizi nasıl hissettiğini en iyi anlatan cümleyi seçiniz. Eğer bir grupta durumunuzu, duygularınızı tarif eden birden fazla cümle varsa her birini daire içine alarak işaretleyiniz.

Soruları vereceğiniz samimi ve dürüst cevaplar araştırmamız bilimsel niteliği açısından son derece önemlidir. Bilimsel katkı ve yardımlarınız için sonsuz teşekkürler.

- 1- 0. Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissetmiyorum.
  1. Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissediyorum.
  2. Hep üzüntülü ve sıkıntılıyım. Bundan kurtulamıyorum.
  3. O kadar üzüntülü ve sıkıntılıyım ki artık dayanamıyorum.
- 2- 0. Gelecek hakkında mutsuz ve karamsar değilim.
  1. Gelecek hakkında karamsarıyım.
  2. Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
  3. Geleceğim hakkında umutsuzum ve sanki hiçbir şey düzelmeyecekmış gibi geliyor.
- 3- 0. Kendimi başarısız bir insan olarak görmüyorum.
  1. Çevremdeki birçok kişiden daha çok başarısızlıklarım olmuş gibi hissediyorum.
  2. Geçmişe baktığımda başarısızlıklarla dolu olduğuma görüyorum.
  3. Kendimi tümüyle başarısız biri olarak görüyorum.
- 4- 0. Birçok şeyden eskisi kadar zevk alıyorum.
  1. Eskiden olduğu gibi her şeyden hoşlanmıyorum.
  2. Artık hiçbir şey bana tam anlamıyla zevk vermiyor.
  3. Her şeyden sıkılıyorum.
- 5- 0. Kendimi herhangi bir şekilde suçlu hissetmiyorum.
  1. Kendimi zaman zaman suçlu hissediyorum.
  2. Çoğu zaman kendimi suçlu hissediyorum.
  3. Kendimi her zaman suçlu hissediyorum.
- 6- 0. Bana cezalandırılmışım gibi geliyor.
  1. Cezalandırılabilceğimi hissediyorum.
  2. Cezalandırılmayı bekliyorum.
  3. Cezalandırıldığımı hissediyorum.
- 7- 0. Kendimden memnunum.
  1. Kendi kendimden pek memnun değilim.
  2. Kendime çok kızıyorum.
  3. Kendimden nefret ediyorum.
- 8- 0. Başkalarından daha kötü olduğumu sanmıyorum.
  1. Zayıf yanlarım veya hatalarım için kendi kendimi eleştiririm.

2. Hatalarımdan dolayı ve her zaman kendimi kabahatli bulurum.
3. Her aksilik karşısında kendimi hatalı bulurum.
- 9- 0. Kendimi öldürmek gibi düşüncelerim yok.
  1. Zaman zaman kendimi öldürmeyi düşündüğüm olur. Fakat yapmıyorum.
  2. Kendimi öldürmek isterdim.
  3. Fırsatım bulsam kendimi öldürürdüm.
- 10- 0. Her zamankinden fazla içimden ağlamak gelmiyor.
  1. Zaman zaman içimden ağlamak geliyor.
  2. Çoğu zaman ağlıyorum.
  3. Eskiden ağlayabilirdim şimdi istesem de ağlayamıyorum.
- 11- 0. Şimdi her zaman olduğumdan daha sinirli değilim.
  1. Eskişine kıyasla daha kolay kızıyor ya da sinirleniyorum.
  2. Şimdi hep sınırlıyım.
  3. Bir zamanlar beni sınırlendiren şeyler şimdi hiç sınırlendirmiyor.
- 12- 0. Başkaları ile görüşmek, konuşmak isteğimi kaybetmedim.
  1. Başkaları ile eskiden daha az konuşmak, görüşmek istiyorum.
  2. Başkaları ile konuşma ve görüşme isteğimi kaybetmedim.
  3. Hiç kimseyle konuşmak görüşmek istemiyorum.
- 13- 0. Eskiden olduğu gibi kolay karar verebiliyorum.
  1. Eskiden olduğu kadar kolay karar veremiyorum.
  2. Karar verirken eskisine kıyasla çok güçlük çekiyorum.
  3. Artık hiç karar veremiyorum.
- 14- 0. Aynada kendime baktığımda değişiklik görmüyorum.
  1. Daha yaşlanmış ve çirkinleşmişim gibi geliyor.
  2. Görüntüümün çok değiştiğini ve çirkinleştiğimi hissediyorum.
  3. Kendimi çok çirkin buluyorum.
- 15- 0. Eskişine kadar iyi çalışabiliyorum.
  1. Bir şeyler yapabilmek için gayret göstermem gerekiyor.
  2. Herhangi bir şeyi yapabilmek için kendimi çok zorlamam gerekiyor.
  3. Hiçbir şey yapamıyorum.
- 16- 0. Her zamanki gibi iyi uyuyabiliyorum.
  1. Eskiden olduğu gibi iyi uyuyamıyorum.
  2. Her zamankinden 1-2 saat daha erken uyanıyorum ve tekrar uyuyamıyorum.
  3. Her zamankinden çok daha erken uyanıyor ve tekrar uyuyamıyorum.
- 17- 0. Her zamankinden daha çabuk yorulmuyorum.
  1. Her zamankinden daha çabuk yoruluyorum.
  2. Yaptığım her şey beni yoruyor.
  3. Kendimi hemen hiçbir şey yapamayacak kadar yorgun hissediyorum.
- 18- 0. İştahım her zamanki gibi.
  1. İştahım her zamanki kadar iyi değil.

2. İştahım çok azaldı.
  3. Artık hiç iştahım yok.
- 19-0.** Son zamanlarda kilo vermedim.
1. İki kilodan fazla kilo verdim.
  2. Dört kilodan fazla kilo verdim.
  3. Altı kilodan fazla kilo vermeye çalışıyorum.
- 20-0.** Sağlığım beni fazla endişelendiriyor.
1. Ağrı, sancı, mide bozukluğu veya kabızlık gibi rahatsızlıklar beni endişelendiriyor.
  2. Sağlığım beni endişelendirdiği için başka şeyleri düşünmek zorlaşıyor.
  3. Sağlığım hakkında o kadar endişeliyim ki başka hiçbir şey düşünemiyorum.
- 21-0.** Son zamanlarda cinsel konulara olan ilgimde bir değişme fark etmedim.
1. Cinsel konularla eskisinden daha az ilgiliyim.
  2. Cinsel konularla şimdi çok daha az ilgiliyim.
  3. Cinsel konular olan ilgimi tamamen kaybettim.

EK 5. Beck Anksiyete Ölçeği

Hastanın Soyadı, Adı:.....

Tarih:.....

Aşağıda insanların kaygılı ya da endişeli oldukları zamanlarda yaşadıkları bazı belirtiler verilmiştir. Lütfen her maddeyi dikkatle okuyunuz. Daha sonra, her maddedeki belirtinin BUGÜN DAHİL SON BİR (1) HAFTADIR sizi ne kadar rahatsız ettiğini yandakine uygun yere (x) işareti koyarak belirleyiniz.

	Hiç	Hafif düzeyde Beni pek et- kilemedi	Orta düzeyde Hoş değildi ama kat- lanabildim	Ciddi düzeyde Dayanmakta çok zor- landım
1. Bedeninizin herhangi bir yerinde uyuşma veya karın- calanma				
2. Sıcak/ ateş basmaları				
3. Bacaklarda halsizlik, titreme				
4. Gevşeyememe				
5. Çok kötü şeyler olacak korkusu				
6. Baş dönmesi veya sersemlik				
7. Kalp çarpıntısı				
8. Dengeyi kaybetme duygusu				
9. Dehşete kapılma				
10. Sinirlilik				
11. Boğuluyormuş gibi olma duygusu				
12. Ellerde titreme				
13. Titreklik				
14. Kontrolü kaybetme korkusu				
15. Nefes almada güçlük				
16. Ölüm korkusu				
17. Korkuya kapılma				
18. Midede hazımsızlık ya da rahatsızlık hissi				
19. Baygınlık				
20. Yüzün kızarması				
21. Terleme (sıcaklığa bağlı olmayan)				

Toplam BECK-A skoru:.....

EK 6. Maslach Tükenmişlik Ölçeği.

Aşağıdaki ifadelerden her birini lütfen okuyunuz ve her bir ifadenin örneklediği durumu ne kadar sıklıkla yaşadığınızı uygun yanıt aralığına çarpı (X) işareti koyarak belirtiniz.

	Hiçbir Zaman (1)	Çok Nadir(2)	Bazen (3)	Çoğu Zaman (4)	Her Zaman (5)
1.Çocuğumdan soğuduğumu hissediyorum.					
2. Gün sonunda kendimi ruhen tükenmiş hissediyorum.					
3. Sabah kalktığımda bir gün daha bu işi kaldıramayacağımı hissediyorum.					
4. Çocuğumun ne hissettiğini hemen anlarım					
5. Çocuğuma sanki insan değilmiş gibi davrandığımı fark ediyorum.					
6. Bütün gün çocuğumla uğraşmak benim için gerçekten çok yıpratıcı.					
7. Çocuğumun sorunlarına en uygun çözüm yollarını bulurum.					
8. Çocuğumun bakımına yönelik olarak yaptığım işlerden tükendiğimi hissediyorum.					
9. Yaptığım şeylerle çocuğumun yaşamına katkıda bulunduğuma inanıyorum.					
10. Çocuğumla birlikte olmaya başladığımdan beri insanlara karşı sertleşirim.					
11. Çocuğumun/çocuklarımın bakımının beni giderek katılaştırmasından korkuyorum.					
12. Çok şeyler yapabilecek güçteyim.					
13. Çocuğumun beni kısıtladığını hissediyorum.					
14. Çocuğumun bakımı konusunda çok fazla çalıştığımı hissediyorum.					
15. Doğrudan doğruya çocuğumla ilgilenmek bende çok fazla stres yaratıyor.					
16. Çocuğumla aramda rahat bir hava yaratırım.					
17. Çocuğumla birlikte olduktan sonra kendimi canlanmış hissederim.					
18.Çocuğumun bakımına yönelik olarak birçok kayda değer başarı elde ettim.					
19.Yolun sonuna geldiğimi hissediyorum.					
20. çocuğumla ilgili duygusal sorunlara serinkanlılıkla yaklaşıyorum.					
21.Çocuğumun, kendisinin bazı problemlerini sanki ben yaratmışım gibi davrandığını hissediyorum.					
22. Çocuğumun, kendisinin bazı problemlerini sanki ben yaratmışım gibi davrandığını hissediyorum.					

EK 7. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Etik İzin İstek Formu

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2200002385

29.03.2022

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hk.

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazınız.

İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesindeki Lisansüstü Programlarda halen tez aşamasında kayıtlı olan **Esmâ Nur Pamuk** isimli öğrencimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek : 1 Adet öğrenciye ait tez evrakı listesi.

EK 8. Çağ Üniversitesi Rektörlüğü Tez Etik İzin Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2200002520

04.04.2022

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 29.03.2022 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2200002385 sayılı yazınız.

İlgi yazıda söz konusu edilen Esmâ Nur Pamuk isimli öğrencimizin tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

EK 9. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Anket İzin Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-044-2200002701

11.04.2022

Konu : Esmâ Nur PAMUK'un Tez Anket
İznu Hk.

DAĞITIM YERLERİNE

Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında kayıtlı **Esmâ Nur PAMUK** isimli öğrencinizin, "**Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Çalışanlarında Depresyon, Anksiyete ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi**" konulu tez çalışması Üniversitemiz öğretim üyelerinden **Prof. Dr. Nurgül Özpoyraz**'ın tez danışmanlığında halen yürütülmektedir. Adı geçen öğrenci tez çalışmasında **Müdürlüğünüze bağlı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde çalışan Psikolog, Psikolojik Danışman, Fizyoterapist gibi meslek gruplarını** kapsamak üzere kopyası Ek'lerde sunulan anket uygulamasını yapmayı planlamaktadır. Üniversitemiz Etik Kurulunda yer alan üyelerin onayları alınmış olup, gerekli iznin ve bilmesini bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

Ek :

- 1 - 5 sayfa tez etik formu.
- 2 - 3 sayfa tez etik formu-2.
- 3 - 1 sayfa psikoloji anabilim dalı başkanı olur maili.
- 4 - 2 sayfa gönüllülük onam formu.
- 5 - 3 sayfa anket, ölçek, test soruları.
- 6 - 1 sayfa ölçek izni.
- 7 - 24 sayfa tez önerisi.
- 8 - 1 sayfa MEB ön başvuru formu.
- 9 - 1 sayfa Taahhütname.
- 10 - 1 sayfa tez etik izin istek yazısı.
- 11 - 1 sayfa tez etik izin yazısı.

Dağıtım:

Gereği:
Çukurova İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne

Bilgi:
Adana İl Milli Eğitim Müdürlüğüne
Adana Valiliğine

EK 10. Adana Milli Eğitim Müdürlüğü Tez Anket İzin Yazıları

T.C.
ÇUKUROVA KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-13851064-605.01-50114862
Konu : Esmâ Nur PAMUK 'un
Uygulama İzni.

23.05.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi :Valilik Makamı'nın 11.05.2022 tarih ve E-98258552-605.01-49413133 sayılı Onayı.

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü yüksek lisans öğrencisi Esmâ Nur PAMUK 'un "Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Çalışanlarında Depresyon, Anksiyete ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi " başlıklı tez çalışması kapsamında İlçemize bağlı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde uygulama yapmak isteği ile ilgili ilgi Onay İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 20/05/2022 tarih ve 50008501 sayılı yazısı ekinde alınmış olup, ilişikte gönderilmiştir.

Söz konusu uygulama çalışmasının okul/kurum müdürlerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, veli izin belgelerinin ve gönüllü katılım formunun toplatılarak okul müdürlükleri tarafından muhafazasından sonra , uygulamalarda sadece yazımız ekinde gönderilen mühürlü ölçek/anketlerin kullanılması ve elde edilen kişisel verilerin gizliliğine dikkat edilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Ali ERDOĞAN
Müdür a.
Şube Müdürü

Eki: 1-İl MEM Yazısı
2-İlgi olur ve Tez Çalışması.

DAĞITIM:

Gereği:

Tüm Özel Eğitim Rehabilitasyon Merkezi Müd.

T.C.
ADANA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-98258552-605.01-49413133
Konu : Esmâ Nur PAMUK 'un
Anket İzni.

11/05/2022

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Çağ Üniversitesi'nin 11.04.2022 tarih ve E-23867972-044-2200002701 sayılı yazısı.

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü yüksek lisans öğrencisi Esmâ Nur PAMUK 'un "Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Çalışanlarında Depresyon, Anksiyete ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi " başlıklı tez çalışması kapsamında Adana İline bağlı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde uygulama yapmak isteği ile ilgili ilgi yazı ekte sunulmuştur.

Söz konusu uygulama çalışmasının, İlimiz İl Araştırma Değerlendirme Komisyonu'nun 05/05/2022 tarihli "Uygundur" raporu doğrultusunda, 2021-2022 Eğitim-Öğretim yılında, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde, okul içerisinde öğrencilerin yer aldığı herhangi bir görüntü kaydı yapılmadan, 2020/2 nolu Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesine göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Yaşar KOÇAK
Milli Eğitim Müdürü

OLUR
11/05/2022

Mustafa KAYA
Vali a.
Vali Yardımcısı

T.C.
ADANA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-98258552-605.01-50008501
Konu : Esmâ Nur PAMUK'un
Uygulama İzni.

20.05.2022

..... İLÇE MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: Valilik Makamı'nın 11.05.2022 tarih ve E-98258552-605.01-49413133 sayılı Onayı.

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü yüksek lisans öğrencisi Esmâ Nur PAMUK'un "Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezî Çahşanlarında Depresyon, Anksiyete ve Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi " başlıklı tez çahşması kapsamında Adana İline bağılı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde uygulama yapmak isteğı ile ilgili ilgi Onayekte gönderilmiştir.

Söz konusu uygulama çahşmasının okul/kurum müdürlerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, veli izin belgelerinin ve gönüllü katılım formunun toplatılarak okul müdürlükleri tarafından muhafazasından sonra , uygulamalarda sadece yazımız ekinde gönderilen mühürlü ölçek/anketlerin kullanılması ve elde edilen kişisel verilerin gizliliğine dikkat edilmesi hususunda;

Ge reğini rica ederim.

Ahmet İŞIKLI
Müdür a.
Şube Müdürü

EK: İlgî olur ve Tez Çahşması.

DAĞITIM
- 15 İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü.